

Aanmoedigen versus Ontmoedigen

Onderzoek naar betekenisgeving van betrokkenen bij een hockeyvereniging aan het gedrag van ouders langs de lijn

Universiteit Utrecht

Koninklijke Nederlandse Hockeybond

Annelies den Biggelaar

Oktober 2014

Masterthesis

“Welke betekenis geven betrokkenen bij een hockeyvereniging aan het gedrag van ouders langs de lijn?”

Annelies den Biggelaar

adenbiggelaar@live.nl

Oktober 2014

3944387

Afstudeerscriptie master Sportbeleid en Sportmanagement
Utrechtse school voor Bestuurs- en Organisationswetenschap

Begeleiders KNHB: Sophie Benus en Marij van Tienen

Begeleider Universiteit Utrecht: Mevr. I. Claringbould

Tweede lezer Universiteit Utrecht: Mevr. M. Dortants

Voorwoord

Dit is de masterthesis 'Aanmoedigen versus Ontmoedigen', met als onderwerp de betekenisgeving van betrokkenen aan het gedrag van ouders langs de lijn. Naast de ouders, komen verschillende betrokkenen van twee hockeyverenigingen aan het woord, zoals voorzitters, coaches, scheidsrechters en kinderen.

Deze scriptie vormt de afsluiting van de master Sportbeleid en Sportmanagement, waarmee een einde is gekomen aan mijn studietijd. Waar ik tijdens mijn eerste studie aan de Fontys Sporthogeschool in Tilburg voornamelijk praktisch bezig was, werd ik tijdens de premaster en master voornamelijk op theoretisch gebied uitgedaagd. Door de master heb ik, vooral tijdens het schrijven van deze thesis, geleerd kritischer te kijken en de tijd te nemen om tot goede stukken te komen.

Aan de totstandkoming van dit eindresultaat hebben verschillende mensen bijgedragen, die ik bij deze graag wil bedanken. Om te beginnen dank aan de twee hockeyverenigingen, waar ik de mogelijkheid heb gekregen het onderzoek uit te voeren. Dank aan alle respondenten, voor hun tijd en enthousiaste deelname aan de interviews. Graag wil ik Inge Claringboud bedanken voor de prettige begeleiding. Gedurende het onderzoek heb ik veel leerzame en bruikbare feedback ontvangen en waar nodig wat bemoedigende woorden. Mijn dank gaat uit naar de Koninklijke Nederlandse Hockeybond, waar ik de mogelijkheid heb gekregen om zo nu en dan aan mijn scriptie te werken en met diverse mensen te sparren, waaronder Sophie Benus, Nathalie Pennekamp en Yvette van der Graaf. Tenslotte dank aan mijn onderzoeksmaatjes Inge Schimmelpenninck en Sabine van den Assem en aan mijn vrienden en familie.

Veel leesplezier!

Samenvatting

Met het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' probeert NOC*NSF in samenwerking met een aantal sportbonden gewenst gedrag in de sport te stimuleren en ongewenst gedrag tegen te gaan. In dit onderzoek wordt de volgende onderzoeksvraag beantwoord:

Welke betekenis geven betrokkenen bij een hockeyvereniging aan het gedrag van ouders langs de lijn?

Het onderzoek is uitgevoerd op twee hockeyverenigingen. In totaal zijn 41 mensen geïnterviewd middels een semigestructureerd diepte interview, waarvan 30 kinderen en 11 volwassenen. De resultaten zijn ingedeeld in drie concepten van Bourdieu (Jenkins 1992; Pels, 1989): habitus, veld en position taking. Zo ontstaat inzicht in gebeurtenissen en gedrag, position taking, wat bijdraagt aan (on)veiligheid in het veld: de hockeyvereniging. Mensen misdragen zich op een andere vereniging eerder dan op de eigen club. Er is in mindere mate een gevoel dat er een voorbeeldfunctie dient te worden vervuld. Tevens toont het onderzoek inzicht in de opvatting (habitus) van betrokkenen: wat de een acceptabel vindt, kan een ander als ongewenst zien, zoals het opzettelijk maken van een overtreding om een doelpunt te voorkomen.

Sportiviteit wordt door betrokkenen beschouwd als een respectvolle omgang met teamgenoten, tegenstander en scheidsrechters, ongeacht het verloop en de uitslag van een wedstrijd. Het schudden van de hand van de tegenstander na de wedstrijd en iemand overeind helpen, zijn voorbeelden van sportief gedrag op het speelveld. Sportiviteit draagt bij aan een prettig sportklimaat en bevordert gewenst gedrag.

Betrokkenen vinden dat plezier, inzet en samenspel bij ouders voorop moeten staan en zien graag dat ouders komen kijken bij wedstrijden en op een positieve manier aanmoedigen. Ouders hebben de taak om het kind te leren dat plezier belangrijker is dan winnen. Het is wenselijk wanneer ouders indien nodig corrigerend optreden en kunnen zo gewenst gedrag stimuleren. Ongewenst gedrag van ouders is respectloos gedrag zoals schelden, schreeuwen, iemand afkraken, boos worden, geweld gebruiken en slecht omgaan met verlies. Ouders kunnen totaal niet of te veel betrokken zijn bij het sportende kind en zich met het spel bemoeien, bijvoorbeeld door het geven van tactische aanwijzingen. Ongewenst gedrag van ouders werkt een negatieve sfeer en het ontstaan van meer ongewenst gedrag in de hand.

Vrijwel alle betrokkenen vinden dat het gedrag van ouders langs de lijn meevalt, toch komt in ieder interview ongewenst gedrag van ouders naar voren. De voornaamste reden hiervan is de (te) hoge verwachtingen van ouders van de prestaties van het kind, wat zich uit in bemoeigedrag met de coach of het spel. Soms reageren ouders heftiger dan het kind, zoals bij een valpartij, het al dan niet halen van een selectie of op het aantal speelminuten. Ook de persoonlijkheid en opvoeding kan een rol spelen in gedrag van ouders. Winnen bevordert positief gedrag op en rond het veld, terwijl frustratie en ongewenst gedrag vaak ontstaan bij tegenvallende prestaties. Belangrijke wedstrijden, zoals om promotie of degradatie, zorgen voor extra spanning op en rond het veld. Vaak is de scheidsrechter het doelwit van ongewenst gedrag van ouders, zeker als de scheidsrechter jong is en een onzekere uitstraling heeft. Een zelfverzekerde, volwassen scheidsrechter met kennis van regels, draagt bij aan

gewenst gedrag van ouders. Er zijn verschillen in gedrag van vaders en moeders. Vaders zijn direct, bemoeien zich met het spel en gebruiken soms hun fysieke voorkomen. Moeders houden zich doorgaans op de achtergrond, kletsen met andere moeders en bemoeien zich niet met het spel. Geïnterviewden zijn kritischer op het gedrag van anderen dan op het eigen gedrag. Gedrag en sfeer werken aanstekelijk, zowel in positieve als in negatieve zin. Ouders vervullen een voorbeeldfunctie en kunnen met hun gedrag de sfeer beïnvloeden. Wanneer ouders meer verantwoordelijkheid nemen en gewenst gedrag vertonen, kunnen andere mensen worden meegetrokken in het positieve gedrag, wat een gunstige invloed heeft op de sfeer en gedrag van anderen. Het is wenselijk als ouders elkaar aanspreken en waar nodig corrigeren op gedrag, wat nu vooral door bestuursleden gebeurt.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Samenvatting

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1-5
Aanleiding	1-3
Probleemstelling	3-4
Relevantie	4-5
Leeswijzer	5
2. Context	6-7
Maatschappelijk	6
Bestuurlijk	6-7
Organisatorisch	7
3. Onderzoeksvraag	8
Hoofdvraag, deelvragen, doelstelling	8
4. Onderzoeksperspectief	9
5. Theoretisch kader	10-14
Betekenisgeving	10-12
Habitus	12
Veld	12-13
Position taking	13-14
6. Literatuur	15-30
Sportiviteit, onsportiviteit en de grens hiertussen	15-16
Gedrag ouders: betrokkenheid, oorzaken ongewenst gedrag	16-25
Gender	25-27
Prestatie	27-30
7. Methoden	31-35
Selectie verenigingen	31
Achtergrondinformatie verenigingen	31-32
Dataverzameling	32-34
Overzicht respondenten	35-36
Analyse	36
Validiteit en betrouwbaarheid	36
8. Resultaten	36-55
Habitus	36-43
Veld	43-46
Position taking	46-55

9. Analyse	56-59
Habitus	56-57
Veld	57-58
Position taking	58-59
10. Conclusie, discussie en aanbevelingen	60-64
Conclusie	60-62
Discussie	62-63
Aanbevelingen	63-64
11. Bronvermelding	65-70
12. Bijlage	71-89
I: Topiclijst focusgroep	71-73
II: Topiclijst interview ouders	74-76
III: Topiclijst interview voorzitters	77-79
IV: Topiclijst interview coaches	80-82
V: Topiclijst interview scheidsrechters	83-85
VI: Topiclijst interview deskundige	86-88
VII: Codeboom	89

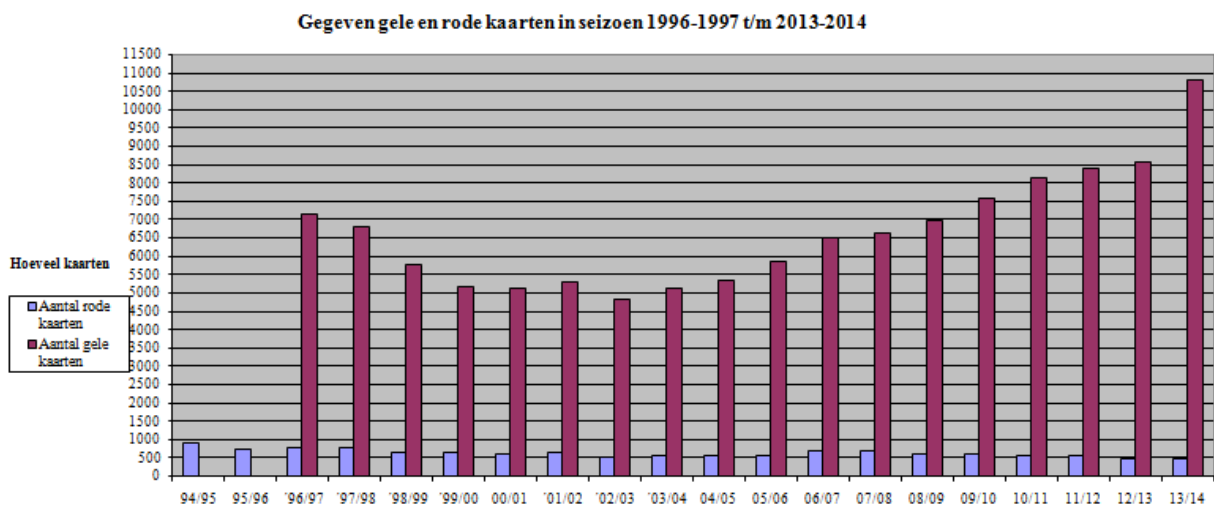
1. Inleiding

In dit onderzoek staat centraal welke betekenis betrokkenen bij een hockeyvereniging geven aan het gedrag van ouders langs de lijn. Met het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' probeert NOC*NSF in samenwerking met een aantal sportbonden gewenst gedrag in de sport te stimuleren en ongewenst gedrag tegen te gaan. Allereerst wordt in dit hoofdstuk de aanleiding voor het onderzoek uiteengezet. Vervolgens komen achtereenvolgens de probleemstelling, context, vraagstelling, doelstelling en relevantie aan bod. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer.

Aanleiding

Verruwing

Uit het SCP rapport 'Een gele kaart voor de sport' (2007) komt naar voren dat de vervaging van normen en waarden in de maatschappij eveneens zichtbaar is in de sport. In de sportwereld is in toenemende mate sprake van verruwing en verharding, wat zich onder andere uit in verbaal en fysiek geweld (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). Onderzoek van VeiligheidNL laat zien dat in 2012 15% van de Nederlanders tussen 15 en 80 jaar als getuige of slachtoffer betrokken was bij verbaal of fysiek geweld in de sport. Met 10% komt verbaal geweld het vaakst voor (VeiligheidNL, 2013). Dat verruwing ook in de hockeysport voorkomt, blijkt uit een recentelijk voorval in de hoogste landelijke hockeycompetitie. Op zondag 10 november 2013 krijgt Amsterdammer Verga een rode kaart nadat hij een speler met een hockeystick in het gezicht raakt. Verga wordt hiervoor zes competitiewedstrijden geschorst (NOS, 2013). Om een beeld te krijgen van ongewenst gedrag in het hockey, kan gekeken worden naar het aantal gegeven rode en gele kaarten, zie afbeelding 1. Cijfers van de tuchtafdeling van de Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB) laten zien dat het aantal gele kaarten (paars) vanaf seizoen 2002-2003 jaarlijks toeneemt. In seizoen 2002-2003 werden er 4.836 gele prenten getrokken, in seizoen 2013-2014 is dit aantal meer dan verdubbeld met een totaal van maar liefst 10.810 gele kaarten. De hoeveelheid rode kaarten (lila) is vrij stabiel en in de laatste jaren is een lichte daling te bespeuren: van 530 in seizoen 2002-2003 naar 479 in seizoen 2013-2014.

Afbeelding 1: Aantal gele en rode kaarten in seizoenen '96-'97 t/m '13-'14, Tuchtafdeling Koninklijke Nederlandse Hockeybond, (KNHB, 2014).

Niet alleen spelers misdragen zich; ook het gedrag van coaches wordt met kaarten bestraft. In tegenstelling tot voorgaande jaren toont seizoen 2006-2007 een stijging van het aantal kaarten, met verbaal wangedrag als voornaamste oorzaak. In 1996-1997 werden 51 rode kaarten aan coaches gegeven. In de jaren die hierop volgden, werden tussen de 20 en 36 kaarten getrokken. Seizoen 2006-2007 was wederom goed voor 51 rode kaarten (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007).

Politieke aandacht

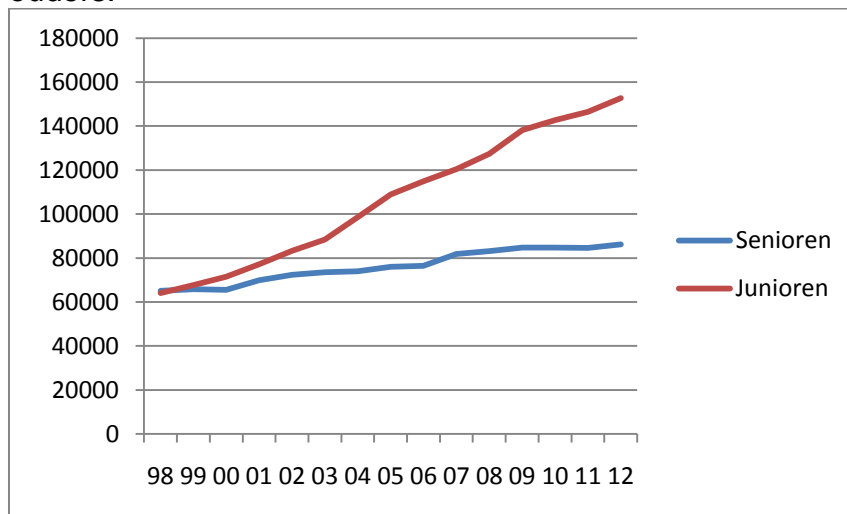
Minister Schippers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft in april 2011 het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' (VSK) naar de Tweede Kamer gestuurd. In november volgde de uitwerking van dit actieplan, waarin de maatregelen om een veiliger sportklimaat te bereiken zijn beschreven. Het actieplan duurt tot en met 2016 en vormt onderdeel van het streven naar een 'veiliger Nederland' binnen Rutte I. Het plan is in kabinet Rutte II voortgezet. Wanneer grensrechter Nieuwenhuizen in december 2012 overlijdt aan de gevolgen van mishandeling op het voetbalveld, wordt het VSK programma geïntensiveerd. Tot op heden waren VSK en de voorlopers van deze campagne voornamelijk gericht op actieve groepen binnen de vereniging, zoals spelers, coaches, scheidsrechters en vrijwilligers. Sinds kort wordt tevens aandacht besteed aan het aandeel van ouders bij het bewerkstelligen van een veiliger sportklimaat. 'Meer aandacht voor rol ouders', vormt een van de acht maatregelen. Ouders hebben een voorbeeldfunctie en zijn medeverantwoordelijk voor het gedrag van hun kind. Middels theatervoorstellingen gericht op ouders wordt geprobeerd bewustwording te creëren. In de voorstelling wordt op humoristische wijze getoond hoe ouders kunnen bijdragen aan het welbevinden van een kind. Er wordt stilgestaan bij wat ouders tegen kinderen kunnen zeggen tijdens het aanmoedigen of na een verloren wedstrijd. Deze theatershow wordt aangeboden door het Ministerie van VWS, sportbonden, NOC*NSF en gemeenten. Medio 2014 volgt een gerichte publiekscampagne (Romijn, Van Kalmthout, Breedveld & Lucassen, 2013).

Populariteit hockeysport

De aantrekkingskracht van hockey is groter dan ooit tevoren. In de jaren negentig kampen veel hockeyverenigingen met een ledentekort ten gevolge van vergrijzing. Dankzij de grote welvaartsstijging kwamen veel Nederlanders in de middenklasse terecht (Stiphout, 2012). Cijfers van het NOC*NSF laten zien dat de KNHB in 2011 voor de vierde keer op rij bij de vijf grootste sportbonden qua ledenaantal hoort. Hockey bekleedt de vijfde positie maar er is nog steeds sprake van een lichte groei. In tegenstelling tot de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB) en de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie (KNGU): twee top vijf bonden die te maken hebben met een flinke daling. Net als voorgaande jaren is hockey na voetbal nog steeds de grootste teamsport (Smink & Van Veldhoven, 2012). Volgens sportsocioloog Stokvis werd dit veroorzaakt doordat mensen op zoek gingen naar een sport die geschikt was voor hun nieuwe sociale stand. In veel gevallen viel de keuze op hockey. Voor vrijwel alle ouders blijkt het sociale aspect, zoals 'het sfeertje', de 'gemeenschapszin' en de 'hockeycultuur', doorslaggevend te zijn voor de sportkeuze. Mensen zoeken naar een sport met gelijkgestemden, waar een 'ons gevoel' bestaat (Stiphout, 2012).

Ledengroei

Het aantal hockeyleden is gedurende het afgelopen decennium bijna verdubbeld naar een totaal van iets minder dan 239.000. Afbeelding 2 toont de ledengroei van junioren en senioren, vanaf 1998 tot en met 2012. De horizontale as toont het jaartal, de verticale as het aantal leden. Vooral de hoeveelheid hockeyende kinderen is sterk gestegen. Omdat er simpelweg meer ouders zijn met hockeyende kinderen, neemt de kans op aanwezigheid van ouders op de hockeyclub toe. Tegelijkertijd vormen ouders een lastige doelgroep, omdat het geen leden van de vereniging zijn. Hierdoor is de groep voor verenigingen moeilijk te bereiken en beïnvloeden. Er is nog weinig bekend over de oorzaken van ongewenst gedrag van ouders (Omli & LaVoi, 2012). Omdat het aantal hockeyouders groeit, is het relevant om te onderzoeken hoe betrokkenen bij een hockeyclub betekenis geven aan sportiviteit en het gedrag van ouders.

Afbeelding 2: Ledengroei Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB), junioren en senioren, 1998-2012 (KNHB, 2012).

Op 2 december 2013 zijn in totaal 238.875 hockeyers in de ledenadministratie LISA van de KNHB geregistreerd. Twee derde – 67% – hiervan is jeuglid en is tussen de 4 en 18 jaar (KNHB, 2014). Door de groei van jeugleden, verandert het type leden. In Elsevier wordt uiteengezet hoe hockey aanvankelijk een elitesport was, terwijl tegenwoordig ook de middenklasse op de hockeyvelden te vinden is. Deze verandering in samenstelling van leden, kan effect hebben op de ‘cultuur’ van de hockeysport (Stiphout, 2012). Voormalig directeur Wakkie van de hockeybond bevestigt dat het merendeel van de groei ‘buiten het traditionele hockeywereldje’ optreedt en voornamelijk bestaat uit mensen zonder hockeyverleden (Wakkie, 2013).

Probleemstelling

In 2007 startte Stichting Ideale Reclame (SIRE) de campagne ‘Geef kinderen hun spel terug’, om de bewustwording van het door ouders vertoonde gedrag en de bijbehorende gevolgen te vergroten (SIRE, 2007). Onderzoek van TNS NIPO wijst uit dat ruim 90% van de ouders zich ergert aan het gedrag van andere ouders langs de lijn. Voorbeelden van dit gedrag zijn schelden, het opjutten van kinderen en bemoeien met de scheidsrechter of coach, zowel langs de lijn als thuis of onderweg van en naar de sportclub. Hoewel ouders vaak goede bedoelingen hebben, gaan ze toch regelmatig over de schreef. Tischa Neve, kinderpsychologe en speltherapeute, geeft aan dat dit negatieve gevolgen kan hebben, zoals een afname in het

spelplezier en zelfvertrouwen van kinderen. Tenslotte geeft Neve aan dat ouders een belangrijke voorbeeldfunctie voor het kind hebben, zowel in positieve als negatieve zin (TNS Nipo, 2007). Dit wordt bevestigd door een rapport over ouderbetrokkenheid in onderwijs en sport, gepubliceerd door het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) in 2010. In dit rapport wordt gedrag verklaard op basis van de 'social learning theory' van Bandura (1963). Door voortdurend terugkerende interactie tussen cognitieve, gedragsmatige en omgevingsinvloeden kunnen kinderen het gedrag van volwassenen gaan nadoen. Wanneer een ouder zich tijdens wedstrijden herhaaldelijk agressief opstelt, kan een kind gaan denken dat dit normaal is. Hoe jonger het kind, hoe groter de kans dat de morele ontwikkeling nog niet voltooid is en hoe meer kans op imitatiegedrag (Cox, Harlaar, Hilhorst & De Vries, 2010).

Middels dit onderzoek wordt geprobeerd in kaart te brengen hoe betrokkenen bij een hockeyvereniging aankijken tegen het gedrag van hockeyouders. Het aantal ouders dat zelf nooit heeft gehockeyd, is groter dan voorheen. Dit heeft tot gevolg dat deze groep relatief minder kennis heeft van de sport en regels. Bovendien zijn ouders geen lid van de vereniging en hierdoor lastig te bereiken (Romijn et al., 2013).

Relevantie

In opdracht van het actieplan 'Naar een Veiliger Sportklimaat' is er in 2013 onderzoek gedaan naar positieve aspecten en ergernissen in de sport. Het onderzoek is uitgevoerd onder meer dan 13.000 respondenten uit 18 verschillende takken van sport. Met 42% ergert bijna de helft zich tijdens het sporten. Bij teamsporten vormt commentaar op beslissingen van de arbitrage met 43% de grootste bron van irritatie. Hockey vormde geen onderdeel van dit onderzoek (Totta Research, 2013). Bovendien is de rol van ouders bij een veiliger sportklimaat niet meegenomen in het onderzoek. Uit het SCP rapport 'Gele Kaart voor de Sport' (2007) blijkt dat er nog weinig cijfers zijn over verbale en fysieke agressie met betrekking tot coaches, toeschouwers en ouders (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). SIRE campagne 'Geef kinderen hun spel terug' en televisieprogramma 'Heibel langs de lijn' tonen dat aandacht voor ouders in sport actueel is. Sinds 2007 besteedt SIRE aandacht aan bewustwording van ouders. Eind 2011 startte SIRE opnieuw met een campagne gericht op ouders, die de komende jaren herhaald zal worden. Verschillende oorzaken van negatief gedrag zullen een hoofdrol spelen in de campagne, zo blijkt op de website van SIRE (SIRE, 2011). In het programma 'Heibel langs de lijn' confronteren kinderen ouders middels een verborgen camera met gedrag langs de lijn (BN De stem, 2010). Vanaf 2010 tot eind 2013 heeft de KRO dit programma uitgezonden.

Vooralsnog is de aandacht in VSK campagnes voornamelijk gericht op actieve groepen binnen de vereniging, zoals spelers, coaches en bestuurders. In de hockeysport is nog weinig tot geen aandacht besteed aan de rol van ouders in VSK. Omdat twee derde van het totale aantal leden tussen de 4 en 18 jaar is, vormen ouders een belangrijke doelgroep in de hockeysport. Juist bij deze leeftijdscategorie zijn ouders nauw betrokken, bijvoorbeeld als supporter of chauffeur naar uitwedstrijden. Ouders kunnen het gedrag van jongeren in positieve of negatieve zin beïnvloeden. Meer kennis over betekenisgeving en gedrag van ouders vanuit verschillende perspectieven, geeft inzicht in hoe een (on)veilige situatie kan ontstaan. Deze kennis is interessant voor de Hockeybond, verenigingsbestuurders,

sportende kinderen en ouders in de hockeysport. Hockeyverenigingen kunnen door de Hockeybond geadviseerd worden over de positie van ouders in het VSK beleid. Onder ouders kan meer bewustwording ontstaan over de gevolgen van bepaalde gedragingen, in positieve en negatieve zin. Dit alles komt ten goede aan het spelplezier en de ontwikkeling van jongeren. Wellicht kan de link gelegd worden naar de rol van ouders bij andere, vergelijkbare sporten en situaties.

Zowel op nationaal als op internationaal niveau zijn talrijke onderzoeken gedaan naar het gedrag van ouders binnen sport. Er zijn echter maar weinig onderzoeken waarin de ouders zelf aan het woord komen. In dit onderzoek wordt de betekenisgeving vanuit het perspectief van verschillende betrokkenen aan het gedrag van ouders langs de lijn onder de loep genomen aan de hand van Bourdieu (Jenkins, 1992; Pels, 1989) en Weick (1995). Naast de ouders worden ook hockeyende kinderen, voorzitters, scheidsrechters en coaches geïnterviewd. Dit geeft inzicht in verschillende visies op hoe ouders zich gedragen en waarom. Bovendien is de organisatie van de Nederlandse sportcultuur uniek in vergelijking tot de meeste andere landen. Door dit verschil in sportcultuur is het Nederlandse verenigingsleven soms moeilijk te vergelijken met andere landen, zoals Amerika, Zuid-Afrika en Australië, waar kinderen vooral sporten via scholen. De vraag is of en hoe hockeyverenigingen kunnen inspelen op het gedrag van ouders langs de lijn.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt de context uiteengezet, waarin onderscheid wordt gemaakt tussen de maatschappelijke, bestuurlijke en organisatorische context. In hoofdstuk 3 wordt stilgestaan bij de onderzoeksvraag, deelvragen en doelstelling van het onderzoek. Hoofdstuk 4 behandelt het onderzoeksperspectief, gevolgd door hoofdstuk 5: het theoretisch kader. Het theoretisch kader is onderverdeeld in drie concepten van Bourdieu (Jenkins, 1992; Pels, 1989), welke samen met betekenisgeving van Weick (1995) de basis vormen voor de data-analyse. Hoofdstuk 6 betreft de literatuurstudie, waarin relevantie onderzoeken met betrekking tot dit onderwerp de revue passeren. Er wordt ingegaan op de definitie van (on)gewenst gedrag, het gedrag van ouders, gender en prestatie. De methoden worden beschreven en verantwoord in hoofdstuk 7. Dit hoofdstuk wordt gevolgd door de resultaten, waarin een aantal citaten uit de interviews en focusgroepen naar voren komt. Analyse van de resultaten vindt plaats in hoofdstuk 9. Het beantwoorden van de hoofdvraag gebeurt bij de conclusie in hoofdstuk 10, waar tevens de discussie en aanbevelingen aan bod komen. Tenslotte zullen de bronvermelding en bijlagen deze thesis afsluiten.

2. Context

Maatschappelijke context

In het Sociaal en Cultureel Rapport 'Betrekkelijke Betrokkenheid' (2008) wordt gesproken over de vervaging van de normen en waarden. Mensen vrezen dat de samenleving verloedert en agressie, respectloosheid en asociaal gedrag toeneemt. Kwesties met betrekking tot samenleven, normen en waarden samen met problemen rond immigratie, integratie en politiek worden als voornaamste maatschappelijke probleem beschouwd (Schyns & Dekker, 2008, zoals geciteerd in Schnabel, Bijl & De Hart, 2008). In 2002 geeft 84% van de Nederlandse bevolking aan dat er 'redelijk veel' tot 'zeer veel' sprake is van verval van normen en waarden. Drie kwart van de Nederlanders is voorstander van een campagne om de normen en waarden te herstellen (Mulder, 2002). In 2008 toonde het Nationaal vrijheidsonderzoek dat twee derde van de bevolking bezorgd is over agressie en geweld in de samenleving (Verhue, Binnema & Van Kalmthout, 2008).

Ook in de sportwereld is in toenemende mate sprake van verzuivering en verharding, wat zich onder andere uit in verbaal en lichamelijk geweld (van der Werff & van Kalmthout, 2012). Onderzoek van VeiligheidNL wijst uit dat 15% van de Nederlanders tussen de 15 en 80 jaar in 2012 als getuige of slachtoffer betrokken was bij verbaal of fysiek geweld in de sport. Met 10% komt verbaal geweld het meest voor (VeiligheidNL, 2013). Claringbould brengt de toegenomen agressie in verband met een stijging van prestatiedruk. Het aantal topsporters stijgt en de commerciële belangen en aandacht voor internationale sportevenementen groeien. Deze ontwikkelingen lijken ook jeugd- en breedtesport te raken. Claringbould legt tevens een verband tussen maatschappelijke normen en mannelijkheid. Bij jonge, mannelijke teamsporten is relatief veel agressie (Claringbould, 2013). De Nederlandse bevolking is minder tolerant geworden en tegelijkertijd is de assertiviteit toegenomen. Acceptatie van regels en gezag is minder vanzelfsprekend dan voorheen en onvrede wordt vaker uitgesproken. Tenslotte maken technologische ontwikkelingen de verspreiding van nieuws een stuk gemakkelijker en sneller. Via internet worden mensen tegenwoordig veelvuldig met (wereld)nieuws geconfronteerd in vergelijking tot vroeger (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). Er hoeft niet per se sprake te zijn van een toename in ongewenst gedrag; mensen hebben vandaag de dag meer toegang tot internet, zoals via smart phone, tablet, computer en televisie. Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bevestigen dit. In 2012 gebruikt 96% van de mensen tussen de 12 en 75 jaar internet. 60% van de onderzoeksgroep heeft in de drie maanden voor het onderzoek in 2012 internet bezocht via mobiele apparaten, drie keer zoveel dan in 2007 (CBS, 2012).

Bestuurlijke context

In oktober 2007 vraagt staatssecretaris Bussemaker in haar beleidsbrief 'De kracht van Sport' aandacht voor een gezonde, sportieve en (sociaal) veilige omgeving in de sportsector (Ministerie van VWS, 2008). Minister Schippers van VWS heeft mede namens de ministers van Veiligheid en Justitie een plan met een intensivering van de maatregelen opgesteld tegen geweld in de sport. Per sport wordt een intensivering ingezet om het actieplan 'Naar een veiliger sportklimaat' te versterken (Romijn et al., 2013).

In een kamerbrief werkt Minister Schippers het Actieplan veiliger sportklimaat nader uit. Het NOC*NSF voert het VSK programma uit en werkt nauw samen met de KNHB

en Koninklijke Nederlandse Voetbalbond, de KNVB. Het initiatief wordt gesteund door het ministerie van VWS, het ministerie van Veiligheid en Justitie, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Maatschappelijke Ondernemers groep (MO groep). 42 van de 76 sportbonden doen mee aan het VSK programma. Dit zijn 4,4 miljoen leden van meer dan 18.000 sportverenigingen. Excessen in de sport worden geregistreerd, zodat sancties of begeleiding kan volgen. De betrokken bonden zorgen via de verenigingen voor een wijde verspreiding van het programma (Rijksoverheid, 2011; Ministerie van VWS, 2013).

Organisatorische context

In 1898 is de KNHB opgericht. Inmiddels telt deze bond een kleine 240.000 leden. Het bondsbestuur bestaat uit 11 personen. In totaal telt de organisatie 1.100 mensen, waarvan het merendeel vrijwilliger is. De KNHB heeft ongeveer 130 medewerkers, hiervan werken 45 personen op het bondsbureau in Nieuwegein. Speerpunten van de KNHB zijn het faciliteren van een kwalitatief goed hockeyaanbod en ondersteuning van de 320 verenigingen (KNHB, Z.J.).

Uit het meerjaren beleidsplan 2009-2015 blijkt dat de KNHB zich sinds 2002 inzet om het sportklimaat op en rondom velden van hockeyverenigingen te bevorderen. Om dit te bereiken werkt de KNHB samen met alle 320 hockeyclubs in Nederland (KNHB, Z.J.). De aanleiding voor de eerste campagne genaamd 'Sportiviteit en Respect', was een gestaakte Hoofdklasse wedstrijd in 2001. Een groepje oud-internationals – behorend tot vaste supporters – had herhaaldelijk commentaar op de scheidsrechter, die de wedstrijd staakte toen de maat vol was (Wakkie, 2013). Dit was voor de KNHB het startsein om aandacht te besteden aan normen en waarden. Vanwege de toename in leden zonder hockeyverleden, heeft de bond geïnvesteerd in het bevorderen van spelregelkennis en bewustwording van normen en waarden in de hockeysport. Vanaf 2002 staat de 'zwarte kaart' symbool voor onsportief gedrag op en rond de hockeyvelden. Het campagnemateriaal is te herkennen aan de slogan: 'Onsportief? Zwarte Kaart!'. Er zijn gedragsregels opgesteld die op ieder hockeyveld gelden en tevens is het handboek voor Sportiviteit & Respect gepubliceerd. In 2009 volgt het programma 'Samen voor Sportiviteit en Respect' (SSR). Sinds 2011 wordt middels het VSK programma aandacht besteed aan dit thema. Begin 2014 is de digitale versie van het handboek Sportiviteit & Respect gelanceerd (KNHB, Z.J.). De KNHB blijft het belang van dit onderwerp benadrukken: in de toekomstige beleidsplannen voor 2020 besteedt de KNHB wederom aandacht aan VSK. In deze beleidsplannen wordt specifiek stilgestaan bij de rol die ouders hierin spelen (KNHB, 2014).

3. Onderzoeksvraag

De centrale vraag van dit onderzoek is gebaseerd op onder andere deze beleidsplannen en de problemen die voortvloeien uit het gedrag van ouders en is als volgt geformuleerd:

'Welke betekenis geven betrokkenen bij een hockeyvereniging aan het gedrag van ouders langs de lijn?'

Verschillende factoren zijn van invloed op de betekenissen die betrokkenen aan het gedrag van ouders geven. In dit onderzoek wordt meer specifiek gekeken naar aspecten als mannelijkheid en prestatie. Mannelijkheid bepaalt de mate waarin agressie in sport optreedt en wordt getolereerd. Tevens is sprake van toegenomen prestatiedruk. Professionalisering en commercialisering van de sport zorgen ervoor dat prestatie op steeds jongere leeftijd een rol gaat spelen bij kinderen en ouders. In hoofdstuk 6, de literatuurstudie, worden verschillende thema's uitgewerkt, zoals gewenst en ongewenst gedrag, gender en prestatie.

Deelvragen

Met behulp van de volgende deelvragen wordt geprobeerd de hoofdvraag te beantwoorden:

- Welke betekenis geven betrokkenen aan het begrip sportiviteit?
- Hoe uit (on)gewenst gedrag van ouders zich volgens betrokkenen?
- Wanneer ontstaat er volgens betrokkenen (on)gewenst gedrag van ouders?
- Hoe is dit gedrag te begrijpen?

Met 'betrokkenen' worden de vaders, moeders, voorzitters, coaches, scheidsrechters en jongens en meisjes uit de C jeugd (12-14 jaar) van twee hockeyclubs bedoeld. Meer informatie over de betrokkenen volgt bij hoofdstuk 7 'methoden', in de paragraaf 'dataverzameling'.

Doelstelling

Middels dit onderzoek ontstaat meer inzicht in de betekenisgeving van betrokkenen bij een hockeyvereniging aan het gedrag van ouders op lokaal/ situationeel niveau. Hierover is nog weinig bekend. Komt de visie van de ouders overeen met de betekenisgeving van andere betrokkenen, zoals kinderen of coaches, of is er sprake van een discrepantie? Komt dit overeen met hoe ouders zichzelf zien of zijn er verschillen? Het streven is om meer inzicht te krijgen in hoe dit probleem kan worden geduid. Dit wordt getracht door de huidige situatie met betrekking tot dit onderwerp op twee verenigingen te achterhalen.

Dit onderzoek levert meer kennis op over de opvattingen en gedragingen van ouders, wat diverse doelgroepen kan dienen. Op basis van inzicht in wat bijdraagt aan een (on)veilige situatie, kan passend VSK beleid met betrekking tot ouders ontwikkeld worden. De hockeybond kan aanbevelingen doen aan verenigingen en waar nodig ondersteunen. Andere (sport)verenigingen kunnen elementen herkennen waar de twee deelnemende verenigingen mee te maken hebben. Middels beleid en informatie over de rol van ouders bij verenigingen, kan meer bewustwording bij de ouders worden gecreëerd in termen van *do's en don'ts* wat betreft gedrag.

4. Onderzoeksperspectief

Dit onderzoek betreft een kwalitatief onderzoek dat zich kenmerkt door de doelstelling het onderzoeksonderwerp met de juiste woorden te beschrijven en begrip van wat er gebeurt te vergroten. Met de onderzoeksopvatting wordt het geheel van aannames en vooronderstellingen over de sociale werkelijkheid bedoeld en de manier waarop men de werkelijkheid middels onderzoek kan leren kennen. Er wordt een interpretatieve benadering gehanteerd die leidt tot meer inzicht in het gedrag en betekenisgeving van mensen (Boeije, 2005). De definitie 'betekenisgeving' wordt hieronder uitvoerig uitgelegd. Het streven is om gedetailleerde informatie over de ervaringen vanuit het perspectief van de betrokkenen te achterhalen. Mensen geven op verschillende manieren betekenis aan het leven en ervaringen. Gedrag is veranderlijk en wordt onder andere ontwikkeld door culturele en sociale factoren en diversiteit (Edwards & Skinner, 2009).

Deetz gaat bij de totstandkoming van concepten uit van 'local/ emergent' of 'elite/ a priori'. Bij 'elite/ a priori' is de betekenisgeving van bovenaf van belang, dus hoe denkt de bovenste laag van een organisatie, zoals het management of bestuur, terwijl er bij 'local/ emergent' juist van onderuit wordt gekeken, bijvoorbeeld vanuit de leden van een organisatie. In tegenstelling tot onderzoek vanuit 'local/ emergent' perspectief, vormt literatuur het vertrekpunt bij 'elite/ a priori'. Dit onderzoek is 'local/ emergent' omdat de betekenisgeving van verschillende betrokkenen op lokaal niveau aan het gedrag van ouders centraal staat. Op beide verenigingen komt één bestuurslid aan bod, maar alle andere respondenten vallen onder 'local/ emergent'. Empirie staat voorop, concepten zijn dynamisch en worden gedefinieerd door de respondenten. Aan de hand van theoretische concepten als 'sociale veiligheid', 'diversiteit' en 'prestatiedruk', wordt de empirie onderbouwd en verklaard. Het tweede onderscheid dat Deetz maakt, heeft betrekking op de relatie van het onderzoek tot de bestaande situatie. 'Consensus' duidt op eenheid en vertrouwen en is in overeenstemming met de heersende discours. 'Dissensus' gaat gepaard met strijd, conflicten en spanningen. Gedurende dit onderzoek wordt uitgegaan van dissensus omdat de onderzoeker een discrepantie verwacht in de manier waarop verschillende betrokkenen betekenis geven aan het gedrag van ouders langs de lijn (Deetz, 2000). Het beeld dat een kind of scheidsrechter heeft van het gedrag van ouders en gewenst gedrag, kan afwijken van hoe de ouder het ziet.

Dit onderzoek gaat dus uit van het 'local/emergent' perspectief en dissensus. Wanneer gedurende het onderzoek blijkt dat er een spanningsveld bestaat, kan het interpretatieve onderzoek een meer dialogisch karakter krijgen. In dit geval wordt een beschrijving gegeven van het denken en handelen en de tegenstellingen die hier tussen bestaan. Conflict en verschillen in opvattingen staan centraal. Aan de hand van betekenis van betrokkenen, wordt getracht een beeld van de werkelijkheid te vormen (Deetz, 2000).

5. Theoretisch kader

Het eerste deel van het theoretisch kader is gebaseerd op betekenisgeving van Weick (1995). In deel twee worden drie concepten van de Franse socioloog Bourdieu (Jenkins, 1992; Pels, 1989) uiteengezet. Bourdieu werkt in dit verband onder andere de begrippen 'habitus', 'veld' en 'position taking' verder uit. Samen vormt dit het theoretisch kader, wat als lens kan worden beschouwd voor dit onderzoek. Dat wil zeggen dat de bevindingen gekoppeld worden aan de inzichten van Weick en Bourdieu. Vanuit deze theorieën wordt getracht de betekenisgeving aan het gedrag van ouders te achterhalen. Aan de hand van deze concepten kan meer inzicht worden verkregen in processen die het gedrag en de opvattingen van ouders in de hockeysport beïnvloeden en de visie van betrokkenen hierop.

Betekenisgeving

In dit onderzoek staat de betekenisgeving van betrokkenen bij een hockeyvereniging centraal. Betekenisgeving bestaat volgens Weick (1995) uit vier fases: equivocality, enactment, selection en retention, die hieronder nader worden toegelicht.

Equivocality oftewel dubbelzinnigheid vormt het vertrekpunt van betekenisgeving, die vorm krijgt in sociale interactie. Er is onduidelijkheid in of over een bepaalde situatie, waarover mensen met elkaar in gesprek gaan. In deze dialogen komt een definitie van de werkelijkheid tot stand, zoals een opvatting over normen en waarden. Bepaald gedrag langs de lijn, zoals luidkeels aanmoedigen, wordt als goed of fout beschouwd. In dit voorbeeld wordt ervan uitgegaan dat ouders luide, verbale support als negatief ervaren. 'Enactment' refereert naar het menselijk handelen en maakt een situatie tastbaar middels waarneembaar gedrag. De ouder laat zich verbaal gelden tijdens een wedstrijd. Het menselijk handelen wordt beïnvloed door de omgeving en tegelijkertijd beïnvloedt het handelen de omgeving. Een ouder vindt het niet gepast om te schreeuwen. Wanneer vrijwel alle andere ouders op de club wel schreeuwen, kan dit het handelen van deze ouder beïnvloeden. Mogelijk gaat de ouder mee in het gedrag dat in de omgeving wordt vertoond. Het gedrag van deze persoon heeft andersom ook effect op de omgeving, bijvoorbeeld op de sfeer op en rond het veld. Vervolgens wordt dubbelzinnigheid gereduceerd door te categoriseren. Er wordt een selectie gemaakt van wat te negeren en wat niet. Tenslotte wordt het gedrag opgeslagen zodat de cyclus in de toekomst herhaald kan worden. Deze laatste fase kenmerkt zich door retentie of behoud van bepaalde gedragingen. De ouder kan ervoor kiezen de negatieve sfeer te negeren en het gedrag te blijven vertonen. Bij een volgende wedstrijd, zal wederom luidkeels aangemoedigd worden (Weick, 1995).

Weick (1995) onderscheidt zeven kenmerken van het proces van betekenisgeving: grounded identity construction, retrospective, enactive of sensible environments, social, ongoing, focused on and by extracted cues en driven by plausibility rather than accuracy. Deze kenmerken worden hieronder toegelicht.

1. Grounded identity construction

De identiteit van een individu komt tot stand door interactie en is bepalend voor de perceptie van de werkelijkheid. Betekenisgeving hangt af van identiteitsconstructie, dus van de persoon en de omgeving. In dit onderzoek draait het om de betekenisgeving en dus om de identiteit van de respondenten. Per respondent kan het verschillen hoe de omgeving wordt waargenomen.

2. Retrospective

Betekenisgeving wordt pas duidelijk na en door eerdere gebeurtenissen. Er ontstaat pas bewustwording van gedrag nadat dit gedrag vertoond is. Wanneer een ouder langs de lijn in positieve zin aanwezig is of zich juist een keer misdraagt, heeft dat effect op de wijze waarop respondenten betekenis geven aan het gedrag van ouders.

3. Enactive of sensible environments

Een individu heeft invloed op en draagt bij aan de omgeving. Andersom beïnvloedt deze omgeving het gedrag van een individu. Op een hockeyvereniging gelden regels waaraan iedereen zich moet houden. Daarnaast kan een individu, zoals een bestuurslid, deze regels veranderen en dus beïnvloeden. Uitwedstrijden worden gespeeld in een andere omgeving, wat van invloed kan zijn op de betekenisgeving.

4. Social

Interactie is bepalend voor de identiteit van een individu, wat van betekenisgeving een sociaal proces maakt. Bij interactie en dus bij identiteitsvormen zijn andere personen betrokken en van invloed. De betekenisgeving van respondenten in dit onderzoek worden beïnvloed door mensen in de omgeving.

5. Ongoing

De zojuist beschreven invloed vanuit de omgeving vindt voortdurend plaats, net als betekenisgeving. Bepaalde gebeurtenissen kunnen de betekenisgeving veranderen. Wanneer dit onderzoek in een later stadium op dezelfde vereniging en onder dezelfde respondenten wordt uitgevoerd, kan het zijn dat andere betekenissen worden toegekend, bijvoorbeeld door een positief of negatief voorval met ouders.

6. Focused on and by extracted cues

Betekenisgeving uit zich in zichtbare tekens of signalen, die symbool staan voor dieperliggende en niet tastbare betekenissen. De omgeving is bepalend voor het signaal en de wijze waarop dit signaal wordt opgevat. Een bordje met regels in de clubhuis, is een zichtbare verwijzing naar de achterliggende opvatting dat mensen zich horen te gedragen op een sportvereniging. Ook het fluitsignaal van een scheidsrechter kan gezien worden als een soort waarschuwingssignaal om de achterliggende gedragsregels na te leven.

7. Driven by plausibility rather than accuracy

Bij betekenisgeving wordt plausibiliteit belangrijker gevonden dan nauwkeurigheid. Een aannemelijk verhaal weegt zwaarder dan accurate gegevens. Dit kan van persoon tot persoon verschillen, omdat het afhankelijk is van het perspectief van een individu. De ene ouder kan het normaal vinden om langs de kant veel te roepen en van mening zijn dat het kind daar beter van gaat hockeyen, terwijl een andere ouder dit niet vind kunnen. Wanneer onderzoekscijfers aantonen dat dit voor het kind niet prettig is, kan dit door de eerste ouder in de wind worden geslagen omdat het niet aannemelijk gevonden wordt (Weick, 1995).

In dit onderzoek zijn met name het 'retrospective' aspect, de omgeving en de sociale dimensie van betekenisgeving relevant. Bij het hele gebeuren rondom gedrag en betekenisgeving staat de sociale omgeving centraal. Er vindt continu interactie plaats en mensen reageren op wat er in de omgeving gebeurt. Wanneer ouders zich tegen de scheidsrechter uitlaten, reageert de scheidsrechter hier wellicht op, terwijl hij als het stil was geweest niet in gesprek was gekomen met de ouders. De 'retrospective' dimensie speelt op diverse manieren een rol. Er worden wekelijks wedstrijden gespeeld. Wanneer een bepaalde ouder verbaal steeds erg negatief is tegen een kind, kan dit kind zich bij het zien van de ouder het geschreeuw al herinneren, bijvoorbeeld bij een gemiste kans. In een competitie komen alle teams elkaar twee

keer tegen. Wanneer een bepaalde herinnering is van het eerdere treffen, kan dit het gedrag bij de twee wedstrijden beïnvloeden. Stel dat de ouders bij de eerste wedstrijd erg tekeer gingen, dan zal bij de tweede wedstrijd eerder ongewenst gedrag van beide kanten optreden. Deze herinneringen van de omgeving zullen gevolgen hebben voor het gedrag.

Habitus

Allereerst wordt het concept 'habitus' nader verklaard. Ieder individu in het veld beschikt over een bepaalde habitus. Dit zijn de opvattingen en attitudes die de leefstijl van een individu of groep al dan niet bewust kenmerken. Het begrip habitus refereert naar disposities van een persoon, die worden gevormd door ervaringen die iemand heeft in de sociale wereld (Calhoun, Gerteis, Moody, Pfaff & Virk, 2007). In Pels (1989) wordt habitus beschreven als duurzame opvattingen en gedragingen. Opvattingen zijn niet direct waarneembaar tenzij iemand erover vertelt, bijvoorbeeld het uiten van een mening of frustratie. Gedrag is een zichtbare uiting van de habitus. Elk individu vertoont een patroon van gedragingen die voortkomen uit de habitus (Jenkins, 1992). De habitus bepaalt hoe de sociale wereld wordt gezien en gewaardeerd. Een voorbeeld in dit onderzoek is de opvatting van ouders ten aanzien van de prestaties van het kind, dus de mate waarin een ouder waarde hecht aan het winnen van wedstrijden. Een ander voorbeeld is de mening die een ouder heeft over hoe ouders zich behoren te gedragen langs de lijn tijdens wedstrijden van het kind.

'Habitus' kan worden geformuleerd als optelsom van persoonlijke kenmerken en ervaringen plus de internalisering van regels in een veld (Broersma, 2010). Een simpel voorbeeld van een regel in het veld kan zijn dat tenminste één van de ouders als vrijwilliger dient te fungeren, bijvoorbeeld als scheidsrechter. Zoals uit de definitie van Broersma (2010) blijkt, bestaat er een verband tussen de sociale omgeving en de habitus. De habitus is enerzijds een gevolg van de sociale omgeving, in dit geval de hockeyvereniging. Het dient als leidraad voor de manier van handelen (Pels, 1989). Anderzijds wordt in het veld gehandeld vanuit de opvattingen van het individu. Met andere woorden: de habitus wordt tegelijkertijd als product en als producent beschouwd (Jenkins, 1992). Dit betekent dat de opvattingen en gedragingen enerzijds voortkomen uit het veld waarin een ouder zich begeeft en tevens bepalen hoe een individu het veld waarneemt en handelt. Andersom handelt een individu in het veld vanuit de opvattingen die door de jaren heen gevormd zijn. Wanneer het merendeel van de ouders op een hockeyvereniging zich nauwelijks verbaal uit, bepaalt dit hoe het handelen van de aanwezige ouders, wat zou kunnen betekenen dat alle aanwezigen zich minder snel verbaal laten gelden. Wanneer bij een uitwedstrijd op de betreffende club andere gedragingen plaatsvinden, bijv. luidkeels aansporen van spelers, kan dit leiden tot meer verbale aansporingen van de meegereisde ouders. In Jenkins (1992) wordt dit omschreven als de verbindende rol van de habitus tussen individuele keuzes enerzijds en individu overstijgende structuren – de sociale omgeving - anderzijds. In ieder veld prevaleert een bepaalde habitus, kenmerkend voor dat specifieke veld. Enkele voorbeelden hiervan zijn de keuze voor een bepaald automerk, kledingmerk, taalgebruik en het gedrag langs de lijn, passend bij het betreffende veld.

Veld

Ten tweede wordt het begrip veld toegelicht. De samenleving bestaat uit diverse velden, die in de Nederlandse taal ook wel 'wereld' worden genoemd (Pels, 1989).

Enkele voorbeelden van velden zijn de werelden van sport, onderwijs en politiek (Laberge & Kay, 2002). In dit onderzoek staan twee velden centraal, namelijk twee hockeyverenigingen. Naast de overeenkomsten die tussen velden kunnen bestaan, heeft elk veld eigen (ongeschreven) regels en een eigen logica. Een gedragscode kan voorbeelden bevatten van regels die op een club gelden, zoals 'geen (fysiek, verbaal of mentaal) geweld gebruiken'. Ongeschreven regels hebben betrekking op hoe mensen op de vereniging met elkaar omgaan, bijvoorbeeld hoe men elkaar begroet. Zowel de beheersing van deze regels als de erkenning van de waarde van het veld, is vereist voor iedereen in het veld. Wanneer mensen elkaar altijd groeten met een afstandelijke handdruk, kan het geven van drie zoenen als ongepast worden ervaren. Bij het ernstig breken van de gedragscode, kan iemand zelfs geroeyeerd worden van een club. De aanwezigen in het veld hebben gedeelde belangen en hechten waarde aan de hockeysport. In Pels (1989) wordt dit getypeerd als gevoel voor het veld en de inzet, wat tot resultaat heeft dat de vereniging belangrijk wordt gevonden. Mensen willen er deel van uitmaken en er in op gaan. Als de waarde er niet van wordt ingezien, dan verdwijnt de drang om er bij te horen en kan net zo goed worden uitgeweken naar een andere sport met een totaal andere gang van zaken. Waar het bij hockey gebruikelijk is dat de ouders die komen kijken de kinderen volop aanmoedigen, kan dit bij een andere sport een stuk minder zijn. Mogelijk spreekt iemand de ouder aan wanneer gedrag wordt vertoond wat in strijd is met de heersende regels. Wanneer geen aanpassing aan de heersende structuur plaatsvindt, komt de positie van de ouder in het veld ter discussie te staan.

Ondanks het gedeelde belang wat de aanwezigen samenbrengt bij de hockeyclub, is er sprake van strijd (Pels, 1989). Ook in Jenkins (1992) wordt het veldbegrip van Bourdieu omgeschreven als sociale arena waarin strijd om de verdeling van macht oftewel kapitaal plaatsvindt. Vaak heeft de strijd op het veld betrekking op het behouden of veranderen van de structuur en afbakening van het veld. Door de strijd is de situatie in het veld voortdurend aan veranderingen onderhevig. In dit onderzoek is de verdeling van macht terug te zien in de verschillende rollen die de betrokkenen vervullen. Een voorzitter heeft relatief veel macht, het beleid bepaalt de structuur van het veld. Coaches zijn verantwoordelijk voor de opstelling en het doorwisselen van spelers. Ouders staan langs de lijn en kunnen zich laten horen wanneer onvrede heerst over de keuzes van de coach. Op deze manier kunnen ouders de macht hebben om de sfeer op het veld te beïnvloeden. Wanneer er veel en kritisch geroepen wordt, komt dit de sfeer onder de jeugdige sporters niet ten goede. Tussen de verschillende rollen kan sprake zijn van beïnvloeding. De coach wil misschien het beste elftal laten spelen, terwijl een ouder vindt dat ieder kind recht heeft op evenveel speelminuten, vooral als het om het eigen kind gaat. Het zichtbare gedrag van een individu in een veld wordt in de volgende paragraaf uitgewerkt.

Position taking

In deze paragraaf wordt uitgelegd wat position taking inhoudt. In Pels (1989) wordt het veld omschreven als netwerk van relaties tussen posities die dwang uitoefenen op de actoren die deze posities bekleden. Gedrag van ouders langs de lijn kan druk uitoefenen op de positie van een scheidsrechter of trainer/ coach. Alle betrokkenen bij een hockeyclub hebben effect op de gang van zaken in het veld. Bijv. de mate en wijze van betrokkenheid bij hockeyende kind en wijze waarop invulling wordt gegeven aan betrokkenheid. Stel dat vrijwel alle ouders van een bepaald team op de vereniging iedere wedstrijd komen kijken, gezellig met elkaar praten en volop positief

aanmoedigen. Dit zorgt voor een hele andere dynamiek dan wanneer de ouders nauwelijks bij de wedstrijden komen kijken en zwijgend langs de lijn staan. Uit voorgaande passage en de paragraaf 'veld', blijkt de voortdurende beïnvloeding die in het veld plaatsvindt. Het gedrag van ouders langs de lijn is erop gericht de positie in het veld te behouden of veranderen. Dit kan door actie te ondernemen om de eigen positie en soms ook die van het kind te veranderen. Een ouder kan verhaal gaan halen bij de coach/ bestuur met als doel de eigen positie en die van het kind te verbeteren. De betekenis die geïnterviewden geven aan het gedrag van ouders is dus mede afhankelijk van de positie die zij zelf innemen in het veld.

Relatie tussen veld, habitus en position taking

Betrokkenen bij een hockeyvereniging nemen een bepaalde sociale positie in binnen het veld, bijv. voorzitter, speler of ouder. Al deze betrokkenen hebben een eigen wil, doel en ambitie die samenhangt met de habitus en met de ingenomen positie in het veld. Het gedrag is gerelateerd aan de positie, zoals wat ouders zeggen en doen en de wijze waarop dit gebeurt. De ene ouder spoort het kind luidkeels aan, terwijl een andere ouder in stilte naar het kind staat te kijken. De habitus is niet zichtbaar, terwijl de positie die ingenomen wordt wel waarneembaar is. De posities zijn onderling aan elkaar gerelateerd.. De een heeft een dominante positie ten opzichte van een ander, daarnaast kunnen posities gelijkwaardig zijn (Jenkins, 1992). Zo heeft een voorzitter een relatief sterke positie in het veld. Trainers, coaches en scheidsrechters zijn in zekere zin gelijkwaardig door een bepaalde mate van verantwoordelijkheid, respectievelijk voor de opstelling en het fluiten. Door deze verantwoordelijkheden hebben trainers, coaches en scheidsrechters een dominante positie ten opzichte van ouders en kinderen. Bovendien zijn er ook individuen in het veld die een dubbelrol vervullen en bijvoorbeeld zowel ouder als scheidsrechter of voorzitter zijn. Een ouder die tegelijkertijd voorzitter of scheidsrechter is, heeft een imago hoog te houden. Een voorzitter of scheidsrechter kan zich niet verbaal of fysiek laten gaan langs de lijn. Iemand in een dergelijke functie vervult nog meer een voorbeeldrol dan iemand die 'alleen' ouder is omdat personen in deze functie verantwoordelijk zijn voor een sportief en veilig klimaat op de vereniging.

Samenvattend

De habitus van een persoon is een niet zichtbare opvatting, tenzij iemand erover vertelt, bijvoorbeeld het uiten van frustratie of een mening. Bourdieu (Pels, 1989) gaat uit van verschillende locaties, die 'velden' worden genoemd. Deze velden krijgen op allerlei manieren betekenis, afhankelijk van hoe betrokkenen betekenis geven aan die velden. Position taking is het zichtbare gedrag van individuen in het veld. In dit onderzoek wordt het decor gevormd door twee velden: twee hockeyclubs. In die twee velden zijn diverse betrokkenen aanwezig. Ouders vervullen een centrale rol, verder komen ook voorzitters, trainer/ coaches, scheidsrechters en jeugdspelers aan het woord, die hun licht laten schijnen over de rol van de ouders. Zoals reeds beschreven, bestaat er een relatie tussen habitus en veld (Pels, 1989). Het veld beïnvloedt de habitus van het individu. Andersom handelt en neemt het individu in het veld waar vanuit de eigen habitus. De habitus staat voor opvattingen en disposities en wordt zichtbaar in de posities die het individu inneemt in het veld. Daarmee beïnvloeden ouders dus het veld, maar worden tegelijkertijd beïnvloed door het veld. Deze dynamiek waarin betrokkenen in het veld participeren, zorgt ervoor dat het veld betekenis krijgt. In dit onderzoek gaat het om betekenissen ten aanzien van de veiligheid en het gedrag op het veld.

6. Literatuur

In dit hoofdstuk worden diverse onderzoeken met betrekking tot het gedrag van ouders in relatie tot sportwedstrijden in het algemeen onder de loep genomen. Allereerst worden de begrippen sportiviteit en onsportiviteit uitgewerkt alvorens wordt ingegaan waar de grens tussen beide begrippen ligt. De definitie van sportiviteit is van toepassing op gebeurtenissen op en rond het veld terwijl onsportiviteit voornamelijk ingaat op de situatie op het veld. Vervolgens wordt het gedrag van ouders behandeld, met aandacht voor de rol die voor ouders is weggelegd, de mate van betrokkenheid en oorzaken voor ongewenst gedrag van ouders. Tenslotte worden gender en prestatie binnen dit onderzoek gedefinieerd en ingegaan op bestaande literatuur over deze begrippen in relatie tot het gedrag van ouders.

Sportiviteit en onsportiviteit

Sportiviteit

Deze paragraaf behandelt het begrip sportiviteit. Een definitie die vaak geassocieerd wordt met sportiviteit in sport is fair play. Vloet en Steenbergen (2008) beschrijven fair play als sportbeoefening op de moreel correcte manier en is gericht op het gedrag van alle betrokkenen op en rond het veld tijdens de wedstrijd. Dit omvat het opvolgen van geschreven en ongeschreven regels, op de juiste manier met elkaar omgaan en streven naar gelijke kansen. Deze drie pijlers zijn dus ook van toepassing op de ouders. Ten eerste dient iedereen zich aan de geschreven regels te houden, ook wanneer de scheidsrechter het niet ziet of hoort. Daarnaast zijn er ongeschreven regels, welke betrekking hebben op houding en omgangsvormen die als vanzelfsprekend worden beschouwd, bijvoorbeeld iemand overeind helpen die in een duel op de grond valt. Het kan voorkomen dat een omgangsvorm onduidelijk is: krijgt de tegenstander een hand voor de wedstrijd, na de wedstrijd, of op beide momenten? Ook ouders dienen de (ongeschreven) regels in verbaal en non verbaal opzicht in acht te nemen. Op de juiste manier met elkaar omgaan spreekt voor zich. Hierbij hoort niet alleen gedrag gericht op anderen, zoals ouders richting hun kroost, maar ook gedrag zoals op jezelf mopperen of frustratie uiten wanneer het niet goed lukt. Dit kan een negatieve sfeer tot gevolg hebben. Tenslotte wordt met gelijke kansen bedoeld dat het eerlijk is. Hardlopers moeten zowel in de buitenbaan als in de binnenbaan lopen. In een hockeycompetitie spelen alle teams tegen iedere tegenstander een keer uit en een keer thuis (Vloet & Steenbergen, 2008).

Naast fair play herkennen Vloet en Steenbergen (2008) meer gedragingen die de sportiviteit bevorderen, die geschaard worden onder het thema Sportiviteit en Respect. Zowel tijdens als rond de wedstrijden dienen betrokkenen zich respectvol te gedragen. Het vertoonde gedrag kan al dan niet van invloed zijn op de wedstrijd. Enkele voorbeelden in relatie tot dit onderzoek zijn de wijze waarop de tegenstander en meegereisde ouders voor de wedstrijd ontvangen worden op een club, de manier waarop betrokkenen zoals spelers en ouders omgaan met de scheidsrechters en wat en hoe ouders roepen naar de spelers.

Onsportiviteit

In deze paragraaf staat onsportiviteit centraal. Spelregels kunnen op verschillende manieren gebroken worden. Op het speelveld maken Vloet en Steenbergen (2008) onderscheid in verschillende typen onsportieve spelers, waaronder de calculerende speler en de valsspeler. De calculerende speler kijkt naar de voor- en nadelen van

een overtreding en weegt deze tegen elkaar af. Het voordeel kan zijn dat een doelpunt wordt voorkomen, een nadeel kan een kaart en tijdstraf zijn. De sporter neemt met een opzettelijke overtreding risico om een tactisch voordeel te bereiken. Een aan hockey gerelateerd voorbeeld is een countersituatie waarbij een doorgebroken speler onderuit wordt gehaald. De valsspeler maakt stiekem overtredingen en probeert oneigenlijk voordeel te behalen ten opzichte van het andere team. Door de overtreding te maken wanneer de scheidsrechter niet kijkt, tracht de speler de straf te ontlopen (Vloet & Steenbergen, 2008).

Bij sportiviteit is aandacht besteed aan geschreven en ongeschreven regels. Zelfs als alle geschreven regels nageleefd worden, kan er alsnog onsportiviteit optreden. Bijvoorbeeld door tijd te rekken, een blessure te veinzen of te praten tegen de tegenstander. Deze voorbeelden zijn moeilijk te bestraffen, maar worden in veel sporten wel als oneerlijk gezien (Vloet & Steenbergen, 2008).

Grens tussen sportiviteit en onsportiviteit

In deze paragraaf wordt aangegeven waar de grens ligt tussen sportiviteit en onsportiviteit, wat moeilijk vast te stellen is. Uiteraard kan gekeken worden naar de zojuist gegeven beschrijvingen van sportiviteit en onsportiviteit. De grens is echter niet altijd even duidelijk aan te geven. Wanneer een scheidsrechter niet ziet dat de bal in de cirkel niet door de aanvallende partij is aangeraakt en dus onterecht een doelpunt toekent, dan kan de bevoordeelde partij de scheidsrechter hier op wijzen. Dit kan echter ook worden beschouwd als het ondermijnen van het gezag van de scheidsrechter. Zo wordt getracht inzicht te krijgen in wanneer sportief gedrag overgaat in onsportief gedrag. In het onderzoek kan worden herkend bij welke gedragingen de kans groot is dat de sfeer en het gedrag verandert in negatief of ongewenst gedrag. Ook kan worden herkend welke gedragingen juist positief zijn en een goede sfeer op en rond het veld in de hand werken.

Gedrag ouders

In dit onderdeel staat het gedrag van ouders centraal. Om te beginnen wordt gewenst en ongewenst gedrag van ouders gedefinieerd en de rol die ouders spelen in het leven van het sportende kind uitgewerkt. Ten tweede komt de mate van betrokkenheid aan bod, met een omschrijving van het ideale gedrag en een spanningsveld wat kan ontstaan. Tevens wordt aandacht besteed aan mogelijke oorzaken van ongewenst gedrag van ouders, gevolgd door enkele cijfers van ongewenst gedrag van ouders om aan te duiden hoe groot het probleem is. Tenslotte wordt behandeld hoe het is gesteld met de mate waarin ouders zich bewust zijn van hun eigen gedrag.

Gewenst gedrag ouders

In dit onderdeel wordt gedefinieerd wat verstaan wordt onder gewenst gedrag van ouders. Onderzoek van Holt, Tamminen, Black, Sehn & Wall (2008) wijst uit dat meer dan de helft van de kinderen ouders het liefst positief, aanmoedigend en niet kritisch ziet. Volgens Smoll, Cumming en Smith (2011) kent gewenst gedrag van ouders vijf verantwoordelijkheden. Ten eerste moeten ouders in staat zijn het kind te 'delen' en aan een coach toe te vertrouwen. Op het sportveld is de coach de baas en ouders zullen dit gezag moeten accepteren. Ten tweede moeten ouders de teleurstellingen van het kind accepteren. Kinderen moeten leren winnen en verliezen en hierin ongeacht het resultaat gesteund worden door de ouders. Ten derde is het aan de

ouders om het kind te laten zien wat zelfbeheersing is. Ouders vervullen een belangrijke voorbeeldfunctie. Vaak hebben kinderen met woede-uitbarstingen ouders die moeite hebben zichzelf te beheersen. Het is moeilijk van een coach te verwachten juist deze kinderen sportiviteit en beheersing bij te brengen, wanneer ouders niet het goede voorbeeld geven. Ten vierde moeten ouders tijd in het kind investeren, bijvoorbeeld om het sportende kind aan te moedigen in een vaak al drukke week. Ten vijfde is het zaak dat de ouders de verantwoordelijkheid van het kind om eigen beslissingen te maken accepteren, zodat het kind leert op eigen benen te staan (Smoll et al., 2011). Deze vijf punten geven inzicht in gewenste gedragingen van ouders. Wanneer uit dit onderzoek naar voren komt dat het gedrag van ouders in lijn ligt met deze punten, ontstaat een positieve sfeer en een prettig, veilig sportklimaat.

Ongewenst gedrag ouders

In deze paragraaf wordt ongewenst gedrag van ouders uitgewerkt. Smoll et al., (2011) stellen dat ouderlijk wangedrag in de meeste gevallen voorkomt tijdens wedstrijden. Wanneer ouders niet voldoen aan de definitie en voorbeelden van sportief gedrag, kan onsportief gedrag op en rond het veld ontstaan. Het tegenovergestelde van alles wat valt onder sportief gedrag, is onsportief gedrag. Een voorbeeld hiervan is dat ouders onrespectvol met anderen omgaan en bijvoorbeeld schelden op de scheidsrechter. Dit betekent dat het derde punt van gewenst gedrag van ouders in de wind wordt geslagen en een kind ook geen goed rolmodel heeft, wat het voor de coach erg lastig maakt het kind bij te sturen. Andere voorbeelden van ongewenst gedrag van ouders zijn interfereren met de scheidsrechter, kritiek of aanwijzingen schreeuwen naar de kinderen en kwetsende opmerkingen maken richting kinderen, ouders, coaches en scheidsrechter (Smoll et al., 2011). Kinderen vinden dat ouders die naar de scheidsrechter schreeuwen hiermee de teams benadelen (Holt et al., 2008). Bij 'Gedrag ouders' wordt nader ingegaan op de oorzaken van ongewenst gedrag van ouders. Mochten ouders zojuist genoemd gedrag vertonen of juist niet aan een of meerdere van de vijf verantwoordelijkheden uit de vorige paragraaf (onder het kopje gewenst gedrag ouders) voldoen, dan is sprake van ongewenst gedrag onder ouders. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de sfeer en het gevoel van veiligheid op en rond het hockeyveld.

Rol ouders

De paragraaf behandelt de rol die ouders vervullen in het leven van het kind, waar ook op sportgebied al veel onderzoek naar is geweest. Veel ouders zijn actief betrokken bij het sportende kind (Fredricks & Eccles, 2004). Het onderzoek van Knight, Neely en Holt (2011) toont veel raakvlakken met de vijf punten die Smoll et al. (2011) noemen als verantwoordelijkheden voor gewenst gedrag van ouders. Wanneer kinderen op jonge leeftijd beginnen met sporten, zal de sportkeuze in de meeste gevallen in overleg met de ouders tot stand komen. Nadat de keuze gemaakt is, komt de contributie en het vervoer van en naar de sportclub in veel gevallen op de ouders neer (Knight, Neely & Holt, 2011). Er zal dus tijd in het sportende kind moeten worden geïnvesteerd, zoals punt vier van Smoll et al. (2011) beschrijft. Bovendien kunnen ouders kinderen helpen bij het begrijpen en verwerken van sportervaringen, wat overeenkomt met het tweede punt van Smoll et al. (2011). Een ouder kan bijvoorbeeld met het kind in gesprek gaan over zaken als sportief gedrag, winst en verlies. Ouders hebben een voorbeeldfunctie en kunnen het kind steunen bij het ontwikkelen van een goede, sportieve houding en het juiste gedrag (Knight et al.,

2011). Smoll et al. (2011) geven in andere bewoordingen dezelfde boodschap in het derde en vijfde punt.

Ook de drie fundamentele rollen die Fredricks en Eccles (2004) ouders toekennen in betrokkenheid bij het sportende kind, komen overeen met zowel Knight et al. (2011) als met Smoll et al. (2011). Ouders vervullen een voorbeeldfunctie, helpen met interpreteren van ervaringen zoals winst of verlies en zorgen voor bijvoorbeeld vervoer en betalen van contributie. Op basis hiervan ontwikkelt het kind normen en waarden, zelfvertrouwen en verwachtingen van het eigen kunnen op sportgebied. Ouderlijke betrokkenheid is bepalend voor de perceptie van het kind. Wanneer een kind door de ouder wordt gesteund en geprezen, draagt dit bij aan een positief zelfbeeld en plezier van een kind. Als een ouder het kind druk oplegt of onrealistische verwachtingen heeft, leidt dit tot minder plezier en geloof in de eigen sportcapaciteiten. Vandaar dat in de volgende alinea wordt ingegaan op de mate van betrokkenheid. De relatie tussen het zelfbeeld van het kind en de rol van ouders is meerdere malen bevestigd (LaVoi & Stellino, 2008).

Mate van betrokkenheid

Vervolgens wordt stilgestaan bij de mate van betrokkenheid. Bij de eerder omschreven gewenste en ongewenste gedragingen wordt er vanuit gegaan dat ouders in ieder geval betrokken zijn bij het sportende kind. Betrokkenheid kent verschillende gradaties. Ouders die niet betrokken zijn bij het sportende kind, tonen geen enkele vorm van interesse in de sportactiviteiten van het kind. Er wordt geen emotionele, financiële en fysieke steun geleverd. Het andere uiterste is dat ouders te betrokken zijn, te veel waarde hechten aan winst en kwaad worden als kinderen niet goed presteren. Brackenridge (2006) stelt dat er een spanningsveld bestaat. Enerzijds hebben sportverenigingen de wens om ouders te betrekken bij de sportdeelname van jongeren. Tegelijkertijd wordt van ouders respectvol en gepast gedrag verwacht en hebben ouders de taak de sportactiviteiten in een redelijk perspectief te plaatsen. Brackenridge (2006) onderscheidt zes niveaus van betrokkenheid op basis van een onderzoek naar de relatie tussen voetballende jongeren en ouders, te zien in afbeelding 3. Van links naar rechts neemt de betrokkenheid toe. In de verticale kolom staat achtereenvolgens wat ouders zeggen, weten, voelen en doen. De tabel toont een breed scala aan variaties en beschrijft verschillende profielen van ouderlijk gedrag. De verschillende scenario's kunnen in het onderzoek naar voren komen. Zo kan een ouder bijvoorbeeld over weinig kennis beschikken maar erg enthousiast zijn.

'Activation states' with regard to parents' engagement in children's sport © 2005

State ->	OPPOSED	INACTIVE	REACTIVE	ACTIVE	PROACTIVE	HYPERACTIVE
Voices/ discourses [What parents say about their child's sport]	This is complete waste of time/ money/ effort. X sport is for idiots, faggots etc. Why don't you play my sport?	It's nothing to do with me. I can't be bothered. It's not my responsibility. Get on with it yourself.	OK, if I have to. I suppose someone has to help. I'm not sure if I know enough. What if I do something wrong?	This is a good thing. We all share this responsibility. My kids deserve my help. You tried your best.	I need to learn more about this. I need to learn from others. She will learn from failure as well as success.	What went wrong? Why didn't you win? Why didn't you try harder? You stupid ... After all I've done for you! Wait 'til I get you home!
Knowledge & experience [What parents know through experience – awareness, interest or understanding]	Ignorant. Uses myths and prejudices as arguments e.g. sport makes your muscles bulge, is bad for you, will make you butch ... etc.	No knowledge. No awareness. No experience. No interest. No motivation.	Limited knowledge. Limited awareness. Some personal experience. Some interest.	Aware of support roles and responsibilities. Has knowledge appropriate for role. Knows where to find out more.	Knowledge beyond the minimum. Experience of child's sport. Knowledge of LTAD. Know child's wishes about when to attend and when not to.	Obsessive about acquiring training, diet, practice information etc. Privileged access/ knowledge (who, what, how) through own involvement/contacts. Knowledge as a weapon.
Feelings [What parents feel – their attitudes and emotions]	Resistant. Hostile. Aggressive. Contemptuous.	Indifferent. Ignorant. Unwilling.	Timid. Nervous. Anxious. Sceptical. Reluctant.	Accepting. Tolerant. Compliant. Accommodating. Willing.	Confident, sure, certain, convinced, committed, positive, relaxed, reflective, evaluative.	Wrining is the only thing. Aggressive/pushy. Unforgiving. Exasperated by failure.
Action [What parents do/have done – their achievements and behaviour]	Actively opposes child's sport. Readily points out failures, high costs, problems, mistakes etc. Won't give support, funds, permission. Insists on other duties (housework, homework, etc.)	Does nothing. Resistant. Bystander behaviour.	Responds only after several 'pushes'. Professes ignorance. Volunteers reluctantly.	Applies knowledge. Happily fulfils responsibilities. Seeks learning and experiences. Attends courses/ workshops. Reads literature. Acts appropriately. Engages actively. Rewards child's effort not ego.	Keeps up to date. Talks with and seeks feedback from child. Adapts and responds. Seeks wider information sources. Participates in or volunteers for support roles. Listens to child and gives him/her autonomy.	Screams and shouts from the sideline/at child/refs/ coaches/other players etc. Breaches codes of conduct. Interferes with coaching sessions. Complains to everyone. Use child for vicarious success. Talks without listening. Bossy and judgemental.

Afbeelding 3: Activation states 'with regard to parents' engagement in children's sport, Brackenridge (2006).

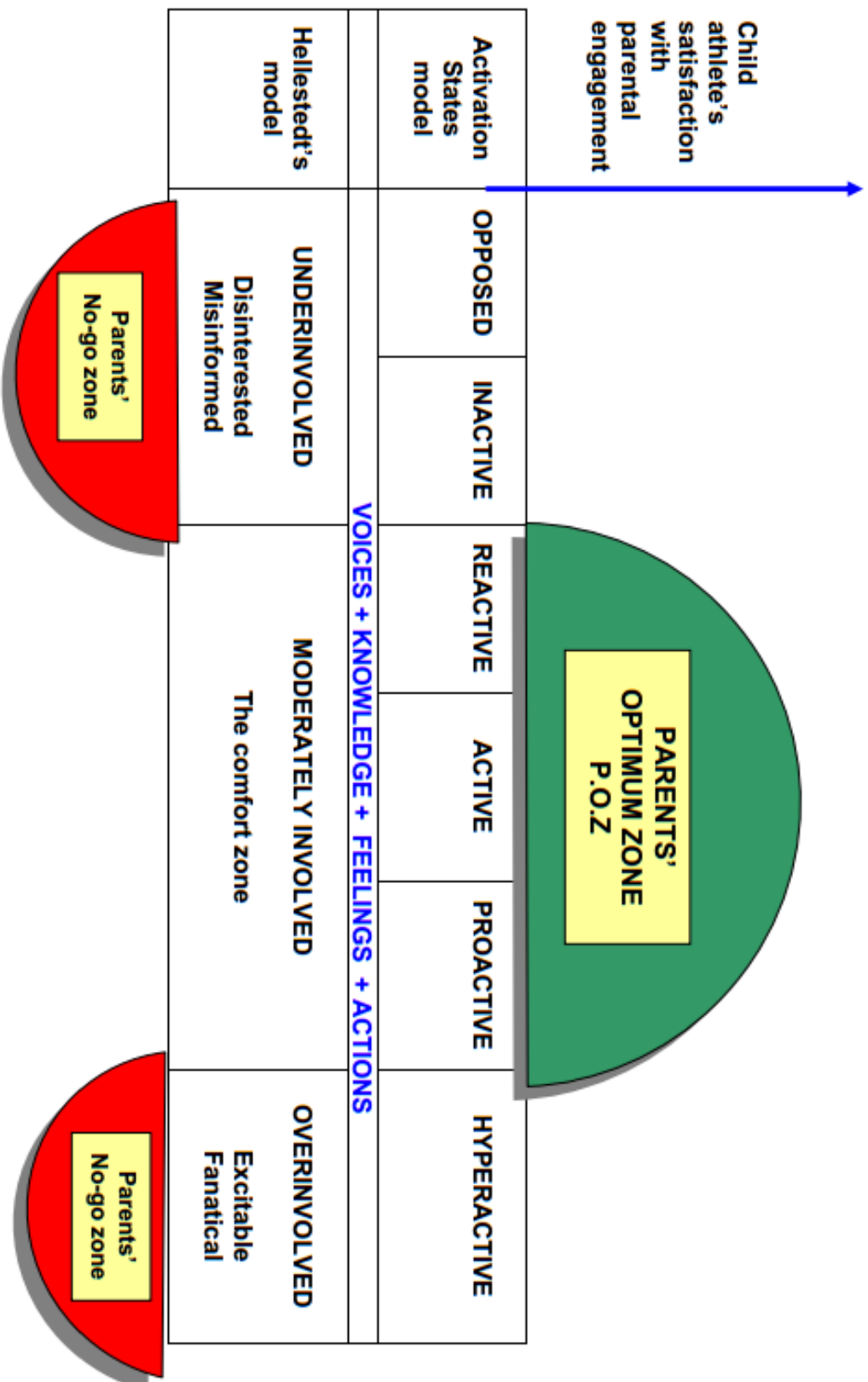
In een artikel van Brackenridge (2006) wordt een model van Hellestedt (1987) gebruikt, zie afbeelding 4. In dit model staat in de onderste horizontale balk de mate van betrokkenheid en boven het type ouder, zoals ongeïnteresseerd of fanatiek (Brackenridge, 2006).

Disinterested parent ↑	Misinformed parent ↑	The comfort zone	Excitable parent ↑	Fanatical parent ↑
UNDERINVOLVEMENT		MODERATE INVOLVEMENT	OVERINVOLVEMENT	

Afbeelding 4: Parental involvement continuum, Brackenridge (2006).

Op de volgende pagina staat afbeelding 5: de 'Parents' Optimum Zone' (POZ). De POZ betreft een combinatie van de 'activation states' uit afbeelding 3 en het 'parental involvement continuum' van afbeelding 4. Met de 'Parents' Optimum Zone' wordt getracht het ideale gedrag aan te geven. Het beschrijft ideale discoursen, kennis, houdingen en gedrag dat ouders zouden moeten vertonen in betrokkenheid bij het sportende kind. Ouders die zich reactief, actief of proactief opstellen, vallen in de groep die een gemiddelde, gewenste mate van betrokkenheid vertoont. De citaten met betrekking tot de ouders uit dit onderzoek, kunnen geplaatst worden in de verschillende categorieën. Ouders die zich prettig gedragen, hebben een positieve invloed op het sportende kind en zorgen ervoor dat het kind zich veilig voelt. Van belang is dat dit gecombineerde schema flexibel toegepast wordt. In de stadia die jeugdige sporters doorlopen, kunnen verschillende profielen het meest gewenst zijn. Hoe ouder het kind wordt, hoe minder actief de ouder betrokken hoeft te zijn. Met dit schema en de visie van het sportende kind, kan inzicht worden gekregen in acceptabel gedrag van ouders. Op basis hiervan kan bepaald worden wanneer ouders zich in de optimale gedragszone bevinden en wenselijk gedrag richting kinderen vertonen (Brackenridge, 2006).

Parents' Optimum Zone for POZitive engagement in children's sport

Afbeelding 5: Parents' Optimum Zone for POZitive engagement in children's sport, Brackenridge (2006).

Omli en Wiese-Bjornstal (2008) hebben het gedrag van ouders bij sportwedstrijden op basis van herinneringen van jeugdige sporters ingedeeld in drie categorieën. De eerste groep steunt voornamelijk en is stil, moedigt aan of geeft complimentjes. In de tweede categorie valt de groep ouders die zich als veeleisende coaches opstelt, te herkennen aan het schreeuwen van instructies, adviezen en kritische aanmoedigingen. Tot de laatste groep behoren ouders die zich als losgeslagen fans gedragen en fanatiek schreeuwen, ruzie maken en beschuldigend of denigrerend gedrag vertonen. In afbeelding 5 van Brackenridge (2006) behoren de laatste twee groepen ouders tot de meest rechtse kolom van hyperactieve, fanatieke en te betrokken ouders. De eerste groep ouders toont een gemiddelde betrokkenheid en bevindt zich in de goede gedragszone (Omli & Lavoï, 2011).

De match tussen ouderlijke betrokkenheid en de manier waarop kinderen deze betrokkenheid ervaren, is doorslaggevend voor de mate waarin het sportende kind positieve sportervaringen opdoet. Wanneer kinderen steun halen uit de betrokkenheid van ouders, zal sprake zijn van een stimulerende werking. Mocht de ouderlijke steun als druk ervaren worden, dan kan dit een negatieve invloed hebben op de prestaties. Druk van en hoge verwachtingen van ouders gaan gepaard met minder plezier en tegenvallende sportieve prestaties van kinderen. In het ergste geval kan dit leiden tot angst voor competitie en burn out verschijnselen (Lambrechts & Van Crombrugge, 2013).

Ontstaan ongewenst gedrag ouders

Ongewenst gedrag van ouders kent diverse oorzaken, die in deze paragraaf worden uitgewerkt. Brackenridge (2006) gaat in op de mate van betrokkenheid, het ideale plaatje en spanningsveld. Naast dit normatieve aspect waarbinnen wordt ingegaan op gewenst gedrag van ouders, wordt nog niet duidelijk waardoor ongewenst gedrag rond het veld ontstaat. In de volgende onderzoeken worden mogelijke oorzaken genoemd voor ongewenst gedrag van ouders. Omli et al. (2008) wijten het aan de emotie van ouders langs de lijn, die het kijken van competitiewedstrijden van het kind als stressvol kunnen ervaren (Omli et al., 2008). Het ongewenste gedrag van ouders langs de kant is in de meeste gevallen emotioneel in plaats van rationeel. Inzicht in de emoties van ouders is essentieel omdat emotie en gedrag veel met elkaar te maken hebben. Emotie speelt een prominente rol bij het maken van beslissingen in allerlei situaties, waardoor het aannemelijk wordt om te geloven dat dit eveneens bepalend is voor het gedrag van ouders langs de lijn (Lewis et al., 2008, zoals geciteerd in Omli & Lavoï, 2012). Uit hetzelfde artikel van Omli en Lavoï (2012) blijkt dat emotionele reacties, zoals boosheid van ouders langs de lijn bij jeugdwedstrijden, vaak voortkomen uit het gevoel dat een coach, atleet, medetoeschouwer of scheidsrechter zich onjuist, ongeïnteresseerd of onkundig gedraagt. Emotie is bepalend voor gedrag en beslissingen van ouders. Inzicht hierin kan leiden tot meer begrip van eventuele ongewenste gedragingen van ouders. Ook een onjuiste, ongeïnteresseerde of onkundige houding van een betrokkene kan voor een ouder de reden zijn voor ongewenst gedrag en een afname van veiligheid op en rond het veld.

Volgens Horn (2011) wordt de wereld voor kinderen steeds vaker als gevaarlijk beschouwd door de ouders. Sommige ouders hebben de neiging om beschermend op te treden en zo fysieke en emotionele schade bij kinderen te voorkomen. Lambrechts en van Crombrugge (2013) refereren naar opvoedingsdeskundigen die dit 'hyper parenting' en 'pressured parents phenomenon' noemen. Horn (2011)

vergelijkt ouders met helikopters die boven het kind zweven en ingrijpen zodra het kind volgens ouders bescherming behoeft (Horn, 2011). Dit ligt in lijn met de bevindingen van andere onderzoeken. Volgens Brackenridge (2006) is aanvankelijk veel onderzoek gedaan naar angsten van het sportende kind. Toen werd echter aangetoond dat angsten en emotionele controle van de ouders een groter probleem vormen. Kinderen kunnen in sommige gevallen prima omgaan met een verloren wedstrijd of gebrek aan talent, terwijl ouders meer moeite hebben om dit te accepteren. Dit blijkt uit de volgende alinea over het reversed-dependency phenomenon.

Reversed-Dependency phenomenon

In sommige gevallen kunnen ouders stress veroorzaken bij kinderen, bijvoorbeeld door het in deze paragraaf toegelichte 'reversed-dependency phenomenon'. Iedere ouder identificeert zich in zekere mate met het kind en hoopt dat het kind goed presteert. Wanneer dit in te hoge mate gebeurt, wordt het kind een verlengstuk van de ouder. In dit geval laten ouders hun gevoel van eigenwaarde afhangen van de prestaties van het kind. Als het kind niet presteert, kan dit ten koste gaan van het zelfbeeld van de ouder. Ouders worden via het kind winnaars of verliezers en kunnen kinderen extreme druk opleggen, zoals een gefrustreerde vader die streeft naar sportieve successen die hij zelf nooit ervaren heeft of de voormalig topsporter, die hoopt dat het kind hetzelfde niveau bereikt. Sport kan stress met zich meebrengen wanneer goedkeuring van de ouders afhangt van de sportieve prestatie van het kind. Hierdoor kan bij kinderen een gevoel van onveiligheid ontstaan (Smoll et al., 2011). Beide voorbeelden worden op basis van verschillende onderzoeken bevestigd door Brackenridge (2006), die stelt dat het merendeel van de problemen met ouders wordt veroorzaakt door extreme betrokkenheid en hoge verwachtingen die ouders hebben van het kind. Brackenridge (2006) noemt onder andere het plaatsvervangend leven via het kind, wat overkomt met het reversed-dependency phenomenon van Smoll, et al. (2011). Bovendien botst het reversed-dependency phenomenon met de motivatie die het kind heeft om te sporten. Lambrechts en Van Crombrugge (2013) stellen dat plezier voor een kind de voornaamste reden is om te sporten. Longitudinaal onderzoek van psycholoog en bewegingswetenschapper Van Rossum (2005) wijst uit dat de overgrote meerderheid van sporters een optimale eigen prestatie het belangrijkste vindt. Bij deze 'healthy philosophy of winning' is het wedstrijdresultaat van waarde maar het zo goed mogelijk uitvoeren van de sporttaak en zichzelf verbeteren heeft meer prioriteit. Dit geldt voor jongens en meisjes, bij talenten en reguliere wedstrijdporters en zowel bij individuele sporten als bij teamsporten. Internationaal onderzoek sluit hierop aan met de bevinding dat winnen als motivatie om te sporten laag scoort (Van De Loo & Van Rossum, 1997).

Cijfers ongewenst gedrag

Om een beeld te krijgen hoe het gesteld is met het gedrag van ouders in sport, is gekeken naar andere onderzoeken. Randall en McKenzie (zoals geciteerd in Omli & Lavoie, 2012) hebben middels observaties ontdekt dat toeschouwers bij voetbalwedstrijden van de jeugd 87% van de wedstrijd (in wedstrijdminuten gerekend) stil zijn. Ook wijst het onderzoek uit dat de overige 13% voor bijna drie kwart bestaat uit ouders die aanwijzingen geven, 20% aan positief commentaar en in 6% van de gevallen is sprake van negatief commentaar. Kanttekening bij dit onderzoek is dat niet wordt vermeld hoe lang de wedstrijden duren en dat er niet meer informatie wordt gegeven over de percentages. Zo is het niet duidelijk of het

grootste percentage, de aanwijzingen, positief, negatief of neutraal zijn. Hierdoor ligt het negatieve percentage misschien wel hoger dan 6%.

Bij een vergelijkbare observatiestudie is het commentaar ingedeeld in categorieën van negatief naar positief. Een opvallend verschil ten opzichte van de zojuist genoemde percentages, is dat de hoeveelheid negatief commentaar van toeschouwers in deze studie met 35% een stuk groter is (Kidman et al., zoals geciteerd in Omli & Lavoï, 2009). Het verschil zou verklaard kunnen worden door de instrumentatie. Bij het eerste onderzoek hebben de ouders vragenlijsten ingevuld, terwijl de ouders in het tweede geval door onderzoekers geobserveerd zijn. Zojuist is al benoemd dat negatieve percentages mogelijk hoger uitvallen, wat niet duidelijk is door de gebrekkige formulering van de percentages.

Excessen in de sport waarbij ouders betrokken zijn, komen slechts bij hoge uitzondering voor (Omli & Lavoï, 2009). Toch blijkt uit onderzoek dat toeschouwers regelmatig ongewenst gedrag vertonen (Omli & Lavoï, 2012). Holt et al. (2008) hebben verbale uitingen van het publiek ingedeeld van negatief naar positief. Zo is onderscheid gemaakt tussen denigrerende opmerkingen, negatief commentaar, een balans tussen negatief en positief, instructie, prijzen en aanmoedigen

In deze paragraaf is uitvoerig aandacht besteed aan het gedrag van ouders, van de rol die zij spelen en de mate van betrokkenheid tot oorzaken van ongewenst gedrag. Al deze zaken zijn van invloed op (on)gewenst gedrag en de sfeer die heerst op en rond sportvelden. Mocht in het onderzoek bijvoorbeeld naar voren komen dat ouders hun rol gebrekkig vervullen, bijvoorbeeld als ouders het kind niet leren omgaan met verlies en winst of het verkeerde voorbeeld geven, dan werkt dit ongewenst gedrag in de hand. Er wordt meer inzicht gecreëerd in wanneer ouders ongewenst gedrag vertonen, waarom dit gebeurt en hoe vaak het voorkomt. Dit kan helpen de bevindingen van het onderzoek te verklaren en er kan een vergelijking gemaakt worden tussen de bevindingen en de literatuur.

Bewustzijn eigen gedrag

Deze paragraaf geeft weer hoe het gesteld is met bewustzijn van het eigen gedrag van ouders. Veel ouders die hun kinderen langs de lijn aanmoedigen, zijn zich niet bewust van de invloed van hun eigen gedrag, terwijl er wel bewustzijn is van het gedrag van andere ouders. Onderzoek van marktonderzoekbureau TNS Nipo in opdracht van SIRE wijst uit dat 93% van de ouders zich ergert aan andere ouders langs de lijn op sportclubs, terwijl 42% in de veronderstelling is dat andere ouders zich niet aan dit vertoonde gedrag ergeren (TNS Nipo, 2008). In 2008 heeft het Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen de invloed van trainers en vaders op fair play gedrag van jonge voetballers in de leeftijd van 8 tot 16 jaar onderzocht. Naast een kleine 300 jongens zijn ouders, jeugdtrainers en coördinatoren ondervraagd. Opvallend was de discrepantie in beleving tussen spelers en de bijbehorende ouders. Spelers stoorden zich aan roepende ouders, en in het bijzonder aan de eigen vader. Spelers uit de nationale jeugdselecties ervaren de grootste druk om een professionele voetbalcarrière te overwegen van de vader, terwijl de minste steun van ouders werd ervaren. Ouders gaven juist aan weinig te roepen en prestaties van het kind niet belangrijk te vinden. Dezelfde ouders vonden dat andere ouders een negatieve druk op het spelende kind legden (Lambrechts & van Crombrugge, 2013). Deze bevindingen laten zien dat het gemakkelijker lijkt om kritisch te zijn op een ander dan op het eigen gedrag. Dit kan impliceren dat geïnterviewden eerder schuld

zoeken bij de ander (de tegenpartij of scheidsrechter) dan dat de hand in eigen boezem steken.

Samenvattend

Ouders zijn belangrijk in het leven van het kind, ook op sportgebied. De betrokkenheid van ouders kan variëren van geen enkele betrokkenheid tot extreem betrokken. De 'Parents' Optimum Zone'(POZ) beschrijft het ideale gedrag van ouders in betrokkenheid bij de sport van het kind. Door de jaren heen is sprake van een toename in betrokkenheid, waarbij ouders zich steeds meer met de sport van het kind bemoeien. Er bestaan verschillende cijfers over ouderlijke betrokkenheid in sport. De eerste studie toont 87% stilte en 6% negatief commentaar tijdens voetbalwedstrijden; de tweede studie komt op 35% negatief commentaar. Voor een kind is plezier de belangrijkste sportmotivatie. Liever dan het behalen van een overwinning, leveren sporters een optimale eigen prestatie. Er zijn drie categorieën ouders bij sportwedstrijden te onderscheiden: rustig en positief, veeleisende coach en losgeslagen fan. Kinderen zien ouders het liefst al positief, aanmoedigend en niet kritisch. Ongewenst gedrag van ouders komt voort uit emotie, zoals het gevoel dat een scheidsrechter onkundig of onjuist is. De sportervaringen van het kind hangen samen met de ouderlijke betrokkenheid en de manier waarop het kind deze betrokkenheid ervaart. Tenslotte lijkt het voor ouders gemakkelijker te zijn om kritisch te kijken naar het gedrag van andere ouders, in plaats van naar het eigen gedrag.

Gender

Dit deel zal ingaan op hoe gender van invloed is op een goede sfeer op en rond het veld en gedrag van ouders. Eerst wordt het begrip gender gedefinieerd, vervolgens wordt verteld hoe dit de betrokkenheid bij het sportende kind en het gedrag van ouders langs de lijn beïnvloedt. Hierna wordt het begrip agressie geformuleerd en gekoppeld aan gender, alvorens uiteen wordt gezet wat het verschil is in het effect dat vaders en moeders hebben op het sportende kind. Na iedere alinea volgt een korte uitleg wat de gevolgen van deze bevindingen zijn voor dit onderzoek.

In de inleiding is al kort aandacht besteed aan de toename van het aantal gegeven kaarten in sportwedstrijden. Er is een duidelijk verschil zichtbaar in het aantal toegekende kaarten in relatie tot geslacht. Met 87% viel het overgrote deel van de kaarten bij jongens- en herenteams. Relatief vertonen jongens en mannen meer verbaal wangedrag (43%); met 72% gaan meisjes en vrouwen vaker fysiek over de schreef. Uit onderzoek van Coulomb en Rasclé (2006) blijkt dat agressie van teamsporters onder andere bepaald wordt door 'gender'. Connell benadrukt het sociale aspect en definieert 'gender' op de volgende manier:

'Gender is the structure of social relations that centers on the reproductive arena, and the set of practices that bring reproductive distinctions between bodies into social processes' (Connell, 2009, p. 11). Volgens Connell is gender een sociale constructie die voortdurend verandert. Gedrag wordt bepaald door normen, waarden en verwachtingen van de omgeving. In dit geval zou het kunnen betekenen dat er voor vaders in sport andere normen, waarden en verwachtingen gelden, waardoor zij op en rond het veld agressiever zijn en de veiligheid afneemt. Dit zou tot uiting kunnen komen in het gedrag van kinderen maar ook in het gedrag van ouders langs de lijn.

Maatschappelijke ontwikkelingen

In de voorgaande paragraaf is al vermeld dat gender voortdurend aan verandering onderhevig is, in deze paragraaf worden maatschappelijke ontwikkelingen uitgewerkt. In een samenleving komt gender op een bepaalde manier tot uiting, Het gezinsleven en de verwachtingen van ouders hebben de afgelopen decennia veranderingen doorgemaakt. Het traditionele familiebeeld met de vader als kostwinner en hoofd van het gezin, heeft plaatsgemaakt voor individualisme. Er zijn meer eenoudergezinnen en gezinnen waar zowel de vader als moeder werkt. Vaders dienen een aandeel te leveren in de ontwikkeling van kinderen. Er is gelijkheid tussen mannen en vrouwen in het gezinsleven. Hierdoor hebben beide ouders een grote verantwoordelijkheid in het doen en laten van het kind, wat nog nooit eerder het geval was in de maatschappij. In de sportwereld is succes zichtbaar en meetbaar. Omdat vaders meer kennis bezitten of beweren te hebben over sport, zijn vaders vaker bij sport betrokken als trainer of coach. De maatschappelijke veranderingen beïnvloeden de rolverdeling van ouders, het gezinsleven en de relatie tussen vader en kind. Er ontstaan nieuwe verwachtingen waarbij de morele waarde van ouders wordt gekoppeld aan (sportieve) successen van het kind (Coakley, 2006). De manier waarop gender in de samenleving vorm krijgt en de veranderingen die hierin optreden, zijn van invloed op het gedrag van ouders langs de lijn. In de afgelopen jaren wordt het steeds gebruikelijker dat zowel de vader als de moeder werkt. In het traditionele plaatje kwam het huishouden en het aanmoedigen van het sportende kind voornamelijk op de moeder neer, terwijl het tegenwoordig steeds vaker een gedeelde verantwoordelijkheid is van vader en moeder. Dit beïnvloedt het publiek langs de lijn, wat weer effect kan hebben op het gedrag. In de volgende paragraaf wordt uitgelegd op welke manier dit tot uiting kan komen in het gedrag van ouders.

Masculiniteit en feminiteit

In deze paragraaf staat mannelijkheid (masculiniteit) en vrouwelijkheid (feminiteit) centraal. Gender speelt continu een rol in dagelijks leven. Bepaalde karakterkenmerken of gedragingen worden in verband gebracht met geslacht. 'Masculiniteit' oftewel 'mannelijkheid' kan (on)bewust een rol spelen. Het wordt als vanzelfsprekend beschouwd dat mannen betaald werk verrichten; vrouwen zien zichzelf daarentegen primair als 'zorger'. Dergelijke discoursen hebben effect op de vrijetijdsbesteding en de aanwezigheid van ouders op sportvelden wanneer het kind sport (Kay, 2010). In het artikel van Cassidy, Jones en Potrac (2009) wordt masculiniteit geassocieerd met kracht, macht, onafhankelijkheid, agressie en besluitvaardigheid. Fragiliteit, gevoeligheid en afhankelijkheid van mannen worden daarentegen als vrouwelijke eigenschappen bestempeld. Weliswaar minder dan vroeger, zijn deze opvattingen echter nog steeds van kracht (Cassidy, Jones & Potrac, 2009). Deze kenmerken kunnen zichtbaar zijn in het gedrag van ouders langs de lijn. Mochten in het onderzoek veel vaders voorkomen die bovengenoemde kenmerken vertonen, dan kan dit leiden tot meer agressie en minder veiligheid. Moeders met bijbehorende kenmerken zouden juist voor een balans kunnen zorgen in de sfeer langs de lijn en daarmee het gevoel van veiligheid in het veld verhogen.

Gender en agressie

Deze paragraaf verklaart de relatie tussen gender en agressie. Mannen uiten over het algemeen meer agressie, ongeacht de sport. Met agressie wordt het intentioneel fysiek dan wel lichamelijk schaden van anderen bedoeld (Coulomb & Rasclé, 2006). Dit is ook zichtbaar in de hockeysport. Bijna 90% van de kaarten wordt gegeven bij

wedstrijden van jongens of heren (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). Mannen tolereren meer agressie in competitiesport dan vrouwen: mannen accepteren significant meer agressie (Rainey, 1986). Mogelijk zijn deze aan gender gekoppelde verschillen terug te zien in het gedrag van ouders langs de lijn.

Vaders en moeders

Er bestaan verschillende onderzoeken over het verschil in invloed van vaders en moeders, wat in deze paragraaf wordt beschreven. Het merendeel van de onderzoeken gaat uit van een vergelijkbare invloed van beide ouders. Onder andere Brustad (2001) en Greendorfer (2002) zijn echter van mening dat er een verschil bestaat in invloed van vaders en moeders op kinderen (Brustad, 2001 & Greendorfer, 2002, zoals geciteerd in LaVoi & Stellino, 2008). Het verschil in invloed hangt samen met de waargenomen dimensie van gedrag. Wanneer gekeken wordt naar het geloof van ouders in de atletische capaciteiten van het kind, is de invloed van vaders en moeders vergelijkbaar (Amorose, 2003, Bois et al., 2005 zoals geciteerd in LaVoi & Stellino, 2008). Verschil is geconstateerd in hoe atleten verwachtingen en druk van beide ouders waarnemen. Minder druk vanuit de vaderfiguur houdt verband met meer plezier in het spel, een gevoel van het bezitten van vaardigheden en intrinsieke motivatie. Druk opgelegd door moeders lijkt minder effect te hebben op het kind (Babkes & Weiss, 1999 zoals geciteerd in LaVoi & Stellino, 2008). Onderzoek naar door tennissers ervaren steun en druk van de ouders en invloed op het zelfbeeld en prestatie toont aan dat mannen meer druk voelen van de vader dan van moeders terwijl meisjes een vergelijkbare druk voelen van beide ouders (Leff & Hoyle, 1995). In dit onderzoek kan worden gekeken van wie kinderen in de focusgroepen het meeste druk ervaren: de vader, moeder of misschien van beiden evenveel. Tevens kunnen er misschien uitspraken worden gedaan over het effect van vaders en moeders op het sportklimaat.

Prestatie

In deze paragraaf wordt de rol van prestatie bij veilig sportklimaat behandeld. Eerst wordt de toegenomen aandacht voor prestatie in de maatschappij en sportwereld beschreven, vervolgens wordt uiteengezet hoe deze ontwikkeling te zien is in de hockeysport. Er wordt ingezoomd op de rol die ouders spelen in hoe kinderen prestatie beleven, alvorens wordt ingegaan op hoe de achtergrond van ouders van betekenis kan zijn. Het gehele deel benadrukt de rol van prestatie in het gedrag van ouders langs de lijn en invloed ervan op sportiviteit en veiligheid op en rond het veld.

Maatschappij

In dit deel worden maatschappelijke ontwikkelingen benoemd, die effect hebben op de betekenis die wordt gegeven aan prestatie. Claringbould (2013) stelt dat er een toename van prestatiedruk is, die zorgt voor meer agressie (Claringbould, 2013). In de samenleving wordt meer waarde gehecht aan ranglijsten en meetbare resultaten. Deze ontwikkeling raakt uiteenlopende branches, van onderwijs tot zorg. Op basisscholen wordt veel waarde gehecht aan de resultaten van de CITO toets, middelbare scholen en universiteiten worden afgerekend op slagingspercentages (de Koning & Scheltema, 2014). Dit zijn enkele voorbeelden van prestatiegericht denken in de hedendaagse samenleving, wat wellicht terugkomt in het gedrag van ouders tijdens en rond de wedstrijden.

Deze ontwikkelingen lijken ook jeugd- en breedtesport te raken. Claringbould (2013) stelt dat de commerciële belangen, het aantal topsporters en de aandacht voor

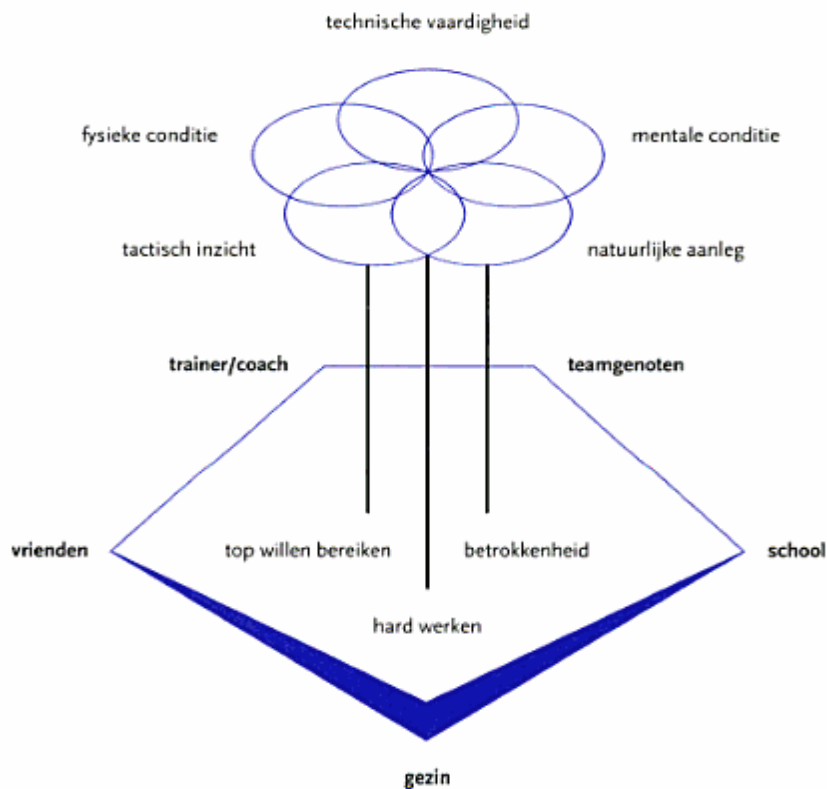
internationale sporttoernooien toenemen (Claringbould, 2013). Coakley (2006) bevestigt dit en ziet dat de aandacht voor topsport is toegenomen: sporttoernooien zijn uitgegroeid tot belangrijke, culturele evenementen en topsporters zijn helden. Uit het Kernsportplan Hockey 2011-2016 Noord Brabant komt naar voren dat er steeds hogere eisen worden gesteld aan technische, tactische, fysieke en mentale vaardigheden van hockeyers. Daarbij wordt talentontwikkeling op steeds jongere kinderen gericht (Sportservice Noord-Brabant, Olympisch Netwerk Brabant, 2011). In sport wordt prestatie dus steeds belangrijker, ook onder jonge atleten. Claringbould legt een verband tussen maatschappelijke normen en mannelijkheid. Bij jonge, mannelijke teamsporten is relatief veel agressie (Claringbould, 2013). De Nederlandse bevolking is minder tolerant geworden en tegelijkertijd is de assertiviteit toegenomen. Acceptatie van regels en gezag is minder vanzelfsprekend dan voorheen en onvrede wordt vaker uitgesproken. Wellicht zijn zoals de toegenomen prestatiedruk in de sport en de relatie tussen mannelijkheid en normen tevens zichtbaar in het gedrag van ouders langs de lijn.

Hockey

In deze paragraaf wordt gekeken hoe het gesteld is met de relatie tussen prestatie en agressie in (hockey)sport. Uit het rapport 'Een gele kaart voor de sport' (2007) is naar voren gekomen dat de kaarten in de hockeysport in 2 op de 3 gevallen gehaald worden door coaches van juniorenteams A1 en B1 en seniorenteams. Van de 51 rode kaarten in totaal zijn er 17 voor coaches van A1 en B1 tegenover slechts 4 voor coaches van de overige A en B teams. Bij voetbal is eveneens een duidelijk verschil te zien in het aantal kaarten per wedstrijd-niveau. In 2004-2005 viel bij 80% van de wedstrijden van de eerste teams tenminste één kaart. Bij de overige mannenelftallen gebeurt dit slechts in 16% van de gevallen (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). Hieruit kan geconcludeerd worden dat meer overtredingen worden gemaakt naarmate het prestatieniveau toeneemt, wat resulteert in minder veiligheid. Dit wordt bevestigd door het eerder aangehaalde onderzoek van Coulomb en Rasclé (2006). In deze studie uit Frankrijk waarbij handbal en voetbal onder de loep zijn genomen, wordt tevens gekeken naar het niveau van de competitie. Naarmate het niveau stijgt, neemt de agressie toe. Op nationaal niveau is een stuk meer sprake van agressie dan op het laagste competitieniveau (Coulomb & Rasclé, 2006). Wellicht is in het onderzoek ook een verschil zichtbaar in het gedrag van ouders bij de prestatieve en recreatieve teams, wat weer gevolgen heeft voor de sportiviteit en veiligheid.

Invloed ouders

Ouders kunnen effect hebben op de sportprestaties van het kind, wat in dit deel wordt uitgelegd. Volgens van Rossum (1993) zijn drie factoren bepalend voor het vermogen om sportsuccessen te behalen. Allereerst persoonsfactoren zoals aanleg en technische, tactische, mentale en fysieke vaardigheden. Dit zijn de cirkels in afbeelding 6. Ten tweede spelen bindingsfactoren een rol, bijvoorbeeld betrokkenheid, werklust en de wil om de top te bereiken. Deze factoren verbinden de persoonskenmerken met de derde pijler: de omgevingsfactoren, zoals de ouders, trainer/coach, teamgenoten, vrienden en school, gepositioneerd om het kader (van Rossum, 1993, in van Dijk & Verheul, 2008). Hoe ouders omgaan met prestatie, kan doorwerken in de sfeer op en rond wedstrijden en het gedrag van ouders langs de lijn.

Afbeelding 6: Vijfhoek- of paddestoelmodel voor sportprestaties (Van Rossum, 1993, in van Dijk & Verheul, 2008, p. 167).

Ouders spelen een essentiële rol in de wijze waarop kinderen prestatie ervaren (White et al., 2004, zoals geciteerd in Lavoï & Stellino, 2008). Het sportklimaat kan door ouders beïnvloed worden en houdt verband met goed en slecht gedrag op het veld. Het beeld dat atleten hebben van de wijze waarop ouders inspanning, leermomenten, plezier en resultaat zien, bepaalt het perspectief en gedrag van de atleet (White et al., 2004, zoals geciteerd in LaVoi & Stellino, 2008). Wanneer ouders winnen en beter zijn dan anderen als succesvol typeren en zorgen voor angst rondom falen, kan onsportief gedrag op het veld in de hand gewerkt worden. Guivernau en Duda (2002) hebben een verband gevonden tussen het beeld van de atleet bij gewenst sportgedrag en vermeende goedkeuring van onsportief gedrag door de ouders. Dit betekent dat ouders mede bepalend zijn voor de sfeer en veiligheid rond en op de velden. Negatief gedrag langs de lijn kan zorgen voor een pessimistisch zelfbeeld en angst bij het sportende kind. Uiteindelijk kan het zelfs leiden tot onsportief gedrag binnen de lijnen. In positieve zin kan een ouder indirect bijdragen aan meer veiligheid en plezier op het veld.

Sportachtergrond ouders

In deze alinea wordt het verband gelegd tussen de sportachtergrond van ouders en het gedrag in betrokkenheid bij het sportende kind. In een onderzoek naar de gezinsstructuur en het gezinsklimaat zijn ouders van topsporters vergeleken met ouders van 'gewone' wedstrijdssporters. Ouders van topsporters hebben zelf op hoger niveau gesport dan ouders van recreatieve wedstrijdssporters. Tevens geven topsportouders aan serieuzer bezig te zijn geweest met training dan de andere oudergroep. De huidige sportbeoefening van beide topsportouders ligt met 75% aanzienlijk hoger dan de 50% van 'gewone' ouders (Van Der Loo & Van Rossum, 1997). Dit zou betekenen dat ouders van kinderen in prestatieteams zelf vaker op

hoog niveau gesport hebben dan de ouders van kinderen in breedtetteams, wat invloed zou kunnen hebben op de beleving van ouders en het sportende kind. De topsportouders zijn nog steeds actief in de sportwereld en vroeger serieus bezig geweest met sport, waardoor er wellicht meer waarde aan wordt gehecht dan bij de recreatieve ouder. In het onderzoek kunnen betekenissen van sporters uit recreatie- en prestatieteams met elkaar worden vergeleken worden. Wellicht is eenzelfde trend zichtbaar in dit onderzoek wordt in gezinnen van kinderen in prestatieteams meer waarde gehecht aan sport.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van bestaande literatuur met betrekking tot het gedrag van ouders en staat stil bij de thema's: sportiviteit en onsportiviteit, het gedrag van ouders, gender en prestatie. Sportiviteit is respectvol gedrag waarbij zowel geschreven als ongeschreven regels op en rond het veld worden nageleefd. In dit onderzoek kan gedacht worden aan ontvangst van de tegenstander, omgang met de scheidsrechter en wat er op welke manier geroepen wordt. Onsportiviteit is het tegenovergestelde van sportief gedrag en vindt plaats wanneer regels worden overtreden. Gewenst gedrag van ouders is positief en aanmoedigend in plaats van kritisch en coachend. Ook ongewenst gedrag is het tegenovergestelde van gewenst gedrag, zoals een gebrek aan respect, schelden of boos worden. Onderzocht wordt wanneer ouders regels volgen en overtreden, wat leidt tot gewenst of ongewenst gedrag. Mannen tonen niet alleen ander gedrag dan vrouwen, er bestaat ook een verschil in acceptatie van agressie. Dit onderzoek richt zich op het verschil in gedrag van ouders en het effect op het sportklimaat. De toegenomen prestatiedruk is mogelijk zichtbaar in het gedrag van ouders, wat zich kan uiten in fel aansporen van en veel waarde hechten aan prestatie. In dit onderzoek wordt gekeken naar de relatie tussen deze vier thema's en het gedrag van ouders langs de lijn.

7. Methoden

In dit hoofdstuk wordt de methode voor dit kwalitatieve onderzoek verantwoord. Middels een vergelijkende case study wordt gedetailleerde informatie verzameld met betrekking tot het gedrag van ouders langs de lijn. Allereerst is uiteengezet hoe de selectie van verenigingen tot stand is gekomen. Vervolgens wordt ingegaan op de dataverzameling door middel van focusgroepen en interviews. Vervolgens wordt ingegaan op de analyse van de data en het hoofdstuk wordt afgesloten met een alinea over validiteit en betrouwbaarheid.

Selectie hockeyverenigingen

In deze alinea wordt uitgelegd hoe de keuze voor deze twee clubs tot stand gekomen is. Allereerst is bewust gekozen voor twee clubs waar de onderzoeker geen enkele relatie mee heeft. Op basis van nieuwsberichten zijn hockeyclubs benaderd, die zich in de media openlijk uitlieten over het gedrag van ouders langs de lijn. Hieruit is Vereniging X voortgekomen. De onderzoeker veronderstelt dat clubs die zich publiekelijk over dit onderwerp uitspreken, wellicht eerder bereid en geïnteresseerd zijn om te participeren. Tevens is het handboek 'Sportiviteit en Respect' gebruikt, een boek dat de KNHB heeft uitgebracht voor clubs, met als doel de hockeysport leuk en sportief te houden. In dit boek komen diverse clubs aan bod die actief bezig zijn met beleid gericht op ouders (KNHB, 2011). Op basis hiervan is vereniging Y benaderd.

Er is gestreefd naar deelname van twee uiteenlopende verenigingen. Vereniging Y heeft in het handboek en per e-mail te kennen gegeven in het verleden problemen te hebben gehad met ouders in relatie tot VSK. Via een nieuwsbericht begin 2014 pleit de nieuwe voorzitter van vereniging X voor respect op het hockeyveld, met bijzondere aandacht voor verbaal geweld op en rond de velden. Om de anonimiteit te waarborgen wordt niet naar het betreffende artikel gerefereerd. Van deze vereniging is niets bekend over negatieve dan wel positieve voorvallen met ouders. De uiteindelijke keuze voor deze twee verenigingen is tot stand gekomen door de snelheid van reactie op het verzoek tot deelname. Tevens is in de selectie van verenigingen rekening gehouden met geografische kenmerken. Er is bewust gekozen voor verenigingen die in verschillende provincies liggen, in plaats van twee clubs uit dezelfde omgeving. Vereniging X ligt in het zuiden van Zuid-Holland, Vereniging Y is gesitueerd in Noord-Holland. Door te kiezen voor twee verschillende verenigingen, is getracht een breed beeld te schetsen van het onderzoeksonderwerp. Zo wordt geprobeerd aan te tonen hoe deze twee verenigingen omgaan met een onderwerp waar meerdere verenigingen mee te maken hebben. Behalve geografische kenmerken, verschillen deze verenigingen onder andere in aantal leden en financiële situatie. Wellicht bestaan er, ondanks deze verschillen, overeenkomsten in relatie tot het onderwerp. Bovendien is er zo meer kans op herkenning onder andere verenigingen, dan wanneer twee vergelijkbare clubs onderzocht zouden worden.

Achtergrondinformatie verenigingen

In dit deel volgt achtergrondinformatie over beide verenigingen, op basis van ledenadministratiesysteem LISA. Vereniging X bestaat sinds 1904, heeft +/- 1000 leden en omschrijft zichzelf als een familieclub met ambities. Uit de ledenopgaaf 2013 blijkt dat de C categorie met 147 leden de grootste jeugdcategory is. Twee derde van het ledenbestand bestaat uit jeugd. 71% van de C categorie bestaat uit

meisjes. JC1 speelt subtopklasse, JC2 is in de 1^e klasse actief. MC1 speelt eveneens subtopklasse en MC2 speelt 1^e klasse.

Vereniging Y is opgericht in 1987, gesitueerd in het Gooi en heeft volgens de ledenopgaaf 2013 +/- 1630 leden. De club streeft naar een centrale positie voor jeugdleden en hun ouders. Naast de waarde die aan gezelligheid wordt gehecht, wordt geambieerd iedereen de kans bieden eruit te halen wat erin zit op sportief gebied. De C categorie telt 194 leden, waarvan 59% meisje is. JC1 staat eind 2013 3^e van de 8 teams halverwege de interdistrictscompetitie (IDC). JC2 speelt 1^e klasse. MC1 komt eveneens uit in de 1^e klasse en MC5 speelt 4^e klasse (KNHB, 2014).

Dataverzameling

In de deel staat de dataverzameling centraal. Verschillende soorten betrokkenen bij de hockeyclubs zijn geïnterviewd, om een divers beeld te creëren van de situatie. Ook de ouders zijn expliciet aan het woord gekomen, om meer inzicht te krijgen in het standpunt van de groep die centraal staat in dit onderzoek. Voorafgaand aan de interviews is een topiclijst opgesteld om enige structuur te behouden. Zo kon de onderzoeker in een later stadium data vergelijken en de onderzoeksvraag beantwoorden. De topics en mogelijke vragen dienden als leidraad, de antwoorden van de respondenten waren echter leidend voor het verloop van het interview. Afhankelijk van het verloop van het gesprek en de gegeven antwoorden, kon de onderzoeker op bepaalde onderwerpen doorvragen. Middels de interviews is getracht de betekenisgeving aan het gedrag van ouders langs de lijn te achterhalen. Bij betekenisgeving gaat het om woorden en daden en de diepere betekenis. Zowel de focusgroepen als de interviews zijn door één persoon afgenomen in een rustige en voor de respondenten vertrouwde omgeving. In alle gevallen is de bestuurskamer van de betreffende club vooraf gereserveerd, zodat de interviews ongestoord konden plaatsvinden in een afgesloten ruimte. Bovendien kon de onderzoeker de reactie van de respondenten gezien en naar aanleiding hiervan besluiten ergens dieper of juist niet verder op in te gaan.

Anonimiteit van alle respondenten en deelnemende verenigingen is vanaf het eerste contact gegarandeerd, omdat het onderzoek mogelijk gevoelige informatie oproept met betrekking tot het gedrag van ouders. Om eerlijke antwoorden te stimuleren, zijn zowel alle respondenten als verenigingen van een gefingeerde naam voorzien. Dit is vanaf het eerste moment gecommuniceerd en voor de start van het interview nog eens herhaald. Bovendien kan het feit dat de onderzoeker geen enkele band heeft met beide verenigingen, het gevoel van anonimiteit vergroten en zo eerlijke antwoorden in de hand werken. Na het verkrijgen van toestemming via de voorzitters, is bewust gekozen voor een persoonlijk bezoek aan beide verenigingen. Zo hebben de respondenten een beeld bij de onderzoeker en vice versa. Voor aanvang van de interviews is geïnvesteerd in een prettig klimaat. Ieder interview is gestart met enkele informele vragen om het ijs te breken, gevolgd door een korte introductie van de onderzoeker, uitleg over de gang van zaken en de mogelijkheid om eventuele vragen te beantwoorden. Anonimiteit en opname worden nogmaals benoemd. Interviews zijn afgenomen tot verzadiging van data optrad. In totaal zijn 14 interviews gehouden, waarin 41 mensen aan het woord zijn gekomen. Dit zijn 30 kinderen verdeeld over vier focusgroepen en 11 volwassenen, in de leeftijd van 17 tot 50 jaar oud, zijn geïnterviewd middels een semigestructureerd diepte-interview. Alle focusgroepen en interviews zijn opgenomen, zodat de gesprekken later uitgewerkt en gecodeerd konden worden.

Focusgroepen jeugdleden

Dit deel geeft meer informatie over de groepsinterviews, ook wel focusgroepen genoemd, de wijze waarop jongens en meisjes uit selectie- en breedteteams van de C elftallen zijn bevestigd. Deze kinderen vallen in de leeftijdscategorie 12 tot en met 14 jaar. Voor deze leeftijd is gekozen met oog op betrokkenheid van de ouders. In het beginstadium van het onderzoek gaf een voorzitter aan dat juist ouders van de C spelers erg geëngageerd zijn, in positieve en negatieve zin. Deze voorzitter ziet de ouderlijke betrokkenheid afnemen naarmate de jeugdspelers ouder worden. Dit wordt bevestigd door een VSK medewerkster binnen de KNHB, die zich bezighoudt met verenigingen en bestuurders binnen VSK.

Voor dit onderzoek zijn 4 focusgroepen georganiseerd, dus twee per vereniging. Jongens en meisjes zijn gescheiden om een zo veilig mogelijk klimaat te creëren, waarin iedereen zich durft uit te spreken. Per focusgroep is een groeps gesprek gevoerd met 8 kinderen, 4 uit een prestatieteam en 4 uit een breedteteam. Op deze manier kan gekeken worden naar de verschillen in prestatie- en breedtehoockey en de verschillen in ervaringen van jongens en meisjes. In totaal zijn 30 kinderen aan het woord gekomen. Voor de zekerheid is steeds gestreefd naar groepen van 8 jeugdspelers, zodat de groep bij een of twee afmeldingen nog steeds groot genoeg zou zijn om de focusgroep door te laten gaan. Om een goede opkomst bij de focusgroepen te stimuleren, zijn de teams – behalve op niveau – geselecteerd op dag en eindtijd van de training. Doordat gekozen is voor teams met training op dezelfde dag en met dezelfde eindtijd, kon de focusgroep meteen na de training beginnen en waren de respondenten al op de club aanwezig. Ook de trainers zijn vooraf op de hoogte gesteld en hebben geholpen de spelers vlot naar de bestuurskamer te sturen na afloop van de training.

Tijdens de focusgroep stonden ervaringen van sportwedstrijden centraal. Dit konden ervaringen zijn die zich hebben afgespeeld op het veld of in de zaal, onderweg van en naar de hockeywedstrijd, thuis aan de keukentafel, etc. Het betrof zowel ervaringen van dit seizoen als gebeurtenissen uit het verleden. Er is aandacht besteed aan positieve en negatieve voorvallen met betrekking tot sportiviteit. In het geval er situaties naar voren kwamen waarbij ouders betrokken waren, dan zijn verdiepingsvragen gesteld. Zie bijlage I voor de topiclijst van de focusgroep. Een voordeel van de groeps gesprekken is dat het mogelijk meerdere visies op en belevingen van een situatie oplevert. De onderzoeker heeft als gespreksleider gezorgd dat iedereen aan het woord is gekomen. Tevens is aandacht besteed aan het creëren van een klimaat waarin alle aanwezigen hun mening durfden te geven, ook als deze afwijkend was dan die van de meerderheid. Nadat de voorzitter namens de vereniging toestemming tot deelname heeft verleend, zijn de spelers via de desbetreffende trainers benaderd. Dit contact is tot stand gekomen via de voorzitters. Gemiddeld namen de focusgroepen ruim anderhalf uur in beslag.

Semigestructureerde diepte interviews

Deze paragraaf geeft uitleg over de aard van de interviews, semigestructureerd genoemd. Dat wil zeggen dat er met topiclijsten gewerkt is en de antwoorden bepalend zijn voor het verloop. De interviews zijn afgenomen in maart en april. De meeste respondenten gaven uitgebreid antwoord en leken het leuk te vinden over dit onderwerp te praten. De topiclijsten zijn aangepast aan de specifieke respondent(en), omdat er verschillende betrokkenen aan het woord komen.

Interviews met de voorzitters zijn meer ingegaan op het beleidsaspect (zie bijlage III), waar met trainer/coaches meer is gesproken over persoonlijke ervaringen tijdens trainingen en wedstrijden (zie bijlage IV). Er zijn twee duo interviews afgenomen. In deze twee gevallen waren de respondenten goede bekenden van elkaar en zijn de respondenten herhaaldelijk samen bij wedstrijden aanwezig geweest. Hierdoor heerste een vertrouwelijke sfeer en konden de respondenten situaties herkennen en elkaar aanvullen, wat meerdere perspectieven op één situatie kan opleveren. Als respondenten elkaar kennen en samen langs de lijn staan, kan dit een stimulans zijn om eerlijk te zijn over het eigen gedrag. Als een bepaalde vertrouwelijkheid heerst, kan bepaalde informatie gemakkelijker gegeven worden. Gemiddeld namen de interviews ongeveer 75 minuten in beslag.

Ouders

Op de deelnemende verenigingen zijn diepte interviews gehouden met twee ouders: een vader en een moeder van de jeugdleden uit de focusgroepen. De ouders zijn bevraagd over hun eigen gedrag, maar ook over het gedrag van hun partner en andere ouders langs de lijn, zie bijlage II. Uit de literatuurstudie is gebleken dat het gemakkelijker is om bepaalde antwoorden te geven over andere ouders dan over het eigen gedrag. Dit kan andere of meer gedetailleerde informatie opleveren. Verder zijn onderwerpen als betrokkenheid, sportachtergrond, diversiteit (gedragen vaders zich langs de lijn anders dan moeders en maakt het verschil of er een jongens- of meisjeswedstrijd bijgewoond wordt?) en de ontwikkeling van het gedrag in de loop der jaren aan bod gekomen. Naast het gedrag langs de lijn, zijn ook voorvallen en gesprekken thuis of onderweg meegenomen in het onderzoek.

Voorzitters

De voorzitters van beide clubs zijn geïnterviewd om meer te weten te komen over het beleid dat gevoerd wordt in relatie tot VSK en ouders. Er is aandacht besteed aan de achterliggende reden(en) om dit beleid te ontwikkelen en implementeren. Tevens is ingegaan op de ontwikkelingen in de ledenopbouw in de hockeysport en het gedrag van ouders door de jaren heen, zie bijlage III voor topiclijst voorzitters.

Coaches en scheidsrechters

Tevens zijn per vereniging een coach en een scheidsrechter geïnterviewd. Omdat deze twee een specifieke functie hebben en beslissingen neemt die niet altijd overeenkomt met de belangen van kind en ouder, is gekozen ook deze doelgroepen aan het woord te laten. Deze respondenten zijn eveneens bevraagd over hun visie en ervaringen op ontwikkelingen omtrent dit onderwerp, zie bijlage IV voor de topiclijst voor de coaches en bijlage V voor de vragenlijst voor de scheidsrechters.

Deskundige

Kinderpsychologe en opvoeddeskundige Tischa Neve heeft workshops gegeven vanuit de KNHB. Eén van de workshops is speciaal gericht op ouders. Als deskundige heeft Tischa wellicht interessante inzichten met betrekking tot dit onderwerp. In een interview op haar kantoor is onder andere meer informatie verkregen over ouders, de reacties op en effect van de workshops, zie bijlage VI.

Overzicht respondenten

Vereniging X	Vereniging Y
Vader met o.a. een zoon in C1,	Vader met o.a. een zoon in C1,

middelbare leeftijd	middelbare leeftijd
Moeder met o.a. een zoon in C3, middelbare leeftijd	Moeder o.a. een zoon in C3. middelbare leeftijd
Voorzitter en moeder van kinderen in jongste jeugd, middelbare leeftijd	Voorzitter en vader van onder andere een kind in C jeugd, middelbare leeftijd
Scheidsrechter en vader van dochter in C1, middelbare leeftijd	Scheidsrechter, vrouw, 17 jaar
Coach jongens C3 en vader met o.a. zoon in JC3, middelbare leeftijd	Twee jonge coaches meisjes C1, vrouw, begin 20 jaar.
Focusgroep jongens C1 en C3, 12-14 jaar	Focusgroep jongens C1 en C2 12-14 jaar
Focusgroep meisjes C1 en C2 13-14 jaar	Focusgroep meisjes C1 en C5 12-14 jaar

Analyse

In deze alinea volgt uitleg over de analyse. Alle focusgroepen en interviews zijn zo snel mogelijk uitgewerkt, zodat mogelijke verbeterpunten meegenomen konden worden bij de volgende interviews. Nadat alle interviews uitgewerkt waren, zijn drie interviews open gecodeerd. Alle interessante stukken zijn gemarkeerd en voorzien van een code. Op basis hiervan is een codeboom gemaakt, zie bijlage VII. Vervolgens zijn alle interviews middels deze codeboom en het programma MAXQDA gecodeerd. MAXQDA vergemakkelijkt de ordening van citaten.

Alle data zijn geanalyseerd aan de hand van drie concepten van Bourdieu (Jenkins, 1992; Pels, 1989) en Weick (1995). De bevindingen zijn verdeeld over deze drie concepten. Soms kon een code onder meer dan één van de concepten geplaatst worden. In dit geval is gekozen voor het meest passende concept. Elk concept in het resultaten hoofdstuk begint met een omschrijving van het begrip.

Validiteit en betrouwbaarheid

Tenslotte worden validiteit en betrouwbaarheid toegelicht. Het is onmogelijk om als onderzoeker volledig neutraal te zijn. In dit hoofdstuk is geprobeerd de keuzes zo helder mogelijk te verantwoorden. Alle interviews zijn opgenomen en zo snel mogelijk uitgewerkt en de citaten komen letterlijk terug in het hoofdstuk met resultaten. In de intervisiebijeenkomsten zijn interviews uitgewisseld en besproken met medestudenten en docent, wat de kwaliteit van coderen en analyseren bevordert. Bij validiteit draait het meten van het beoogde onderwerp en het beantwoorden van de onderzoeksvraag (Boeije, 2005). Tijdens de interviews en focusgroepen is voornamelijk sprake van een open vraagstelling in plaats van sturende vragen. Het kan zijn dat respondenten antwoorden wat ze verwachten dat de onderzoeker wil horen, of in het geval van de focusgroep: de teamgenoten. Daarbij kan dit onderzoek gevoelig liggen, omdat er wellicht ouders zijn van kinderen in de focusgroepen die in negatieve zin opvallend gedrag vertonen. Bij de interviews kan het zijn dat ouders die zich hier schuldig aan maken, dit niet willen toegeven. Bovendien gaf het merendeel van de respondenten in de beginfase van een interview aan dat het gedrag van ouders meevalt, terwijl er legio voorbeelden van ongewenst gedrag van ouders zijn.

Op deze manier is geprobeerd de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zoveel mogelijk te waarborgen. De onderzoeker is van mening dat het de rijkheid van de data ten goede is gekomen.

8. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van het onderzoek beschreven aan de hand van de drie kernbegrippen uit het theoretisch kader. In het eerste deel wordt de habitus van de respondenten uitgewerkt. Aan de hand van de respondenten worden de begrippen geformuleerd en voorbeelden opgesomd van (on)gewenst gedrag en (on)veiligheid. In het tweede deel wordt het concept 'veld' uiteengezet, zodat duidelijk wordt hoe de respondenten het veld typeren waar het onderzoek zich afspeelt. Het hoofdstuk wordt afgesloten met analyse van de resultaten naar de 'position taking' van ouders, oftewel het zichtbare gedrag van de respondenten. Indirect komt de 'habitus' in alle delen van dit hoofdstuk terug, omdat het bepalend is voor de opvatting die de respondent heeft van het begrip 'veld' en de basis vormt voor het gedrag 'position taking' in het laatste deel.

1. Habitus

In het eerste deel wordt de habitus behandeld. In de interviews is gevraagd wat de respondenten verstaan onder gewenst en ongewenst gedrag. Deze antwoorden bevatten duurzame opvattingen, die duidelijk worden omdat respondenten vertellen hoe ze over bepaalde situaties en begrippen denken. Er is een verdeling gemaakt in gedrag van de jeugd op het veld en het gedrag van de ouders langs de lijn. Vervolgens wordt ingegaan op waar de grens tussen gewenst en ongewenst ligt in het gedrag van ouders. Opvallend is dat de vraag naar wat respondenten verstaan onder gewenst gedrag in het merendeel van de gevallen tevens leidt tot een definitie van gedragingen die niet vertoond dienen te worden. Respondenten noemen bijvoorbeeld bij gewenst gedrag 'niet boos worden' en geven eveneens aan hoe men zich wel hoort te gedragen. Bij ongewenst gedrag wordt vaak geantwoord het tegenovergestelde geantwoord van gewenst gedrag, zoals niet tegen je verlies kunnen of geen handje geven.

Gewenst gedrag

Tevens is gevraagd wat de geïnterviewden verstaan onder gewenst gedrag in de sport. Bij gewenst gedrag op het veld hoort een respectvolle omgang met teamgenoten, tegenstander en scheidsrechters. Meer concreet betekent dit: leuk met elkaar en de tegenstander omgaan, goed tegen je verlies kunnen en niet boos of gefrustreerd worden als een ander of jij zelf iets verkeerd doet, iemand overeind helpen en 'sorry' zeggen wanneer je iemand onderuit haalt. Het geven van een handje aan de tegenstander wanneer de wedstrijd voorbij is, is een veelgenoemd voorbeeld van sportief gedrag. Een aantal jongeren vindt het belangrijk dat je jezelf gedraagt zoals je zelf graag behandeld wordt.

Ouders

In sommige gevallen wordt de vraag naar gewenst gedrag door de geïnterviewden direct op ouders betrokken, wat in deze alinea naar voren komt. Een van de coaches is van mening dat het de taak van de ouders is om op een prettige en positieve manier aan de kant te staan en zo te zorgen dat het kind plezier heeft. Deze coach vindt dat ouders het moeten houden bij het aanmoedigen van de kinderen. Dit wordt beaamd door een scheidsrechter, die sport en plezier vooropstelt:

'Ik vind het vooral heel belangrijk dat sport puur om de sport blijft gaan. Dat de kinderen die het doen, vooral op jongere leeftijd, gewoon plezier moeten hebben en dat ouders er moeten zijn om het plezier te steunen en niet om dat op een of andere

manier te bederven. Alles moet puur om het plezier gaan voor die kinderen.'
(Scheidsrechter, vrouw, Vereniging Y).

Een van de meisjes omschrijft gewenst gedrag van ouders als aanmoedigend en aardig. Een moeder ziet ouders graag positief, opbouwend en op de achtergrond: *'Het heeft geen zin als iedere ouder langs de kant commentaar of ideeën geeft over het spelletje. Ik denk: ga kijken en geniet ervan. Maar laat het kind het spel doen. Ook al vind jij dat het spelletje anders gespeeld moet worden of ook al vind jij dat je dochter op een andere plek zou moeten staan. Speel het spelletje zoals de coach vindt dat het gespeeld moet worden en leg je daarbij neer.'* (Moeder, Vereniging X).

Vrijwel alle kinderen geven aan dat ouders het belangrijker vinden dat ze hun best doen, samenspelen en plezier hebben in plaats van dat ze een wedstrijd winnen, wat door een voorzitter bevestigd wordt. De voorzitter gaat nog een stap verder door in te gaan op de waardering die een kind kan ervaren als een ouder winst niet als voornaamste prioriteit beschouwt:

'Dus niet het winnen vooropstellen maar een mooie wedstrijd waarin ieder kind zich gehoord en gezien voelt, dat vind ik belangrijker dan winnen' (Bestuurder, moeder, Vereniging X).

Een coach geeft aan dat leren winnen gemakkelijker is dan leren verliezen. Tevens kunnen ouders corrigerend optreden, bijvoorbeeld wanneer scheidsrechters de schuld krijgen van een verloren wedstrijd, wat bij de jongens op Vereniging Y vaak gebeurt. Een moeder vertelt dat de scheidsrechter bij haar zoon regelmatig de schuld krijgt van het verlies. Ze ziet dit vaker bij haar zoon gebeuren dan bij haar dochters: *'De coaches bij mijn zoon willen nogal eens gauw zeggen dat het aan de scheids lag. En dan corrigeer ik hem daarin, zo van: 'je moet het spelletje zelf spelen.' Natuurlijk is een scheids echt een bepalende factor, ook wel binnen het team. Maar daardoor verlies of win je het spelletje uiteindelijk niet. Ik vind het zo makkelijk om te zeggen: 'het lag aan de scheids', op die manier.'* (Moeder, Vereniging X).

Ouders die het plezier van hun kind ondersteunen en aan het kind leren dat winnen niet voorop staat, wordt door de geïnterviewden als gewenst gedrag van ouders beschouwd. Verder kan het wenselijk zijn als ouders ook een corrigerende rol richting sporters of coach innemen voor het stimuleren van sportief gedrag.

Ongewenst gedrag

Deze paragraaf gaat in op ongewenst gedrag. Alle interviews leveren voorbeelden op van ouders die geen verantwoordelijkheid nemen voor hun gedrag en ongewenst gedrag tonen. Op de vraag wat respondenten verstaan onder ongewenst gedrag in sport, wordt in vrijwel ieder interview 'schelden' genoemd. Tevens wordt gedacht aan respectloos gedrag zoals schreeuwen, elkaar afkraken, boos worden, niet tegen je verlies kunnen en de scheidsrechter of anderen hiervan de schuld geven. Tenslotte worden geweld en het maken van fysieke overtredingen genoemd, waarmee respondenten aanzienlijk meer moeite hebben als het opzettelijk is, zoals met materiaal gooien of iemand expres onderuit halen. Vier ouders geven voorbeelden van pestgedrag, zoals het uitsluiten van een of meer teamgenoten of scheldpartijen via *whatsapp*. Binnen een team kan dit ontstaan door onzekerheid over de eigen positie in het team en tussen teams gebeurt het in de meeste gevallen bij het team dat achterstaat of waarbij het niet goed loopt. Volgens de ouders wordt dit versterkt door het verschil in leeftijd en ontwikkeling in de C jeugd, omdat de ene helft van het team al volop in de pubertijd zit en de andere helft nog niet. Hierdoor ontstaan twee kampen: de kinderen tegen de mannen of vrouwen.

Opvallend is dat uit de antwoorden van alle respondenten blijkt dat het gemakkelijker is om in eerste instantie naar een ander te wijzen in plaats van kritisch te zijn op het eigen gedrag. In eerste instantie steekt vrijwel geen van de respondenten de hand in eigen boezem. Een uitzondering is een vader die vindt dat hij te veel roept en toegeeft dat hij zich iedere week weer voorneemt om minder te roepen. Zowel een vader als een speelster erkent dat iedere club zichzelf waarschijnlijk sportief vindt maar dat ook op de eigen vereniging ongewenst gedrag voorkomt.

Oorzaken ongewenst gedrag op het veld

Verlies of slechte wedstrijd

Ongewenst gedrag op het veld kan diverse redenen hebben, hieronder wordt een aantal benoemd. Een veelgenoemde oorzaak is frustratie bij het team wat minder goed draait, gevolgd door commentaar of ander ongewenst gedrag:

'Vaak worden de ouders of spelers van het team dat niet lekker draait op dat moment minder sportief, wat gemener. Dat is vaak uit frustratie. Je had verwacht dat het goed zou gaan en dan lukt het niet. En dan lukt het weer niet. En je krijgt hem weer tegen. Op een gegeven moment ga je jezelf irriteren en dan kan je niet incasseren en dan loopt het potje over. En dan krijg je dat soort opmerkingen vaak. Het is zelden of nooit dat het team dat voor staat onsportief is.' (Vader, Vereniging Y). Deze vader stelt dat frustratie en onsportief gedrag vrijwel altijd bij het verliezende team ontstaat uit een opeenstapeling van irritatie. Dit wordt beaamd door enkele jongeren, die vertellen dat frustratie ontstaat wanneer een team achterstaat of een wedstrijd niet goed gaat. Iedereen gaat elkaar verwijten in plaats van doorgaan met het spel. Bij de jongens komen vechten, pesten en dreigementen aan bod, dit wordt niet genoemd door de meisjes. Al eerder is benoemd dat naarmate de spanning toeneemt, eerder ongewenst gedrag wordt vertoond.

In sommige gevallen is sprake van strategische onsportiviteit. Een voorbeeld hiervan is de tegenstander de bal laten halen wanneer de bal voor de tegenpartij is, terwijl je er zelf vlak bij staat. Ook het opzettelijk wegspelen van de bal na het fluitsignaal van de scheidsrechter en het simuleren of uitlokken van overtredingen is tactisch omdat dit meestal in het eigen voordeel werkt en ten doel heeft de winst veilig te stellen: *'Het is soms gewoon slim om dan net niet de bal te pakken. Dan kan je eigen team namelijk gewoon voorbereiden.'* (Meisje, C1, Vereniging Y). Doordat tot twee keer toe het woord 'gewoon' gebruikt wordt, lijkt dit gedrag voor het meisje vanzelfsprekend te zijn. Wanneer er meer op het spel staat, zoals een kampioenschap of voorcompetitie, wordt sneller ongewenst gedrag vertoond en krijgt het eerder het label 'slim' dan 'onsportief'. De druk en beleving nemen toe, zowel op als rond het veld. De sporters zijn fanatiek en gebrand om te winnen en het publiek leeft mee met het spel.

Ongewenst gedrag ouders

Dit deel behandelt ongewenst gedrag van ouders. Een aantal zojuist genoemde voorbeelden van ongewenst gedrag geldt ook voor ouders, zoals schelden, schreeuwen, boos worden en geweld gebruiken. Volgens een voorzitter kent ongewenst gedrag van ouders twee uitersten:

'Er zijn twee vormen van ongewenst gedrag. Eén is desinteresse, niet betrokken zijn bij het kind en dat valt niet op. He or she doesn't care wat er op het veld gebeurt, is vaak niet aanwezig en is niet betrokken bij de club en bij het sportleven van zijn kind. Enerzijds willen wij als hockeyclub natuurlijk graag dat ouders betrokken zijn bij de sport van hun kinderen. Als er meer ouders betrokken zijn, leeft zo'n club meer,

worden de wedstrijden gezelliger en staan er mensen aan te moedigen. Het andere ongewenste gedrag is juist wel betrokken zijn maar die negatieve emotie niet in toom kunnen houden. Dan krijg je dat de ouders van verschillende teams elkaar en de scheidsrechter gaan bestrijden en mee gaan coachen. Dat wil je niet. Het is natuurlijk heel vervelend voor een coach als hij er nog 11 langs de lijn heeft staan.'

(Bestuurder, vader, Vereniging Y). Deze voorzitter schetst hoe leuk het is als ouders bij hun kind betrokken zijn maar stelt dat te betrokken zijn niet goed is. Ouders die op de verkeerde manier betrokken zijn, kunnen voor narigheid zorgen bij een coach of scheidsrechter. Het kan echter ook lastig zijn voor de kinderen als ouders zich met het spel bemoeien. Wanneer iets anders geroepen wordt dan de coach vertelt, kunnen kinderen in de war raken en niet meer weten wat ze moeten doen, zo geeft één van de coaches aan. Een vader is van mening dat zijn zoon beter gaat hockeyen wanneer hij hem af en toe flink aanspoort. In dit voorbeeld van prestatiegerichtheid: is de vader van mening dat zijn zoon beter presteert als hij roept. Hij weet dat het voor zijn zoon niet altijd leuk is maar lijkt het belangrijker te vinden dat het hockeyend beter gaat. Ook een moeder ziet prestatiegerichte ouders als oorzaak van ongewenst gedrag van ouders langs de lijn:

'Ik zie wel wat toename van prestatiedruk, die met name van ouders afkomt. Het lijkt wat erger te zijn dan vroeger. Ik denk dat ouders door de maatschappelijke tendens zo graag willen dat hun kind briljant is of gewaardeerd wordt. Dat die waardering dan in hun ogen uitblijft. Het is niet heel substantieel maar toch heb ik wat vaker dat gevoel. Ik kreeg laatst weer een mail van een vader die een heel verhaal hield dat we hier toch niet mee gingen doen met de zesjes cultuur.' (Moeder, Vereniging Y).

Een vader van dezelfde club bevestigt dit en zegt dat hij de prestatiedrang in de maatschappij ziet oplopen, wat zich vertaalt in het gedrag van ouders langs de lijn.

Oorzaken ongewenst gedrag ouders

Ongewenst gedrag van ouders kan verschillende redenen hebben, zojuist is prestatiegerichtheid al genoemd. Tevens verklaren geïnterviewden ongewenst gedrag van ouders vanuit hoge verwachtingen, emotionele reactie, opvoeding en persoonlijkheid en tenslotte teamindeling en speelminuten.

Hoge verwachtingen

Dit deel behandelt hoge verwachtingen van ouders. Een coach ziet dat ouders de hockeycapaciteiten van hun kinderen net wat hoger inschatten dan ze eigenlijk zijn en hiermee moeilijk kunnen omgaan. Hij vindt het grappig, omdat kinderen er volgens hem helemaal geen last van hebben. Dit wordt erkend door twee coaches, die vanwege deze reden met de kinderen communiceren en niet met de ouder. Deze hoge verwachtingen ten aanzien van de prestaties van hun kind zijn verreweg de meest genoemde oorzaak voor ongewenst gedrag van ouders en uit zich in fanatiek gedrag. Een erg ambitieuze vader bemoeide zich met de werkwijze van de coaches: *'Ik had vorig jaar een discussie met een man die zei: 'ja, jullie moet op borden gaan tekenen en dit moet gebeuren en dat moet gebeuren'. Zijn dochter zat in meisjes D4 en wilde gewoon lekker hockeyen. Dus ik zei: 'het is niet het Nederlands elftal, dat kunnen ze ook niet.' Toen was hij even stil en toen zei hij: 'ja, maar toch vind ik dat je het zo moet benaderen. Toen zei ik: 'sorry meneer, het is meisjes D4, laten we gewoon lekker, gezellig hockeyen.' Maar er zijn ouders die hebben een bepaald idee voor zich, het Nederlands elftal.'* (Coach, vrouw, Vereniging Y).

Een van de coaches vertelt dat de spanning onder de ouders stijgt als de wedstrijd spannend is. Ze denkt dat ouders proberen te helpen door aanwijzingen te geven.

Sommige enthousiaste, fanatieke ouders hopen dat hun kind het beter doet dan zichzelf, omdat ze het jammer vinden dat ze zelf nooit zo goed waren. Bij de vraag waarom ouders ongewenst gedrag vertonen, denkt de voorzitter van Vereniging Y aan projectie. Hij legt uit dat ouders hopen dat hun kind bereikt wat zij zelf nooit bereikten. Twee coaches zijn er ook heilig van overtuigd dat dit de oorzaak is: *'Nou bij hem weet ik het zeker, die heeft zelf top hockey willen spelen en het net niet gehaald. Zo'n hele fanatieke man. Ook in het veteranen is hij al uit het team gezet door hetzelfde soort gedrag. Te fanatiek, het te graag zelf willen. Dat hebben heel veel ouders. Het is ze zelf net niet gelukt. Dus nu herbeleven ze het door hun kind en is dat een soort van tweede kans. Dat zie je bij heel veel ouders.'* (Coach, vrouw, Vereniging Y). Dit impliceert dat ouders die zelf geen begenadigd sporter waren het succes via hun kind alsnog proberen te bereiken met fanatiek gedrag. Andere ouders hebben zelf vroeger hoog gesport en hopen dat hun kind ook uitblinkt. Soms gaan ouders totaal op in het spel, aldus de coaches. Een voorzitter herkent dit en spreekt van een onrealistische ambitie. De coach wijt het aan prestatiedrang en ziet dat ouders er slecht mee kunnen omgaan als het tegenvalt.

Emotionele reactie

In dit deel wordt de emotionele reactie van ouders toegelicht. Tenminste vier ouders geven voorbeelden van ouders die meer moeite hebben met het beheersen van hun emotie dan kinderen. Wanneer kinderen door de coach worden aangesproken op ongewenst gedrag, zoals pesten, kan het voorkomen dat ouders vervolgens op hoge poten naar de coach gaan omdat ze het onterecht vinden dat het kind wordt gecorrigeerd. Een vader vertelt dat ouders gepikeerd reageren als het kind zich misdraagt en moeite hebben dit onder ogen te zien omdat ze zich aangevallen voelen. Tevens reageren ouders volgens de kinderen soms heftiger dan zijzelf: *'Vaak wordt er een groter probleem van gemaakt dan het is en hebben de kinderen er eigenlijk helemaal niet zo'n last van. De ouders schreeuwen, bijvoorbeeld omdat hun kind onderuit wordt gehaald en die vinden dat dan echt niet kunnen. En die gaan dan tekeer tegen de scheidsrechter. Die kinderen geven elkaar soms een handje van 'het is goed, sorry', terwijl de ouders er vaak op doorgaan.'* (Meisje, C1, Vereniging X). Volgens een moeder slepen ouders het kind soms mee in hun eigen emotie, dit wordt in deel 3 van dit hoofdstuk ('sneeuwbaaleffect van gedrag') uitgewerkt. Een vader geeft toe dat hij een situatie wel eens verkeerd heeft ingeschat: *'Ik ben wel eens verhaal komen halen. Dat ik zei: 'ja, als ze een half uur op de bank zit dan ga ik niet mee naar de uitwedstrijd, zonde van mijn tijd. Ik betaal net zoveel contributie als jullie.' Toen zei de coach: 'ja, maar ze heeft aangegeven dat ze last heeft van haar knie.' Dat weet je ook niet natuurlijk, je moet altijd uitkijken. Als hier de dug out is en jij staat ergens anders, dan weet je dat niet. Dan ga je niet naar je kind lopen van: 'wat is er met jou aan de hand?' Dus je moet ook wel uitkijken met wat je zegt.'* (Vader, Vereniging X). Dit is een van de weinige voorbeelden van een ouder die kritisch is op zijn eigen gedrag en zich door dit voorval bewust lijkt te zijn van dat je als ouders niet alles meekrijgt en niet te snel moet oordelen.

Opvoeding en persoonlijkheid

De opvoeding, de mate waarin normen en waarden zijn bijgebracht, is cruciaal voor het gedrag van ouders, aldus de voorzitter van Vereniging X. Eerder is benoemd dat ook persoonlijkheid een rol speelt in het vertoonde gedrag, wat een vader bevestigt: *'Ik denk dat het (gedrag) veel van de mensen zelf afhangt, van hoe je als persoon in elkaar zit. Het is natuurlijk een club waar je jezelf ook als persoon, ouders en*

kinderen prettig voelt. Dus je krijgt toch een beetje soort zoekt soort. Er zijn inderdaad clubs waar de ouders toch wat ruwer en wat minder sportief en wat harder die kinderen aansporen om te winnen. Dat hoor je wel een langs de lijn.' (Vader, Vereniging Y). Uit dit citaat zou geconcludeerd kunnen worden dat gelijkgestemden samenkomen op een hockeyclub waar ze zich fijn voelen, wat zich uit in het gedrag langs de lijn.

Teamindeling en speelminuten

Tevens is er meer ongewenst gedrag van ouders rondom teamindelingen en de verdeling van speelminuten, volgens de coaches van Vereniging Y. Een moeder heeft veel ervaring gehad met problemen rondom de teamindeling, zeker wanneer kinderen niet uitgekozen zijn voor een selectieteam. Andere ouders vallen over hoe lang hun kind tijdens de wedstrijd op de bank zit, aldus de coach van Vereniging X.

Respectloos gedrag zoals schelden, schreeuwen en het gebruik van geweld, wordt gezien als ongewenst gedrag. Tevens vallen fanatieke ouders die boos worden, zich als coach gedragen of ouders die juist nooit aanwezig zijn in deze categorie. Volgens de geïnterviewden ligt de oorzaak van ongewenst gedrag in de meeste gevallen in de te hoge verwachtingen die ouders hebben van het kind.

Grens gedrag ouders

Nu volgt een beschrijving van de grens tussen gewenst en ongewenst gedrag, die zich bevindt waar het positieve overgaat in het negatieve. De ene voorzitter vindt ieder scheldwoord en negatief commentaar ongewenst, ongeacht aan wie het gericht is. De andere voorzitter vindt de hoeveelheid mensen waarmee het commentaar gedeeld wordt, bepalend voor waar de grens ligt. Als dit gebeurt binnen een klein groepje, is het geen probleem. Zodra het commentaar buiten deze kleine kringen komt en iedereen het kan horen, wordt het ongewenst. Deze mening wordt gedeeld door geïnterviewde ouders. Een vader vindt dat er sprake is van grensoverschrijdend gedrag zodra er intimidatie en kwetsende opmerkingen plaatsvinden.

Gewenst ongewenst gedrag ouders

In sommige gevallen wordt onsportief gedrag van ouders door jongeren grappig of leuk gevonden. Een van de voorbeelden komt naar voren bij Vereniging Y, waar een van de jongens lachend vertelt hoe zijn vader een scheidsrechter die kennelijk erg slecht floot, uitmaakte voor 'homo'. In de focusgroep zegt de respondent dat hij dit grappig en leuk vond. Hieruit blijkt dat ongewenst gedrag (iemand voor 'homo' uitmaken) eerder wordt geaccepteerd wanneer een gevoel van onrecht heerst, bijvoorbeeld als de scheidsrechter slecht gevonden wordt.

Wanneer gedrag overgaat van positief naar negatief of andersom, wordt volgens de respondenten de grens tussen gewenst en ongewenst gedrag overschreden. Een van de respondenten geeft een voorbeeld waaruit naar voren lijkt te komen dat ongewenst gedrag eerder wordt geaccepteerd als een gevoel van onrecht bestaat.

Veiligheid

Wanneer gevraagd wordt wat een veilig sportklimaat betekent, worden uiteenlopende antwoorden gegeven, zowel met betrekking tot fysieke als mentale veiligheid. Deze voorbeelden van fysieke veiligheid betrekking zijn zichtbaar op de accommodatie en om die reden eveneens kort benoemd in het tweede deel van dit hoofdstuk ('veld').

Omdat het bij deze voorbeelden om opvattingen – de ‘habitus’ – van geïnterviewden gaat, heeft de onderzoeker ervoor gekozen dit te scharen onder het thema ‘habitus’. In relatie tot ouders wordt de veilige hockeyclub door een van de meisjes omschreven als een plek waar je jezelf fijn en thuis voelt, zonder schreeuwende mensen langs de lijn. Een moeder vindt dat er een veilig sportklimaat heerst als: *‘Een kind met een gerust hart het veld op kan gaan, zonder dat ze het idee hebben dat ze iets verkeerd zullen doen. Stel dat de ouders langs de lijn altijd wat te zeuren hebben. Dan weet een kind welke ouder dat is. Als een kind al het veld op gaat en het idee heeft van: ‘oh de moeder of vader van die staat aan de kant, wat zou die nu weer te zeuren hebben?’ Dan ga je niet met een relaxt gevoel het veld in. Dus dat je ieder spelletje gewoon met plezier kan spelen zonder dat je jezelf druk hoeft te maken wie er langs de lijn staat.’* (moeder, Vereniging X). Deze moeder associeert een veilig klimaat vooral met mentale veiligheid door te stellen dat het kind zich al voor de wedstrijd niet fijn kan voelen door aanwezigheid van bepaalde ouders. Het aanstellen van opgeleide en gescreende trainers om sociale veiligheid te waarborgen, draagt bij aan mentale veiligheid. Andere voorbeelden van mentale veiligheid worden gegeven door een scheidsrechter, die het gevoel heeft dat het bestuur en de club achter haar staan en een coach, die aanwezigheid van volwassenen op de vereniging belangrijk vindt voor de veiligheid.

Veiligheid wordt getypeerd als jezelf fijn, ontspannen en thuis voelen, iets waaraan goede scheidsrechters en opgeleide trainers kunnen bijdragen. Tevens wordt veiligheid geassocieerd met fysieke aspecten zoals bescherming en verlichting.

Gender

Geïnterviewden zien verschil in het gedrag van vaders en moeders langs de lijn. Volgens een vader smoezen de moeders en zijn vaders meer vocaal. Twee coaches typeren moeders als achterbaks en geniepig omdat ze volgens hen meer onderling communiceren over anderen, terwijl vaders directer zijn. Een andere coach vindt dat moeders meer met elkaar bezig zijn terwijl vaders zich meer op het spel richten: *‘Mannen die gaan natuurlijk altijd meer over de spelverdeling, wanneer er gewisseld moet worden en hoe goed of hoe slecht het gaat.’* (Coach, vader, Vereniging X). De vader lijkt het verschil in gedrag tussen mannen en vrouwen als ‘natuurlijk’, oftewel: vanzelfsprekend te ervaren. Hiermee suggereert hij dat het voor vrouwen minder voor de hand liggend is om zich om het spel te bekommeren. Dit zou kunnen betekenen dat moeders minder snel ongewenst gedrag vertonen dan vaders. Een scheidsrechter vindt vaders fysiek en moeders meer verbaal ingesteld: *‘Vooral mannelijke coaches die staan heel erg recht met hun rug en stijgen een beetje boven zichzelf uit en ze worden wat roder als ze bozer worden. En dan krijg je van die korte handgebaren en dat wijzende vingertje van: ‘ja, jij moet naar mij luisteren’. Vrouwen proberen het vooral met opmerkingen maar bij mannen is het non-verbaal gedrag. Met handen spelen en de manier van hoe ze kijken en het publiek proberen.. Een beetje om zich heen kijken van: ‘kijk mij, ik ben het mannetje.’* (Scheidsrechter, vrouw, Vereniging Y). Ook in dit voorbeeld komt gender duidelijk naar voren. Het citaat impliceert haantjesgedrag van mannen.

Gender en agressie

Een vader zegt dat hij graag wat meer agressie zou zien bij het team van zijn zoon: *‘Ik heb het gevoel dat mijn zoon absoluut niet agressief in het hele veld is. Sterker nog. We vinden juist dat ie af en toe wel eens wat meer van zich af mag bijten. Op dit*

moment vind ik het eigenlijk in jongens C1 wel heel erg meevallen. Echt niet agressief. Af en toe zie je ze wel een keer uithalen. Als iemand hem probeert vast te houden of lostrekken maar echt heel agressief. Nee, ik vind ze juist wat timide. Als je ze vergelijkt met andere teams hier in de directe omgeving, zouden ze zich juist wat agressiever en meer assertief mogen opstellen maar dat is misschien weer te veel prestatie.’ (Vader, Vereniging Y). De vader suggereert dat hij het team van zijn zoon op dit moment niet agressief genoeg vindt en koppelt dit aan zijn eigen prestatiegerichtheid. Een moeder van dezelfde club zegt dat deze jongens juist het goede voorbeeld kunnen geven met dit gedrag.

In het eerste deel wordt behandeld hoe welke opvattingen (‘habitus’) geïnterviewden hebben van gewenst gedrag en veiligheid in het veld. Ongewenst gedrag van ouders kan verschillende oorzaken hebben. Hoge verwachtingen vormen de hoofdoorzaak. Soms hebben ouders meer moeite met het beheersen van hun emotie tijdens de wedstrijd dan kinderen. Ouders die zelf hoog gehockeyd hebben of juist nooit de top bereikten, willen graag dat het kind goed presteert. Zo’n fanatieke of emotionele ouder kan een stempel drukken op de sfeer en het gevoel van veiligheid. De grens tussen gewenst en ongewenst gedrag kan door ouders anders gezien worden dan bijvoorbeeld door een scheidsrechter of coach. Zodra een ouder dit verbaal kenbaar maakt, heeft dit wederom gevolgen voor sfeer en veiligheid. Volgens de geïnterviewden richten vaders zich op het spel en zijn ze meer fysiek. Moeders houden zich daarentegen meer op de achtergrond, ze praten met elkaar en bemoeien zich minder met het spel.

2. Veld

In dit deel wordt beschreven hoe het veld eruit ziet waarin de betrokkenen zich begeven. Allereerst wordt uiteengezet welke regels en afspraken er gelden op de vereniging, hoe coaches gebruik maken van regels en op welke wijze er gecommuniceerd wordt. Regels en afspraken die op de vereniging en in het team gelden, zorgen voor duidelijkheid, veiligheid en gewenst gedrag. Vervolgens wordt ingegaan op de maatregelen van de clubs om sportiviteit aandacht te geven en te bevorderen en ongewenst gedrag te reduceren. Tevens worden enkele voorbeelden gegeven over hoe de habitus (opvatting) die respondenten hebben met betrekking tot veiligheid, zichtbaar is in het veld. Het hoofdstuk wordt afgesloten met overige zichtbare kenmerken van het veld.

Regels en afspraken

Verenigingsniveau

Ieder veld heeft eigen (ongeschreven) regels en een eigen logica die zichtbaar worden in het veld. Er wordt gesproken over de regels in het veld maar het zou ook kunnen vallen onder position taking, omdat het gaat over hoe regels door middel van gedrag kenbaar gemaakt en nageleefd worden. Bij beide clubs is meer sprake van informeel beleid dan van formeel beleid. Er wordt meer nadruk gelegd op het aanspreken van mensen dan op het op papier zetten van beleid. Het persoonlijke contact is kenmerkend voor deze club, zo zegt de voorzitter:

Clubdoelstellingen en een hele formele missie hebben we niet. Ik denk dat we wel iets ademen. Ik vind altijd dat je dit soort dingen niet al te veel op papier moet zetten van ‘deze club is zo en zo en heeft deze en deze kernwaarden...’ Je vergeet er toch altijd drie en bovendien heb je er met 1700 leden ook 1700 meningen over.’

(Bestuurder, man, Vereniging Y). Dit antwoord impliceert dat de voorzitter weinig waarde hecht aan formeel beleid, wat hij in verband brengt met het aantal leden. Op beide clubs ontvangt ieder nieuw lid informatie over het reilen en zeilen binnen de club. Bij Vereniging X staan de reglementen op de website. Minimaal één van de ouders moet de spelregels leren en een scheidsrechterskaart halen. Communicatie van regels en afspraken vindt vooral persoonlijk plaats wanneer mensen elkaar op regels of afspraken wijzen. Verder wordt voornamelijk via social media gecommuniceerd, zoals de website, e-mail, app en facebook. Op Vereniging Y wordt minder aandacht besteed aan de regels. Op de website is slechts wat algemene informatie over bardiensten te vinden.

Met regels wordt getracht duidelijkheid te creëren in wat gebruikelijk is binnen een vereniging en wat niet. Door middel van persoonlijk contact wordt verwacht meer mensen te bereiken en ongewenst gedrag tegen te gaan. Er wordt weinig gewerkt met regels op papier. Naast het persoonlijk aanspreken, worden moderne media ingezet om (bewustwording van) gewenst gedrag te stimuleren.

Teamniveau

Niet alleen op de club gelden bepaalde regels, ook coaches hanteren afspraken en regels, die vanaf het begin expliciet worden gecommuniceerd en het hele jaar gelden. Op een van de clubs hebben de coaches afgesproken dat tijdens het seizoen alle communicatie in het team via de kinderen gaat, zoals het afmelden voor een training. De coaches van beide clubs geven aan dat ze vanaf het begin duidelijk zijn in de verwachtingen van beide partijen. De een vertelt dit tijdens een bijeenkomst, de ander per e-mail, in beide gevallen aan ouders en kinderen.

'Ik begin aan het begin van het seizoen altijd met een redelijk strakke brief c.q. mail aan de ouders van het team. Hierin stel ik redelijk duidelijk wie de coach is en wat er van de ouders wordt verwacht. Er zit een rijschema in maar ook de boodschap dat er tijdens de wedstrijd één coach is. Ik hoop dat jullie allemaal leuk komen aanmoedigen en enthousiasmeren, maar niet veel meer dan dat.' (Coach, man, Vereniging X). Naast de communicatie van praktische zaken lijkt deze coach vooral gedragsregels duidelijk te willen maken met betrekking tot het gedrag van ouders langs de lijn door het glashelder benoemen van zijn taak als coach, te benadrukken dat er maar één coach is zijn verwachtingen van de ouders kenbaar te maken. Naast deze duidelijke boodschap, polst deze coach bij aanvang van het seizoen de hockeyervaring van de ouders met fluiten, coachen, training geven, et cetera. Hij biedt ouders de kans om een keer mee te coachen, waar maar weinig op ingegaan wordt. Volgens hem komt dit het gedrag langs de lijn ten goede. Een andere coach vertelt dat de ouders bij haar geen commentaar mogen geven en dat zij hen wegstuurt wanneer zij dat toch doen. Dit doet ze omdat ze al een keer heeft meegemaakt dat een meisje uit haar team een kaart kreeg omdat de ouders maar bleven roepen, ook nadat ze door de scheidsrechter gewaarschuwd waren.

In de interviews wordt aangegeven dat op verenigingsniveau voornamelijk sprake is van informeel beleid, wat via persoonlijk contact wordt overgedragen. Op teamniveau worden duidelijke afspraken gemaakt over de wederzijdse verwachtingen.

Verenigingsbeleid

Ook de club kan het sportklimaat beïnvloeden. Binnen de hockeyclub worden verschillende maatregelen genomen die bijdragen aan gewenst gedrag en sportiviteit

op en rond de velden. Op vereniging X is de voorzitter pas net met haar functie begonnen. Ze geeft aan zeker aan de slag te willen met sportiviteit en respect. Ze zegt bij de start van het volgende seizoen in september 2014 wellicht aan de slag te gaan met het stimuleren van sportiviteit. Op de vraag hoe er op de club aandacht besteed wordt aan de rol van ouders en sportiviteit, wordt geantwoord dat men elkaar probeert aan te spreken op gedrag. Een ouder antwoordt op dezelfde vraag dat ze niet weet of en wat voor beleid er is specifiek gericht op ouders. Op het moment van het interview is de gedragscode in ontwikkeling: er wordt gewerkt aan het op papier zetten van de gedragsregels en normen en waarden van de vereniging. Tevens gaat de voorzitter nieuwe leden ontvangen, waarbij deze leden meteen de kans krijgen om vrijwilliger te worden. Communicatie vindt voornamelijk plaats via de website en mond op mond. Op vereniging X is men onlangs met 'shake hands' begonnen, waarbij teams elkaar de hand schudden voor aanvang van de wedstrijd. Er is begeleiding voor de coaches, zoals bijeenkomsten. Volgens de coach is er geen beleid gericht op ouders, maar hij weet bij wie hij moet zijn als er problemen zijn.

Op Vereniging Y wordt sportiviteit en respect als een onderwerp beschouwd wat continu aandacht behoeft om het levend te houden. Er is een speciale Sportiviteit & Respect (S&R) commissie, maar er zijn geen campagnes uitsluitend gericht op ouders. Alle communicatie met de (jongste) jeugd verloopt echter via de ouders. Alle leden ontvangen maandelijks een digitale nieuwsbrief en er wordt gecommuniceerd via social media en op de vereniging. Nieuwe leden ontvangen een informatiebulletin en aan het begin van het seizoen wordt een introductieavond georganiseerd, waarbij een hoge opkomst gebruikelijk is. De S&R commissie organiseert activiteiten, zoals een verkiezing tot sportiefste team van het jaar. Er zijn linten opgehangen om de aanwezigen bewust te maken van sportiviteit. Eventuele incidenten met ouders komen terecht bij de tuchtafdeling van de club, met als primair streven dat mensen erop aangesproken worden als ze overtredingen begaan of ongewenst gedrag vertonen. Het aanspreken op gedrag kan door iedereen en gebeurt voornamelijk door commissie- en bestuursleden. Er is een speciale oranje jassen brigade aangesteld, genaamd 'fair play coaches'. Zij houden toezicht en spreken mensen aan op het moment dat er ongewenst gedrag voorvalt. Verder wordt er door coaches op teamniveau met ouders gecommuniceerd, zoals eerder vermeld bij 'regels en afspraken'. Jonge trainers worden begeleid in hoe ze met ouders om kunnen gaan en de vereniging zorgt dat jonge coaches worden bijgestaan door een wat oudere manager, die fungeert als tussenpersoon bij eventuele problemen met ouders.

Beide clubs hebben voorbeelden waarbij het bestuur ingrijpt op momenten dat er sprake is van ongewenst gedrag. Twee coaches zeggen dat er altijd iemand van het bestuur aanwezig is om te helpen en dat het bestuur altijd achter de trainers staat: *'Zeker op deze vereniging komt het bestuur echt voor trainers op. Soms sta je als 16, 17 jarige wel even tegen iets te vechten. Maar zij steunen je onvoorwaardelijk, vanaf seconde 1.'* (Coach, vrouw, Vereniging Y). De steun van het bestuur van deze club wordt benadrukt. Hierdoor lijkt de coach extra sterk te staan, ook in lastige situaties. Naast de regels die gelden worden door verenigingen diverse maatregelen genomen die ten doel hebben bij te dragen aan een veilig sportklimaat. Door allerlei campagnes om de bewustwording onder leden en ouders te vergroten, wordt de kans op ongewenst gedrag op de club verkleind. Op beide verenigingen geven de geïnterviewden aan dat er geen campagnes zijn specifiek gericht op ouders en dat het elkaar aanspreken op gedrag essentieel is om gewenst gedrag en sportiviteit te

stimuleren. Bij de ene vereniging wordt nog weinig georganiseerd op het gebied van sportiviteit, op enkele kleine initiatieven na. Op de andere club zijn verschillende voorbeelden van campagnes om de bewustwording op de club te vergroten. Als er toch ongewenst gedrag optreedt, dan grijpt het bestuur van beide clubs in.

Veiligheid

Bij veiligheid denken veel geïnterviewden (naast het in deel 1 beschreven mentale aspect) aan fysieke veiligheid, die wordt gerealiseerd door het verplichten van protectie zoals mond- en scheenbeschermers, verlichting en hekken om de velden.

Tenslotte dragen alle spelers uit een veld een bepaald tenue, waarmee ze zich onderscheiden van spelers in andere velden. De scheidsrechter is herkenbaar door een kleur die afwijkt de shirts van beide teams. Daarnaast beschikken de twee scheidsrechters over een fluitje en kaarten, om aan te geven wanneer een regel in het speelveld overtreden wordt. Met een kaart kan de scheidsrechter een officiële waarschuwing of sanctie uitdelen.

Zodra regels of beleid leiden tot gedragingen, vindt een verschuiving plaats van het veldconcept naar position taking. Twee voorbeelden uit dit deel zijn het bestuur dat opkomt voor trainers en mensen die elkaar aanspreken op regels. Omdat de basis van regelgeving en beleid en dus van de daaruit voortvloeiende gedragingen ligt in het veldconcept, is ervoor gekozen deze thema's toch in dit hoofdstuk te plaatsen.

3. Position taking

In dit onderdeel staat gedrag van ouders centraal. Allereerst wordt stilgestaan bij de mate van betrokkenheid van de ouders, die positief of negatief kan zijn. Tevens wordt gekeken of er in de thuissituatie wel of geen aandacht wordt besteed aan hockey. Hierna volgt het spanningsveld dat kan ontstaan in de betrokkenheid van de ouders. Vervolgens worden enkele voorbeelden gegeven van gewenst en ongewenst gedrag van ouders langs de lijn en de oorzaken hiervan. Er wordt ingegaan op het aanstekelijke effect wat gedrag en sfeer kunnen hebben.

Betrokkenheid ouders

In deze alinea wordt de betrokkenheid van ouders uitgewerkt. Alle jongeren vinden het leuk wanneer hun ouders komen kijken. Over het algemeen zijn de ouders op beide clubs in positieve zin betrokken bij hun hockeyende kinderen. Er zijn echter een paar uitzonderingen, wat af en toe leidt tot ongewenst gedrag. Een opmerkelijk voorbeeld van betrokkenheid is afkomstig van een meisje van Vereniging Y. Ze vertelt dat haar vader tijdens de wedstrijd naast het veld continu met haar meeloopt en zegt dat hij er 'helemaal gek van wordt' als zij wordt gewisseld. Op deze manier kan het meisje niet zelf lekker hockeyen en ze geeft aan dat ze het gevoel heeft dat haar vader haar continu in haar nek hijgt, aangezien hij er ook niet mee om kan gaan als ze gewisseld wordt. Tevens bemoeien sommige ouders zich met het spel, zoals het continu roepen van aanwijzingen. Volgens de geïnterviewden is dit verwarrend en onaangenaam voor spelers, twee coaches leggen uit waarom:

'Ouders roepen vaak ook andere dingen dan wij roepen. Dan horen kinderen twee verschillende dingen en dan weten ze niet meer wat ze moeten doen. Dat is ook heel storend.' (Coach, vrouw, Vereniging Y). Dit antwoord impliceert dat kinderen door roepende ouders vergeten wat ze moeten doen. Zo kunnen ouders vanaf de zijlijn de tactische afspraken verstoren en het spel op een negatieve manier beïnvloeden.

De voorzitter van Vereniging Y geeft aan dat de betrokkenheid bij prestatieteams groter is. Prestatieteams trainen vaker, het kind steekt veel tijd in hockey en op deze leeftijd zijn de ouders er nog vaak bij, die automatisch gaan meelevén. De andere voorzitter (en moeder) is daarentegen totaal niet bij het hockeyspel betrokken. Ze is blij als de wedstrijd over is en vergeet haar kinderen vaak te vragen hoe het was.

Thuis

Ouders zijn thuis op verschillende manieren betrokken bij het hockeyende kind. Over het algemeen wordt er door de ouders aardig meegeleefd. In de meeste gevallen wordt een wedstrijd thuis nog even nabesproken, als de ouders er bij zijn geweest. De voorzitter van Vereniging X weet weinig van hockey en zegt dat het thuis niet over hockey gaat omdat ze dat niet leuk vindt. Ze snapt de sport niet goed en heeft geen zin om het er thuis over te hebben. Er komen twee voorbeelden naar voren waarbij de ouder wil dat het kind op tijd thuis is van een schoolfeest als er de volgende dag gehockeyd wordt. Een vader vindt dat zijn dochter op vrijdagavond rekening moet houden met de wedstrijd van de volgende dag:

‘Als mijn dochter zaterdag om 9 uur moet spelen dan kan ze niet nog even gaan schaatsen op vrijdagavond. Ik vind dat ze goed naar de wedstrijd moet toelevén.’

(Scheidsrechter, vader, Vereniging X). De vader verbiedt bepaalde activiteiten omdat hij vindt dat zijn dochter rekening moet houden met de wedstrijd. Zo beïnvloedt hij de sportbeleving van zijn dochter, die hierdoor wellicht druk kan ervaren van haar vader. Ook in de auto van en naar het hockeyveld worden discussies gevoerd over hockey, wat een kind wel en niet moet doen op het veld. Een voorbeeld van een jongen in de focusgroep van Vereniging X, gaat over een teamgenoot. Die jongen moest bij thuiskomst na de wedstrijd eerst tien minuten met zijn vader praten over waarom er niet gescoord werd. Dezelfde jongen moest volgens zijn teamgenoot in de wedstrijd een keer huilen toen hij een bal miste en zijn vader werd erg boos op hem.

Spanningsveld

Een voorzitter schetst hoe moeilijk het is om de balans in betrokkenheid en beleving te vinden, wat hij koppelt aan cognitieve en emotionele stabiliteit van ouders:

‘Ouders zijn emotioneel veel dieper betrokken bij wat op het veld gebeurt dan de mensen in de skyboxen, die met hun zakenrelatie lekker aan de bubblen zitten.’

Eigenlijk wil je van ouders dat ze diezelfde beleving voelen als de ‘F side’ van Ajax bij het team van hun kind maar dat ze zich vervolgens ook keurig gedragen. Dus ze moeten alleen maar positief aanmoedigen en tegelijkertijd respect betrachten voor de tegenstander. En natuurlijk altijd achter de scheidsrechter blijven staan. Dat is heel lastig. Dat vereist iets van de cognitieve en emotionele stabiliteit van een ouder.’

(Bestuurder, man, Vereniging Y). De voorzitter geeft aan waarom het voor een ouder moeilijk is om zowel beleving als gewenst gedrag te tonen. Hij lijkt te suggereren dat hoogopgeleide, stabiele ouders minder snel ongewenst gedrag vertonen.

Voorbeelden gewenst gedrag ouders

Opvallend is dat tijdens de interviews een stuk meer voorbeelden van ongewenst gedrag naar voren komen dan voorbeelden van gewenst gedrag. Wanneer er naar gevraagd wordt, omschrijven ouders het eigen gedrag vrij positief. In grote lijnen wordt dit door de kinderen in de focusgroepen bevestigd. Vaak wordt genoemd dat het spel van de kinderen is en ouders zich dus ook zo moeten opstellen. Twee moeders van beide clubs moedigen vooral aan en houden zich op de achtergrond.

Eén van de moeders omschrijft zichzelf als een blij type die klapt en aanmoedigt. Een vader geeft aan dat hij zich laat horen als het kind iets goed doet:

Voorbeelden ongewenst gedrag ouders

Schelden

Ongewenst gedrag van ouders komt er in veel gevallen op neer dat zij langs de lijn staan te schelden, waarvan de geïnterviewden diverse voorbeelden geven. Onder het kopje 'gewenst ongewenst gedrag' in deel 1 van dit hoofdstuk, staat een voorbeeld van een vader die de scheidsrechter voor 'homo' uitmaakt. In een ander geval vertelt een moeder hoe twee volwassen coaches tekeer gingen tegen jonge scheidsrechters, waardoor een erg nare sfeer ontstond:

'Ik heb één keer meegemaakt dat de tegenpartij gefrustreerd was. Zo'n verhaal van een eerste team dat tegen een tweede of derde team moet. Op dat moment speelde d2 tegen d1. Ze werden gefloten door twee meisjes van 17 jaar, die echt goed fluiten. En een hele enthousiaste coach van 17 jaar, stond onze jongetjes enorm aan te moedigen. De tegenpartij was zo gefrustreerd over de wedstrijd dat ze iemand aan de andere kant van het veld hebben gezet om hun kinderen ook te gaan coachen. Dus ze hadden een coach aan beide kanten en ze begonnen steeds ruwere aansporingen te geven. Op het laatst, toen de uitslag bekend was, hebben ze tegen de beide scheidsrechters gezegd: 'bedankt voor het verneuken van de wedstrijd. Nou ja, gewoon echt fout. Helemaal fout.' (Moeder, Vereniging Y). Deze quote impliceert frustratie van de tegenpartij omdat de wedstrijd werd geleid door twee jonge maar goede scheidsrechters terwijl zij met hun eerste team niet goed speelden tegen een tweede team, met jonge coach. Dus zowel het leeftijdsverschil tussen de coaches en scheidsrechters en de prestatiedrang (niet willen verliezen, al helemaal niet van een tweede team) lijken ongewenst gedrag van ouders in de hand te werken.

Bemoeien

Een andere vorm van ongewenst gedrag van ouders is dat zij zich te veel met het spel van hun kinderen bemoeien. Op Vereniging Y is een probleemsituatie ontstaan rond een kind dat pestgedrag vertoonde, wat werd verergerd door extreem betrokken ouders. Deze ouders zijn vroeger zelf fanatiek hockeyer geweest en hechten veel waarde aan hockey. De broer en zus van de betreffende jongen speelden in regionale selectieteams, terwijl de jongen op clubniveau net kon aanklampen. De ouders bemoeiden zich steeds met de jongen en het team en hadden een uitgesproken mening over trainingen en dergelijke. Op een gegeven moment was de manager het beu en dreigde hij dat hij zou stoppen als het kind niet uit het team gezet zou worden. Hierop is de jongen uit het team gezet, waren de ouders furieus en escaleerde de situatie. Uiteindelijk is de jongen bij een andere club gaan spelen. Twee coaches hebben hadden een ouder die met een stopwatch bijhield hoeveel het kind speelde en na de wedstrijd verhaal kwam halen over het aantal minuten. Een ander voorbeeld wordt gegeven door een vader, die heeft meegemaakt dat het publiek lachte en applaudisseerde bij iedere fout van een bepaalde jeugdspeler. De eerste twee gevallen zijn voorbeelden van te betrokken ouders die zich richten op de begeleiding, terwijl de ouders uit het laatste voorbeeld ongewenst gedrag richting een speler vertonen. Bij het laatste voorbeeld lijkt sprake van de 'aanstekelijkheid van gedrag', wat verderop in dit deel wordt uitgewerkt

Negeren

De laatste vorm van ongewenst gedrag van ouders langs de lijn, is negeren. Een coach van Vereniging Y vertelt dat een van de vaders een nieuwe vrouw had met een getalenteerde dochter, terwijl zijn eigen dochter een stuk minder goed is. Hij was erg positief en moedigde haar dochter altijd aan, terwijl hij zich weinig bezighield met zijn eigen kind. Het kind zag dit ook en kwam hierop naar de coach toe om dit te vertellen, waarop de coaches haar een hart onder de riem gestoken hebben.

Omgang ongewenst gedrag

Voorbeeldfunctie ouders

Ouders kunnen op diverse manieren omgaan met ongewenst gedrag van ouders of kinderen. Idealiter laten ouders met hun gedrag aan kinderen zien hoe het hoort. Bovendien kunnen ouders kinderen en andere ouders aanspreken op ongewenst gedrag. Een moeder vindt dat alleen de coach bepaalt hoe het spel gespeeld wordt: *Het heeft geen zin als iedere ouder langs de kant zijn commentaar of ideeën geeft over het spelletje. Ga kijken en geniet ervan maar laat het kind het spel doen. Ook al vind jij dat het spelletje anders gespeeld moet worden of ook al vind jij dat je dochter op een andere plek zou moeten staan. Speel het spelletje zoals de coach vindt dat het gespeeld moet worden en leg je daar bij neer.* (Moeder, Vereniging X). Een ouder kan het goede voorbeeld geven door te genieten en te accepteren dat het spel in handen van de coach en kinderen is. Het citaat suggereert een bescheiden rol voor de ouder, waarbij de mening van ouders irrelevant is.

Aanspreken

Eerder is al vermeld dat ouders corrigerend naar een kind kunnen optreden, zoals wanneer kinderen de scheidsrechter de schuld geven van een verloren wedstrijd. Ouders kunnen elkaar corrigeren op ongewenst gedrag, aldus een moeder: *'Je kunt iemand daarin corrigeren van: 'joh hou op. Laat die kinderen het spel spelen.' Of: 'ga even een stukje verderop staan'. Ik vind dat je iemand daar wel in moet corrigeren.'* (Moeder, Vereniging X). Het citaat begint met een optie om een ander te corrigeren en eindigt met dat je elkaar als ouder moet corrigeren. Hieruit blijkt misschien wel de moeilijkheid die gepaard gaat met de uitvoer. Het zou kunnen betekenen dat ouders vinden dat ze elkaar zouden moeten corrigeren maar dat er twijfel bestaat om iemand daadwerkelijk aan te spreken. Volgens twee coaches van Vereniging Y spreken ouders elkaar op deze vereniging aan op ongewenst gedrag.

Negatieve reactie ouders

Helaas zijn niet alle reacties van ouders op pogingen ongewenst gedrag tegen te gaan positief. Een vader ventileert zijn mening over de regels van de coach: *'Ik ga niet ophouden bij 'hup hup, ga eens door.' Dat lukt me niet. Naar het eigen team dan hè. 'Kom op, loop eens een beetje door'. Maar nu met de nieuwe trainer/coach mogen we niks meer zeggen.'* (Vader, Vereniging Y). Deze quote impliceert verontwaardiging (het 'eigen team' en 'we mogen niks meer zeggen') het lijkt niet alsof hij van plan is om zijn gedrag te veranderen. Deze vader is van mening dat een keer slecht spelen niet erg is, zo lang het kind er maar alles aan gedaan heeft en niet staat te lanterfant langs de kant. Als zijn zoon hard werkt, krijgt hij van beide ouders af en toe de wind van voren: *'Hé, stop eens een vuurpijl in je achterste en ga eens lopen. Doe een beetje beter je best.'* (Vader, Vereniging Y). Dit suggereert dat het kind stilstaat of langzaam beweegt en niet z'n best doet.

Met name bij een van zijn twee zoons bemoeit deze vader zich wel eens met het spel. Bovendien heeft hij het idee dat het werkt en zijn zoon er beter van gaat spelen: *Hij (zijn zoon) weet dat ik gelijk heb, dat is het punt. Anders doe ik het niet. En hij vindt het dus niet leuk. Maar ja ik zeg 'je moet eens luisteren, je staat met 11 man in het veld en als jij in de c1 wil spelen dan verwacht ik, maar ook de rest van de wereld er omheen, dat je er energie in stopt.'* Toen hij in de E 8-tallen zat, stond hij gewoon op het veld eikenblaadjes op te pakken en in zijn broekzak te stoppen. Hij kan het zo goed maar dan denk ik van: *'jongen, stop de focus eens even waar je hem moet hebben en laat die beukenootjes even liggen.'* (Vader, Vereniging Y). Deze vader lijkt het belangrijker te vinden dat zijn kind goed presteert dan dat hij plezier heeft. Hij benoemt zijn eigen verwachtingen en die van anderen waarmee hij zijn zoon lijkt te willen motiveren, wat echter ook voor druk of afname van plezier zou kunnen zorgen.

Reactie jongeren op ouders

Het merendeel van de jongeren luistert niet naar hun ouders als ze staan te roepen langs de lijn. Behalve het negeren van ouders, reageren sommige jongeren tijdens de wedstrijd op hun ouders met de vraag of ze willen ophouden met roepen: *'Ik negeer het meestal de eerste keer. En als hij het nog een keer doet dan reageer ik wel, meer gewoon van 'stil', of 'je bent mijn coach niet.'* (Meisje, C5, Vereniging Y). Met het antwoord lijkt ze te zeggen dat ze hoe dan ook niet luistert naar haar ouders. Enkele kinderen roepen naar hun ouders dat ze ongelijk hebben met hun geroep. De een geeft concentratie en 'in het spel zitten' als reden om niet te luisteren, een ander wijt het aan de pubertijd:

'Nou, ik weet zeker dat 90% niet naar zijn ouders luistert. Die gaan een beetje de pubertijd in en dan weet ik zeker dat het echt geen zin heeft om te sturen, dat lukt echt niet.' (Jongen, C1, Vereniging X). Dit impliceert dat de kans gering is dat kinderen in de pubertijd naar hun ouders luisteren. Jongens noemen dit voorbeeld vaker dan meisjes. Een van de jongens negeert zijn moeder, zegt dat hij goed staat en dat ze moet ophouden, wanneer ze zich met het spel bemoeit.

Op enkele gevallen na, zeggen de meeste kinderen niks tegen ouders, wanneer zij ongewenst gedrag vertonen. Vaak leidt dit dus ook niet tot veranderingen in het gedrag van ouders. Er zijn ook gevallen waarbij de ouder wel naar het kind luistert en voortaan stil is langs de lijn. Het merendeel van de kinderen vindt het gedrag van hun ouders soms vervelend, irritant of gênant:

'Als mijn vader de kans krijgt om ons te coachen dan gaat ie echt uit z'n dak. Echt heel erg, gaat ie echt helemaal zo schreeuwen tegen ons. Ja, echt heel erg. (Meisje, C5, Vereniging Y). Dit meisje lijkt zich vreselijk te schamen als haar vader coacht. Slechts een enkeling trekt zich niks aan van het gedrag van de ouders.

Ouders hebben een voorbeeldfunctie en kunnen corrigerend optreden. Een respondent geeft toe dat hij er niet in slaagt uitsluitend positief te blijven langs de lijn. De meeste jongeren zeggen het gedrag van ouders te negeren, sommigen spreken hun ouders er tijdens of na de wedstrijd op aan.

Sneeuwbaaleffect van gedrag

Zowel op als naast het veld lijken positief en negatief gedrag aanstekelijk te werken, hierdoor ontstaat een soort sneeuwbaaleffect. De sfeer die ontstaat, bepaalt de reacties van anderen, en dat werkt weer door in het gedrag van andere toeschouwers en spelers. Zowel de voorzitter als twee coaches van Vereniging Y

noemen dat mensen die negatief gedrag vertonen al dan niet bewust mensen hierin meetrokken en vinden het zaak dit te voorkomen. Bij een ander voorbeeld, gaat iedereen mee juichen wanneer iemand begint te juichen. Als ouders positief coachen, gaan anderen hier al dan niet bewust in mee:

'Je kan zeggen: 'hé, loop eens door!' Maar je kunt ook zeggen: 'je haalt hem, je haalt hem!' Dat is dezelfde aanmoediging voor iets, waar een kind wel blij van wordt. Zo proberen we zoveel mogelijk positief te coachen.' (Moeder, Vereniging Y).

Andersom geeft een jonge respondent aan hoe lastig het is om niet mee te gaan in de negatieve sfeer, waardoor het van kwaad tot erger gaat. Volgens een vader speelt de omgeving een grote rol in het gedrag en de sfeer op en rond het veld:

'Je ziet het wel gebeuren en dat zie je direct terugkomen bij ouders. Wanneer het niet goed loopt, ontstaat er een negatieve sfeer. Dan loopt het spel niet goed. En dan zie je juist dat onsportieve: verruwing, opmerkingen maken over en weer naar voren komen. Dus, de trainer/coach is gewoon een rolmodel, zowel voor de ouders als voor de spelers.' (Vader, Vereniging Y). De quote suggereert het effect van het spel op de sfeer onder de ouders en impliceert een doorslaggevende rol voor de trainer/coach om de sfeer onder ouders en spelers positief of negatief te beïnvloeden. Kortom: een trainer/ coach kan de sfeer maken of breken.

Een moeder is van mening dat ouders kinderen soms meeslepen in negatief gedrag. Twee coaches spelen slim in op het idee dat gedrag langs de kant aanstekelijk werkt: *'Zo wordt het bij ons team ook gedaan. Als onze ouders te fanatiek zijn, gaat de manager er tussen zitten. Die is alleen maar: 'hup hup' positief en dan gaat iedereen het overnemen. Als je zegt: 'dat mag je niet doen', dan denken mensen: 'ja, dat bepaal ik zelf wel'. Als je langzaam daarin meegetrokken wordt dan heb je het niet meer door en gaat het vanzelf over.'* (Coach, vrouw, Vereniging Y). Het citaat lijkt te zeggen dat subtiel en bewust inzetten van positief gedrag eerder gewenst gedrag bevordert dan ouders iets opleggen of terecht wijzen.

Ook jongeren ervaren de aanstekelijkheid van gedrag, in dit geval ongewenst: *'Dus als er een beetje frustratie is en iedereen gaat dingen roepen, dan gaat iedereen in het team elkaar afkatten. En je gaat ook eerder iets doen tegen je tegenstander als het hele team gefrustreerd is.'* (Meisje, C1, Vereniging Y). Dit lijkt te zeggen dat de drempel om ongewenst gedrag te vertonen, zoals het gebruiken van scheldwoorden of agressie, lager wordt als veel mensen in de omgeving het doen. Tevens wordt een relatie gelegd tussen agressieve meisjes van een bepaalde club en ouders die verbaal erg aanwezig zijn. In de volgende paragraaf wordt de aanstekelijke aspect van sfeer uiteengezet.

Zowel in negatieve zin als in positieve zin werkt gedrag aanstekelijk, volgens de geïnterviewden. Wanneer ouders positief aanmoedigen, kan dit worden overgenomen door andere ouders en de spelers op het veld. Het tegenovergestelde kan ook gebeuren, wanneer ouders ongewenst gedrag vertonen.

Accommodatie

In deel 2 ('Veld') van dit hoofdstuk zijn enkele kenmerken en voorbeelden van het veld beschreven. De volgende paragrafen beschrijven aspecten van het veld, oftewel: de accommodatie. Omdat de inhoud van deze beschrijving voornamelijk van toepassing is op zichtbaar gedrag wat in het veld vertoond wordt, is ervoor gekozen het te plaatsen onder 'position taking'. Eerst wordt ingegaan op kenmerken van beide clubs, dan op het verschil tussen wedstrijden op de eigen vereniging en op een andere club en de veiligheid van de accommodatie. Vervolgens wordt het de

aanstekelijke aspect van sfeer uitgelegd en verteld hoe de ontvangst gewenst gedrag kan bevorderen of tegengaan.

Sfeer

Vereniging X wordt door de voorzitter omschreven als een leuke, groeiende familieclub met ruimte voor ambitie en typeert de sfeer langs de lijn als leuk, goed, warm en uitnodigend. Een coach vertelt dat hij weinig bemoeienissen met de club heeft, wat geen gevoel van verbondenheid suggereert. Hij vindt het redelijk besloten, wat zich uit in kliekjes. Mensen voeren over het algemeen gesprekken met mensen die ze kennen, zoals andere coaches, in plaats van met onbekenden. Wel zegt hij zich er thuis te voelen. Op de vraag hoe het verloop van de competitie de sfeer beïnvloedt, antwoordt de coach:

‘Verloopt je seizoen goed dan geeft dat een iets fijnere sfeer en gemoedelijkheid dan wanneer je het hele seizoen van de mat af getikt wordt. Als je elke keer met 5-0 wint, dan heb je minder redenen om negatief te zijn en dan hoef je ook niet heel veel tegen een kind te schelden. Als je wint is alles makkelijker.’ (Coach, man, Vereniging X). Deze vader koppelt goede prestaties aan een positieve sfeer. Hij lijkt te zeggen dat verliezen een reden vormt om te schelden.

Twee ouders noemen dat er minder vaak dan vroeger na de wedstrijd nog even samen wat gedronken wordt. Een vader constateert dat veel ouders hun kinderen weer meenemen omdat ze het druk hebben en vindt het clubgevoel slecht. Dit baseert hij op het feit dat kinderen na de wedstrijd meteen met hun ouders vertrekken in plaats van nog even iets te drinken met de tegenstander. Volgens deze vader is het belangrijk om samen wat te drinken, nadat de kinderen tegenover elkaar hebben gestaan. Tenslotte maakt een moeder op vereniging X wat betreft sfeer onderscheid in geslacht. Ze geeft aan dat bij jongens meer haantjesgedrag wordt vertoond, terwijl meiden wat valser naar elkaar kunnen zijn.

De sfeer op vereniging Y wordt door de leden als positief bestempeld en wordt volgens respondenten door verschillende factoren bepaald, zoals geografische ligging en gender. Zo wordt van mannen gedacht dat ze dominanter zijn en meer coachen, terwijl vrouwen vaker de rol van manager vervullen. De voorzitter beschrijft de sfeer op de club als warm, vriendelijk, gezellig en gastvrij. Tevens koppelt hij de geografische ligging van de club aan de mondigheid van de leden:

‘Die mondigheid is Gooi specifiek. Althans, die is niet alleen Gooi specifiek; die is net zo goed Bloemendaal en Velp Noord specifiek en noem nog maar een paar regio’s, waar de ouders relatief mondiger zijn. Het opleidingsniveau en het baanniveau liggen relatief erg hoog. Dat zijn dus mensen die gewend zijn om op hun werk een grote bek te kunnen hebben omdat ze daar iets leidinggevends doen en niet vaak worden tegengesproken. En dan worden ze in zo’n clubsfeer opeens wel tegengesproken. Ik denk dat het dus niet hockey specifiek maar Gooi specifiek is. Maar hockey is een versterking, hockey is Gooi kwadraat. Hier op de voetbal is nog steeds een andere demografie dan hier op de hockey. Is allebei Gooi maar is toch echt een andere demografie. Ander opleidingsniveau, ander maatschappelijk niveau.’ (Bestuurder, man, Vereniging Y). Ten eerste impliceert de quote dat mondigheid kenmerkend is voor de ouders in het Gooi. Ten tweede wordt gesuggereerd dat de banen en het opleidingsniveau in de hockeysport de mondigheid versterken, wat zou betekenen dat op deze Gooische hockeyclub vrij mondige ouders langs de lijn staan.

De leden beschouwen de sfeer op de club eveneens als positief, ontspannen, gezellig en met ruimte voor een dolletje. Naast vrijwel uitsluitend positieve

typeringen, noemt een moeder dat er af en toe een 'rottig uitschietertje' voorvalt, wat ook door een moeder op de andere vereniging benoemd wordt.

Een jonge, vrouwelijke scheidsrechter van Vereniging X vertelt dat zij als speelster op het terrein van de tegenpartij eerder grenzen overschrijdt dan op de eigen club omdat op de eigen club een voorbeeldfunctie vervuld dient te worden. Dit zou betekenen dat uitwedstrijden in een ander 'veld' eerder tot ongewenst gedrag leiden.

Aanstekelijkheid van sfeer

Uit verschillende interviews blijkt dat de sfeer op clubs aanstekelijk werkt. Een moeder denkt dat kinderen een goede teamsfeer overdragen op ouders langs de lijn: *'Als de sfeer binnen een team goed is, dan is vaak de sfeer binnen de ouders ook wel goed en gezellig langs de lijn: 'jongens, we pakken een kop koffie en gaan gezellig kijken.'* (Moeder, Vereniging X). Deze quote lijkt te zeggen dat een gezellige sfeer in het team door ouders wordt overgenomen en gewenst gedrag oplevert zoals gezellig samen wat drinken en kijken.

Het aanstekelijke effect van sfeer wordt bevestigd door een scheidsrechter, die van mening is het ook andersom werkt en dat ouders de sfeer beïnvloeden:

'Ik denk dat ouders best een belangrijke rol spelen want een coach is op dat moment voor de kinderen puur iemand die de leiding geeft. Ik vind dat het die kinderen ook een goed gevoel geeft als je daar als ouders gezellig met z'n allen staat. Van: 'oh gezellig, papa en mama zijn er, die en die zijn er, die komen kijken.' Dat geeft die kinderen, vooral op jonge leeftijd, gewoon een kick, van: 'ja, iedereen staat bij ons te kijken.' En het is gezellig. Het hele terras hier staat vol en dat werkt gewoon heel positief, vooral op de jeugd.' (Scheidsrechter, vrouw, Vereniging Y). Het citaat impliceert dat de coach 'alleen' de baas is op het veld, terwijl grote groepen ouders de macht hebben om de sfeer op het veld in positieve zin te beïnvloeden.

Volgens een moeder is het nogal een verschil of ouders gezellig naar hun kinderen komen kijken of gespannen langs de lijn staan. Ze beaamt dat het ook andersom werkt en ouders de sfeer op het veld kunnen beïnvloeden. In de volgende alinea's wordt uiteengezet hoe de sfeer op beide clubs door geïnterviewden wordt getypeerd.

Ontvangst

De wijze waarop tegenstanders op een vereniging worden ontvangen is doorslaggevend voor de sfeer, zo omschrijft een vader zijn coachervaringen. De ontvangst heeft effect op de sfeer tijdens en rond de wedstrijden, zowel in positieve als in negatieve zin. Met de ontvangst kan meteen een bepaalde sfeer worden neergezet. Een gastvrij onthaal werkt positief gedrag in de hand en zorgt voor een prettige sfeer, terwijl een gebrekkige ontvangst negatieve impact op de sfeer heeft, waardoor eerder ongewenst gedrag zal optreden:

'Als je binnenkomt op zo'n club, meld je dat je er bent. Hoe zo'n ontvangst gaat, bepaalt heel erg de sfeer, hoe het gaat verlopen. Als er niemand van de tegenstander op tijd aanwezig is voor de wedstrijd.. Je hebt van die clubs, die zien je niet staan totdat de scheidsrechter erbij is, dan krijg je een hand en dan is het voorbij. Dat was de kennismaking. En na afloop krijg je nog een hand, je wordt niet eens aangekeken en ze lopen weer weg. Dan weet je precies hoe de sfeer en de atmosfeer is.' (Vader, Vereniging Y). Een gebrekkige ontvangst bevordert ongewenst gedrag van de ouders, terwijl een prettige ontvangst het tegendeel bewerkstelligt. Uit de interviews blijkt dat sfeer aanstekelijk werkt en een cruciale rol speelt in het gedrag op en rond de velden. Geïnterviewden zien ouders het liefst opbouwend en

vrolijk kinderen aanmoedigen, waardoor dit mogelijk overslaat op de sfeer in het veld. Een respondent geeft aan dat op de eigen club een gevoel heerst dat een voorbeeldfunctie dient te worden vervuld, wat in mindere mate ervaren wordt bij een uitwedstrijd, wat invloed kan hebben op het gedrag op een andere vereniging. Ook de ontvangst kan positief of negatief doorwerken op de sfeer tijdens en rond de wedstrijd. Tenslotte wordt gesteld dat goede prestaties bijdragen aan een prettige sfeer, terwijl een verloren wedstrijd in negatieve zin de toon kan zetten.

Scheidsrechter

Deze paragraaf gaat over de rol van de scheidsrechter en de wijze waarop de scheidsrechter positie inneemt ten opzichte van de ouders. Vice versa wordt ook behandeld hoe ouders zich positioneren, oftewel: zichtbare gedragingen van ouders, ten opzichte van de scheidsrechter. Uit de data blijkt dat ongewenst gedrag van ouders vaak gericht is op scheidsrechters, voornamelijk in de vorm van roepen bij een vermeende overtreding of verkeerde beslissing. Een voorbeeld van een vader: *'Als er een overtreding wordt gemaakt en je ziet dat die eigenlijk tegen is, moet je gewoon zeggen van: 'krijg je mee, krijg je mee!' Het werkt soms wel.'* (Vader, Vereniging Y). De vader doelt op het meekrijgen van een overtreding, terwijl hij weet dat de scheidsrechter de bal aan de tegenstander heeft toegekend.. Door te roepen probeert de vader opzettelijk een beslissing van de scheidsrechter te beïnvloeden in het eigen voordeel.

Volgens de voorzitter van Vereniging X is ongewenst gedrag van ouders in de meeste gevallen verbaal en richting scheidsrechters, zoals 'tips' of kritiek, wat wordt beaamd door een moeder van dezelfde club. In het gedrag richting scheidsrechter zijn allerlei factoren van invloed, zoals uitstraling van de scheidsrechter en de leeftijd en spelregelkennis van de scheidsrechter en betrokkenen.

Uitstraling, leeftijd en spelregelkennis

Beide scheidsrechters geven aan dat uitstraling van een arbiter cruciaal is om voldoende overwicht te hebben, een wedstrijd in goede banen te leiden en zo ongewenst gedrag tegen te gaan:

'Het ligt er ook aan hoe je er zelf staat. Als je er zelfverzekerd staat en je laat zien dat je er bent dan doet een publiek of een coach al veel minder dan dat je er staat alsof je denkt: 'ja, ik wil hier liever niet staan, schiet me maar neer' want dan denken ze: 'oké dan, kunnen we makkelijk pakken dit.' (Scheidsrechter, vrouw, Vereniging Y).

Keuzes van een zelfverzekerde scheidsrechter lijken eerder geaccepteerd te worden. In pogingen die geïnterviewden wagen om de scheidsrechter te beïnvloeden, lijkt ook de leeftijd van de scheidsrechter een rol te spelen. Zowel jongeren als ouderen lijken eerder iets te zeggen tegen een jonge scheidsrechter. Een van de spelers van Vereniging Y zegt dat jonge scheidsrechters in tegenstelling tot oudere arbiters eerder geneigd zijn een beslissing te laten beïnvloeden en bijvoorbeeld een vrije slag te geven wanneer er geroepen wordt. Oudere scheidsrechters blijven vaker bij hun eigen beslissing. Een coach benoemt expliciet dat de leeftijd van scheidsrechters bepalend is voor het overwicht over de betrokkenen en het verloop van de wedstrijd: *'Het was een wedstrijd waarbij de scheidsrechters eigenlijk net te jong waren. Dat waren 16, 17 jarigen die op zich wel konden fluiten maar toch het overwicht niet hadden. En als je dan in een derde team zit en je hebt daar een speler bij die wat sneller is aangebrand dan kan je wel eens een probleem hebben.'* (Coach, man, Vereniging X). Dit suggereert dat jonge scheidsrechters (16, 17 jaar en jonger) nog te

weinig overwicht hebben en, los van hun kwaliteiten als scheidsrechter, eerder te maken krijgen met ongewenst gedrag.

Niet alleen de leeftijd van de scheidsrechter is bepalend voor het vertoonde gedrag op en rond het veld, ook de leeftijd van de betrokkenen is van belang. Een moeder vertelt over haar zoon die scheidsrechter is:

'Die wordt dan ook door coaches eigenlijk onheus bejegend. Terwijl die jongen gewoon prima fluit. Maar dan accepteren ouders niet dat een kind van 15 kan fluiten. Dat gebeurt, ja.' (Moeder, Vereniging Y). Wanneer er een jonge scheidsrechter staat, gaan coaches en ouders hier eerder tegen in.

Tenslotte spreken beide scheidsrechters zich uit over een gebrek aan kennis van sommige ouders en vertellen dat ouders de regels door elkaar halen. Bovendien blijven de regels veranderen en zijn sommige regels vrij complex. Een scheidsrechter kan niet alles zien, maar ook de ouders zitten er soms naast. Een moeder van Vereniging X verwoordt dat een goede scheidsrechter irritatie kan wegnemen door het maken van de juiste beslissing en in te grijpen op het juiste moment. Zelf is ze gestopt met fluiten omdat ze het moeilijk vond en niet van zichzelf overtuigd was.

Kennis van spelregels en een zelfverzekerde uitstraling zorgen voor overwicht van een scheidsrechter. Het gezag van een jonge scheidsrechter wordt soms minder goed geaccepteerd, bijvoorbeeld wanneer coaches een stuk ouder zijn.

Met position taking worden zichtbare gedragingen bedoeld. Wanneer ouders op positieve wijze bij het hockeyende kind betrokken zijn wat zich uit in interesse in de hockeyervaringen van het kind, aanwezigheid en positief aanmoediging tijdens de wedstrijden draagt dit bij aan een prettige sfeer, veiligheid en gewenst gedrag. Er is een spanningsveld van enerzijds enthousiast en betrokken meeleven en anderzijds te erg opgaan in het spel. Ouders die schelden of zich met het spel bemoeien, hebben een negatief effect op de sfeer en veiligheid. Bij prestatieteams is de betrokkenheid onder ouders hoger, wat kan zorgen voor veel beleving en een goede sfeer of een negatieve ambiance, wanneer ouders ongewenst gedrag vertonen zoals het roepen van tactische tips. Zowel positief als negatief gedrag werkt aanstekelijk. Vrolijke, enthousiaste ouders kunnen zorgen voor een goede sfeer op het veld. Andersom kunnen kinderen met sportief gedrag op het veld een positief effect hebben op ouders langs de lijn. De wijze waarop ouders en jongeren omgaan met ongewenst gedrag beïnvloedt het verloop van de wedstrijd en de sfeer. Wanneer een ouder veel roept, groeien de verwarring, het gevoel van onveiligheid en de angst om fouten te maken bij het kind. Als een kind tijdens de wedstrijd tegen de ouders ingaat, kunnen er discussies ontstaan, met een negatief effect op de sfeer en veiligheid. Ouders kunnen kinderen en elkaar aanspreken op ongewenst gedrag en zo een positieve en veilige sfeer stimuleren. Ook de sfeer op clubs werkt aanstekelijk in positieve en in negatieve zin. Een fijne sfeer zorgt voor gewenst gedrag op en rond de velden. Op de eigen club voelen geïnterviewden zich een rolmodel, wat bij uitwedstrijden niet het geval is. Daardoor kan in uitwedstrijden in een ander 'veld' eerder ongewenst gedrag optreden. Onder andere de wijze waarop de tegenpartij ontvangen wordt, is cruciaal voor sfeer en het verloop van en rond de wedstrijd. Tenslotte kan een zelfverzekerde uitstraling en goede regelkennis van een scheidsrechter bijdragen aan gewenst gedrag. Wanneer sprake is van een flink leeftijdsverschil tussen scheidsrechter en coaches, kan eerder ongewenst gedrag ontstaan, wat zich uit in protesten, met het gevaar dat anderen dit overnemen.

9. Analyse

In dit hoofdstuk vindt de analyse van de resultaten plaats, waarbij resultaten worden gekoppeld aan het theoretisch kader en de literatuurstudie. Er is gekeken naar overeenkomsten en verschillen tussen de resultaten van dit onderzoek en de theorie en literatuur. In het theoretisch kader is gebruik gemaakt van het werk van Weick (1995) en Bourdieu (Jenkins, 1992; Pels, 1989). Het hoofdstuk is wederom onderverdeeld in habitus, veld en position taking van Bourdieu. Er is gekeken naar de betekenisgeving (habitus) aan het zichtbare gedrag (position taking) van ouders tijdens en rond wedstrijden bij twee hockeyclubs, ook wel 'velden' genoemd. Tevens wordt de betekenisgeving geanalyseerd vanuit Weick, waarbij met name gelet wordt op het retrospectieve aspect, sociale aspecten en omgevingsfactoren van betekenisgeving. Tenslotte wordt geanalyseerd vanuit de bestudeerde literatuur.

Habitus

Met de habitus worden dieper liggende opvattingen van een persoon bedoeld, die duidelijk worden wanneer deze worden uitgesproken. Voorbeeld van habitus zijn hoe iemand sportiviteit definieert of de beslissingen van een scheidsrechter. Allereerst wordt ingegaan op de bevinding dat het gemakkelijker is om naar iemand anders te wijzen, dan kritisch te kijken naar het eigen gedrag. Vervolgens wordt het verschil in opvatting over agressie tussen vaders en moeders vergeleken met de literatuur.

Uit de literatuur blijkt dat ouders zich niet bewust zijn van de invloed van hun eigen gedrag langs de lijn, terwijl er wel bewustzijn bestaat van het gedrag van andere ouders (Lambrechts & Van Crombrugge, 2013; TNS Nipo, 2008). Deze bevinding is duidelijk terug te zien in dit onderzoek. De antwoorden van alle geïnterviewden tonen dat het gemakkelijker is om naar een ander te wijzen, in plaats van kritisch te kijken naar het eigen gedrag. In eerste instantie steekt nauwelijks iemand de hand in eigen boezem. Een uitzondering is een vader die toegeeft dat hij te veel roept en zich elke week weer voorneemt om minder te roepen. Zowel deze vader als een speelster erkent dat iedere club zichzelf waarschijnlijk als sportief ziet maar dat ook op de eigen club ongewenst gedrag voorkomt. Dit is een duidelijk voorbeeld van het sociale aspect, wat Weick (1995) als een van de zeven kenmerken van betekenisgeving beschouwt. In dit geval wordt de betekenisgeving van vrijwel alle respondenten beïnvloed door mensen in de omgeving, wat het een sociaal proces maakt. De opvatting die een moeder heeft van een veilig sportklimaat is een voorbeeld van 'retrospectieve' van Weick (1995). Ze stelt dat het kind zich al voor de wedstrijd onprettig kan voelen door aanwezigheid van bepaalde ouders. Doordat deze ouders in het verleden kritisch waren, is een kind bij voorbaat al bang om fouten te maken.

In het artikel van Cassidy et al., (2009) wordt masculiniteit geassocieerd met kracht, macht, onafhankelijkheid, agressie en besluitvaardigheid. Fragiliteit, gevoeligheid en afhankelijkheid van mannen worden daarentegen als vrouwelijke eigenschappen bestempeld. Weliswaar minder dan vroeger, zijn deze opvattingen echter nog steeds van kracht (Cassidy et al., 2009). Uit het onderzoek blijkt dat wordt gevonden dat moeders meer op de achtergrond zijn, langs de lijn met elkaar smoezen en zich niet zozeer met het spel bezighouden. Vaders zijn daarentegen direct, verbaal duidelijker aanwezig en bemoeien zich met het spel. In het onderzoek is slechts één voorbeeld waarbij vaders duidelijk in verband worden gebracht met fysieke kracht, macht en een lichte vorm van agressie. Zowel 'enactive of sensible environments' als het

sociale aspect van betekenisgeving speelt hier mee. Interactie met de omgeving, zoals moeders onder elkaar of roepende vaders, hebben effect op de omgeving, bijvoorbeeld op de sfeer die er heerst. Als er nauwelijks tot geen andere ouders aanwezig zijn, dan bepaalt dit het gedrag van individuen. Moeders kunnen als ze de enige vrouw zijn niet met andere moeders praten, wat effect heeft op haar gedrag.

Het onderzoek van Rainey (1986) wijst uit dat vaders meer agressie tolereren dan moeders, wat in dit onderzoek wordt bevestigd. In de resultaten geeft een vader toe dat hij graag meer agressie zou zien bij het team van zijn zoon, terwijl een moeder juist vindt dat deze jongens zo het goede voorbeeld geven. Het onderzoek van Tiessen-Raaphorst en Breedveld (2007) toont aan dat de meeste van de kaarten vallen bij wedstrijden van jongens- of heren, wat niet blijkt uit dit onderzoek. In dit onderzoek is niet gemeten hoeveel agressie er op de velden voorkomt. Bovendien lijkt de vader dit eerder te ontkrachten (hij wil meer agressie zien) dan te bevestigen.

Veld

In dit deel staat het veld, de hockeyvereniging, centraal. Velden kunnen verschillende regels hebben, zowel op verenigingsniveau als op teamniveau. Deze regels zijn bepalend voor de gebeurtenissen en het gedrag (zie volgende paragraaf) in het veld. Ouders kunnen middels positieve aanwezigheid in het veld bijdragen aan een veilig sportklimaat. Tenslotte heeft de scheidsrechter een grote verantwoordelijkheid in het veld, omdat de scheidsrechter als enige direct belast is met het naleven van de regels in het veld. Daardoor komt de ellende grotendeels neer op de scheidsrechter.

In het veld, dus op de hockeyclub, gelden verschillende regels om de goede orde te bewaren. Ieder veld kent geschreven en ongeschreven regels (Vloet & Steenbergen, 2008). Uit de resultaten blijkt dat deze met name op informeel niveau worden gecommuniceerd. Een uitzondering hierop is de landelijke campagne 'shake hands' die begin 2014 gelanceerd is, waarbij teams elkaar de hand schudden voor de wedstrijd. Uitwedstrijden vinden plaats in een ander veld, op een andere hockeyclub, waar andere regels kunnen gelden. Hierdoor kan onduidelijkheid ontstaan over wat gewenst en ongewenst gedrag is, wat zou kunnen betekenen dat bij uitwedstrijden, in een ander 'veld', eerder ongewenst gedrag vertoond wordt. Een jonge, vrouwelijke scheidsrechter vertelt dat zij als speelster op het terrein van de tegenpartij gemakkelijker regels overtreedt dan op de eigen club. Zij wijt dit echter niet aan het verschil in regels maar aan het idee dat alleen op de eigen club een voorbeeldfunctie vervuld dient te worden. Dit komt niet naar voren in de literatuurstudie.

De scheidsrechter is verreweg het meest belast met het naleven van de regels in het veld, een grote verantwoordelijkheid. Eventuele frustraties over de regels en beslissingen, zijn grotendeels gericht op de scheidsrechter, zo blijkt uit de resultaten. Het is de vraag of de verhoudingen momenteel goed verdeeld zijn. Ouders lijken op dit moment weinig verantwoordelijkheid te hebben.

Er bestaat een verband tussen het gedrag van ouders in het veld en het zelfbeeld van het kind. Ouders kunnen door op positieve en aanmoedigende wijze aanwezig te zijn in het veld, bijdragen aan het spelplezier en gevoel van veiligheid van kinderen (Brackenridge, 2006; LaVoi & Stellino, 2008). In de eerste paragraaf van 'position taking' wordt het gedrag van ouders nader uitgewerkt.

De omgeving speelt een belangrijke rol, wat in lijn ligt met 'enactive of sensible environments' van Weick (1995). Een individu beïnvloedt de omgeving en vice versa beïnvloedt de omgeving het gedrag van een individu. De wijze waarop het er in een ander veld aan toe gaat, heeft effect op het gedrag en verloop tijdens en rond de wedstrijden. Als er nauwelijks publiek aanwezig is bij een uitwedstrijd in een ander veld, is er een stuk minder beleving op en rond het speelveld dan wanneer het gezellig en druk is. Gebrek aan aanwezigheid van mensen in het veld, kan negatieve gevolgen hebben voor het gedrag en de sfeer in het veld, zie volgende paragraaf.

Position taking

Met position taking wordt het zichtbare gedrag van ouders bedoeld. Ouders kunnen een grote rol spelen in de veiligheid en het plezier op en rond het veld, onder andere door het goede voorbeeld te geven en aan te moedigen. Betrokkenheid kent een spanningsveld: van 'niet betrokken genoeg' tot 'te betrokken'. Soms reageren ouders heftiger op een situatie dan het kind, wat voortkomt uit de habitus van de ouder. Tenslotte worden het 'reversed-dependency phenomenon' en de frequentie van ongewenst gedrag van ouders besproken.

Ouders hebben een voorbeeldfunctie voor hun kinderen en kunnen middels gedrag langs de lijn tonen hoe het hoort (Smoll et al., 2011). Wanneer een kind thuis en op de club door de ouder wordt gesteund en geprezen, draagt dit bij aan een positief zelfbeeld en plezier van een kind. Als een ouder het kind druk oplegt of onrealistische verwachtingen heeft, leidt dit tot minder plezier en geloof in de eigen sportcapaciteiten bij het kind. De relatie tussen het zelfbeeld van het kind en de rol van ouders is meerdere malen bevestigd (LaVoi & Stellino, 2008). Brackenridge (2006) schetst het ideale gedrag van ouders, genaamd de 'Parents Optimum Zone'. Brackenridge stelt eveneens dat ouders met prettig gedrag een positieve invloed hebben op het sportende kind en ervoor zorgen dat het kind zich veilig voelt. In het onderzoek geeft een jongen een voorbeeld van een teamgenoot, die bij thuiskomst na de wedstrijd eerst met zijn vader moet praten over waarom er niet gescoord werd. Dezelfde jongen moest in de wedstrijd huilen toen hij een bal miste en zijn vader werd boos op hem. Het huilen bij een gemiste kans, zou kunnen verwijzen naar de retro perspectieve werking van betekenisgeving van Weick (1995). Omdat de jongen in het verleden nare ervaringen heeft gehad wanneer hij niet goed speelde, moet hij tijdens de wedstrijd huilen, wanneer het niet goed gaat. Zo legt de vader druk op zijn zoon, wat kan leiden tot minder plezier en zelfvertrouwen (LaVoi & Stellino, 2008).

Betrokkenheid kent verschillende gradaties: van ouders die niet betrokken zijn bij het sportende kind tot extreem fanatieke en betrokken ouders. Enkele voorbeelden van ongewenst gedrag van ouders zijn: interfereren met de scheidsrechter, kritiek of aanwijzingen schreeuwen en kwetsende opmerkingen maken richting kinderen, ouders, coaches en scheidsrechter (Smoll et al., 2011). Uit het onderzoek blijkt dat ouders die tijdens de wedstrijden aanwijzingen roepen de kinderen in verwarring brengen, waardoor ze niet meer weten wat ze moeten doen en naar wie ze moeten luisteren. Deze ouders hebben negatieve invloed op het sportklimaat en gevoel van veiligheid van het kind. Volgens Brackenridge (2006) bestaat er een spanningsveld ten aanzien van betrokkenheid. Enerzijds hebben sportclubs de wens om ouders te betrekken bij sportdeelname van jongeren. Tegelijkertijd wordt van ouders respectvol en gepast gedrag verwacht. In het onderzoek wordt het spanningsveld van betrokkenheid beschreven, wat geweten wordt aan diepe emotionele betrokkenheid

van ouders bij hun kind. Op hockeyclubs wordt gestreefd naar beleving en keurig gedrag van ouders, twee uitersten die soms lastig te verenigen zijn. In de resultaten wordt een verband gelegd tussen emotionele stabiliteit en het gedrag van ouders. Horn (2011) vergelijkt ouders met helikopters die boven het kind zweven en ingrijpen zodra het kind volgens ouders bescherming behoeft (Horn, 2011). Dit blijkt soms eerder te zijn dan het kind zelf nodig acht. In de resultaten wordt een voorbeeld beschreven van een kind wat onderuit wordt gehaald, met ouders die dit niet vinden kunnen en tegen de scheidsrechter tekeer gaan, terwijl de kinderen elkaar een hand geven en doorgaan. En een vader gaat op hoge poten bij de coach verhaal halen, waarom zijn dochter zo weinig speelt. Achteraf blijkt dat ze zelf heeft aangegeven last van haar knie te hebben.

Het in de literatuur beschreven 'reversed-dependency phenomenon' (Smoll et al., 2011), komt ook naar voren in de resultaten. Dit houdt in dat iedere ouder zich in zekere mate identificeert met het kind en hoopt dat het kind goed presteert. Soms is een van de ouders een voormalig topsporter die wil dat het kind hetzelfde niveau bereikt. Ouders worden via het kind winnaars of verliezers en kunnen kinderen extreme druk opleggen en zo een gevoel van onveiligheid creëren. Bij een van de clubs is een jongen vertrokken naar een andere vereniging, nadat een situatie met erg fanatieke ouders is geëscaleerd. Er is sprake van het 'reversed-dependency phenomenon'. Beide ouders hebben zelf vroeger fanatiek gehockeyd en hadden hoge verwachtingen van het kind, die nauwelijks kon aanklappen op clubniveau en zich vervolgens vervelend ging gedragen. Bevindingen uit het onderzoek van Smoll et al. (2011) worden bevestigd door Brackenridge (2006).

In de literatuurstudie wordt een paragraaf gewijd aan cijfers met betrekking tot ongewenst gedrag van ouders. Net als in deze studie, komen in de ene studie de ouders zelf aan het woord, terwijl in het andere onderzoek geobserveerd wordt. Excessen in de sport waarbij ouders betrokken zijn, komen slechts bij hoge uitzondering voor (Omli & Lavoie, 2009). Toch blijkt uit onderzoek dat toeschouwers regelmatig ongewenst gedrag vertonen (Omli & Lavoie, 2012). Deze twee bevindingen komen overeen met de resultaten van deze studie. Opvallend is dat nagenoeg alle respondenten vinden dat het allemaal wel meevalt, terwijl tegelijkertijd in ieder interview kleine en of grote voorbeelden naar voren komen van ongewenst gedrag van ouders. In dit onderzoek zijn naast ouders ook bestuurders, coaches, scheidsrechters en kinderen aan het woord geweest.

Prestatie

Het rapport 'Een gele kaart voor de sport' toont dat twee derde van de kaarten in de hockeysport gehaald wordt door coaches van junioren selectieteams A1 en B1 en seniorenteams. Een ontwikkeling die eveneens bij voetbal zichtbaar is in het aantal kaarten per wedstrijd niveau. In 2004-2005 viel bij 80% van de wedstrijden van eerste teams tenminste één kaart. Bij de overige mannenelftallen gebeurt dit slechts in 16% van de gevallen (Tiessen-Raaphorst & Breedveld, 2007). Dit wordt bevestigd door het eerder aangehaalde onderzoek van Coulomb en Rasle (2006). Een conclusie die niet getrokken kan worden op basis van de bevindingen van dit onderzoek. De literatuur over een toename in prestatiedruk (Coakley, 2006; Sportservice Noord-Brabant, Olympisch Netwerk Brabant, 2011), blijkt wel uit de resultaten van dit onderzoek, Zowel een vader als een moeder zien een toename van prestatiedruk in de maatschappij, die zij als verklaring zien van het gedrag van ouders langs de lijn.

10. Conclusie, discussie en aanbevelingen

Conclusie

In dit onderzoek wordt de volgende hoofdvraag beantwoord:

‘Welke betekenis geven betrokkenen bij een hockeyvereniging aan het gedrag van ouders langs de lijn?’

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden, wordt eerst een viertal deelvragen behandeld:

- Welke betekenis geven betrokkenen aan het begrip sportiviteit?
- Hoe uit (on)gewenst gedrag van ouders zich volgens betrokkenen?
- Wanneer ontstaat er volgens betrokkenen (on)gewenst gedrag van ouders?
- Hoe is dit gedrag te begrijpen?

Welke betekenis geven betrokkenen aan het begrip sportiviteit?

Sportiviteit wordt door geïnterviewden beschouwd als een respectvolle omgang met teamgenoten, tegenstander en scheidsrechters, ongeacht het verloop en de uitslag van een wedstrijd. Het schudden van de hand van de tegenstander na de wedstrijd en het aanbieden van excuses en iemand overeind helpen na een botsing, zijn veelgenoemde voorbeelden van sportief gedrag. Een aantal jongeren stelt dat je jezelf hoort te gedragen zoals je zelf graag behandeld wordt. Al deze voorbeelden dragen bij aan een prettig sportklimaat en bevorderen gewenst gedrag. Desalniettemin noemen vrijwel alle geïnterviewden bij de vraag naar sportiviteit voorbeelden van onsportiviteit, in veel gevallen het tegenovergestelde van de zojuist genoemde voorbeelden van sportiviteit. Er is met andere woorden een discrepantie tussen gewenste en gepraktiseerde vormen van sportief gedrag.

Hoe uit (on)gewenst gedrag van ouders zich volgens betrokkenen?

Gewenst

In sommige gevallen worden gewenst gedrag en sportiviteit door de respondent direct betrokken op de ouders. Alle jeugdige respondenten vinden het leuk wanneer hun ouders komen kijken. De geïnterviewden zijn van mening dat plezier, inzet en samenspel bij ouders voorop moeten staan en zien graag dat ouders op een opbouwende en positieve manier aanmoedigen. Volgens de respondenten is het aan de ouders om het kind duidelijk te maken dat plezier belangrijker is dan winnen. Tenslotte vinden de geïnterviewden dat ouders een corrigerende rol zouden moeten innemen richting sporters en andere ouders wanneer zij zich onsportief gedragen. Ouders zouden op deze manier bijdragen aan het stimuleren van gewenst gedrag.

Ongewenst

Respectloos gedrag zoals schelden, schreeuwen, iemand afkraken, boos worden en geweld gebruiken gelden als ongewenst gedrag van ouders, aldus de respondenten. Tevens worden slechte verliezers tot de categorie onsportief gerekend, een voorbeeld is de scheidsrechter de schuld geven van het verlies. Respondenten vinden dat een ouder totaal niet of juist te veel betrokken kan zijn bij het sportende kind. Het eerste uit zich doordat de ouder het kind bij de vereniging ‘dropt’ en er verder niet naar omkijkt. Het laatste uit zich in ouders die zich met het spel bemoeien en bijvoorbeeld tactische aanwijzingen geven. De geïnterviewden realiseren zich dat

de ideale balans soms moeilijk te vinden is. Bovengenoemde gedragingen werken een negatieve sfeer en ongewenst gedrag in de hand.

Wanneer ontstaat er volgens betrokkenen (on)gewenst gedrag van ouders?

Gewenst

Geïnterviewden geven aan dat winnen bevorderlijk is voor positief gedrag op en rond het veld. De bij de vorige deelvraag omschreven positieve gedragingen stimuleren gewenst gedrag: aanwezigheid en aanmoedigen bij de wedstrijden, plezier, inzet en samenspel voorop stellen in plaats van winst en ouders die ongewenst gedrag corrigeren. Het onderzoek toont de aanstekelijke werking van gedrag, zowel in positieve als in negatieve zin. Wanneer ouders zich positief opstellen en gewenst gedrag vertonen, beïnvloedt dit de sfeer en kunnen andere mensen meegetrokken worden in het positieve gedrag. Tevens draagt een zelfverzekerde, volwassen scheidsrechter met kennis van de regels bij aan gewenst gedrag van ouders.

Ongewenst

In de meeste gevallen ontstaat frustratie en ongewenst gedrag volgens respondenten bij en rond het team dat minder goed presteert en vooral wanneer er meer op het spel staat, zoals promotie of degradatie. De voornaamste oorzaak van ongewenst gedrag van ouders zijn de hoge verwachtingen die ouders hebben van het kind, vinden de respondenten. Ouders schatten de hockeykwaliteiten van het kind hoger in dan deze daadwerkelijk zijn. Sommige ouders hopen dat het kind goed presteert omdat ze zelf nooit op hoog niveau gespeeld hebben. Tevens zijn er ouders die zelf vroeger op hoog niveau gesport hebben en sport erg belangrijk vinden, die graag willen dat het kind ook uitblinkt. De geïnterviewden zijn van mening dat ouders zich aangevallen voelen en ongewenst gedrag vertonen, wanneer ze aangesproken worden op ongewenst gedrag van hun kind. Ouders reageren soms heftiger op een voorval tijdens de wedstrijd dan het kind zelf, bijvoorbeeld bij een valpartij. Het aantal speelminuten en de teamindeling kunnen zorgen voor probleemgedrag bij ouders. Ouders kunnen bijvoorbeeld van mening zijn dat het kind te lang op de bank zit of teleurgesteld zijn omdat het kind niet voor het eerste team geselecteerd is. Verder zijn persoonlijkheid en opvoeding volgens geïnterviewden van invloed op het gedrag van ouders. Een opvliegend karakter of een gebrekkige opvoeding, zoals het ontbreken van het goede voorbeeld, kunnen ongewenst gedrag veroorzaken. Vaak vormt de scheidsrechter het doelwit van ongewenst gedrag van ouders, zeker wanneer de scheidsrechter jong is en een onzekere uitstraling heeft.

Hoe is dit gedrag te begrijpen?

Dit onderzoek geeft aan de hand van Weick (1995) en Bourdieu (Pels, 1989; Jenkins, 1992) inzicht in de betekenisgeving aan de gebeurtenissen in het veld. Door analyse met de focus op betekenisgeving en de concepten van habitus, veld en position taking van Bourdieu, kan de lezer een indruk krijgen van gebeurtenissen en het gedrag – position taking – die bijdragen aan (on)veiligheid in het veld. Een voorbeeld hiervan is de regulering in het veld. Regulering kan tot gevolg hebben dat een overtreding optreedt. De kracht van dit onderzoek is dat de lezer inzicht krijgt in hoe mensen met het veld omgaan. Regels bepalen wat er in het veld gebeurt en wanneer, waar en hoe dit gebeurt. In een competitie worden wedstrijden gespeeld op de eigen club en op andere clubs. Uit de resultaten blijkt dat mensen zich op een andere vereniging eerder misdragen dan op de eigen vereniging. Er is in mindere mate een gevoel dat er een voorbeeldfunctie dient te worden vervuld. Tevens

ontstaat meer inzicht in opvatting – habitus – van de geïnterviewden: wat de een nog net acceptabel of gewenst gedrag vindt, kan een ander ongewenst vinden, zoals het opzettelijk maken van een overtreding om een doelpunt te voorkomen.

Welke betekenis geven betrokkenen bij een hockeyvereniging aan het gedrag van ouders langs de lijn?

Er zit veel overlap in de wijze waarop respondenten betekenis geven aan zowel gewenst als ongewenst gedrag van ouders. Opvallend is dat vrijwel alle geïnterviewden vinden dat het meevalt met het gedrag van ouders. Toch komt in ieder interview minimaal één voorbeeld naar voren van ongewenst gedrag van ouders. Dit kan te maken hebben met de bevinding dat ouders kritischer zijn over het gedrag van anderen dan over het eigen gedrag of de eigen club. Of mogelijk wordt dit door de geïnterviewden beschouwd als iets wat bij sport hoort. Betrokkenheid van ouders brengt volgens geïnterviewden een spanningsveld met zich mee: van totaal niet betrokken en nooit aanwezig bij wedstrijden tot enthousiast meeleven, wat kan doorslaan naar ongewenst gedrag zoals schelden of schreeuwen. Idealiter tonen ouders gewenst gedrag door te streven naar plezier, inzet en samenspel in plaats van winst. Echter reageren ouders soms heftiger dan het kind, zoals bij een valpartij, het wel of niet halen van de selectie of het aantal speelminuten, aldus de geïnterviewden. Ongewenst gedrag van ouders lijkt voor een groot deel te worden veroorzaakt door de (te) hoge verwachtingen van ouders over de prestaties van het kind, wat zich uit in bemoeigedrag met coach of spel. Diverse geïnterviewden zijn van mening dat deze ouders zelf geen begenadigd sporter waren of juist een verleden hebben als topsporter. Overigens zien geïnterviewden een verschil in het gedrag van vaders en moeders. Vaders zouden doorgaans hogere verwachtingen van hun kinderen hebben. Zij bemoeien zich vaker direct met het spel en gebruiken soms ook hun fysieke voorkomen, zoals gebaren met de handen en zichzelf groot maken. Moeders houden zich doorgaans op de achtergrond, kletsen met andere moeders en bemoeien zich niet met het spel. De geïnterviewden zijn van mening dat gedrag aanstekelijk werkt, zowel in positieve als in negatieve zin. Ouders vervullen een voorbeeldfunctie en kunnen met hun gedrag de sfeer beïnvloeden. Door meer verantwoordelijkheid te nemen, bijvoorbeeld door positieve aanwezigheid zoals aanmoedigen en het benadrukken van plezier in plaats van winst, kunnen ouders een belangrijke bijdrage leveren aan een prettige sfeer en het stimuleren van gewenst gedrag, aldus de geïnterviewden. Tenslotte vinden de geïnterviewden het wenselijk als ouders elkaar aanspreken en indien nodig corrigeren op gedrag, wat nu vooral door bestuursleden gebeurt.

Discussie

In het onderzoek is een beperkt aantal respondenten geïnterviewd, afkomstig van slechts twee hockeyverenigingen. Een eventueel vervolgonderzoek zou meer respondenten van uiteenlopende verenigingen kunnen hebben waardoor de representativiteit van de onderzoeksresultaten toeneemt. Verenigingen kunnen erg van elkaar verschillen, bijvoorbeeld qua ledenaantal, ligging (stedelijk of landelijk), niveau, et cetera. Al deze aspecten kunnen effect hebben op de resultaten. Binnen de hockeysport zijn veel mensen met een hoog opleidingsniveau, wat van invloed kan zijn op de resultaten. Tevens zouden diverse sporten bij het onderzoek kunnen worden betrokken, in plaats van alleen hockey. Het zou kunnen dat binnen andere sporten totaal andere betekenissen worden gegeven. Tevens kan de manier van

meten meer inzicht of uitgebreidere resultaten opleveren. Nu zijn onder andere de ouders zelf aan het woord geweest. Uit de data is gebleken dat het soms moeilijk kan zijn om kritisch te zijn over het eigen gedrag. Observaties of enquêtes zouden andere of meer gedetailleerde informatie kunnen geven. Tenslotte zijn er twee duo-interviews en vier focusgroepen georganiseerd. Door de aanwezigheid van een of meerdere andere personen kan sociale druk ervaren worden, wat mogelijk de antwoorden beïnvloedt. Wanneer participanten een gevoel van anonimiteit hebben, levert dit wellicht meer waarheidsgetrouwe antwoorden op.

In dit onderzoek wordt geschetst hoe mensen met het veld omgaan en welke gebeurtenissen zorgen voor (on)veiligheid in het veld. De regels die gelden in het veld impliceren dat naast naleving ook overtreding kan voorkomen. Op deze manier hebben regels invloed op wat er in het veld gebeurt, wanneer dit gebeurt, waar dit gebeurt en hoe dit gebeurt. Vrijwel iedere respondent is van mening dat het meevalt met het gedrag van ouders langs de lijn. In ieder interview en in elke focusgroep komt echter vaak meer dan één verhaal naar voren waaruit het tegendeel blijkt. Hoe dat komt, wordt in dit onderzoek niet duidelijk. Daarnaast komt in dit onderzoek niet naar voren wat de frequentie is van ongewenst gedrag van ouders, dus de ernst van het onderwerp is nog onbekend.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek, volgt nu een aantal aanbevelingen op zowel praktijkniveau als beleidsniveau:

1. Herverdeling verantwoordelijkheden

Uit de bevindingen komt naar voren dat ongewenst gedrag van ouders vaak gericht is op scheidsrechters. Scheidsrechters hebben een vrij grote verantwoordelijkheid, omdat het handhaven van de regels voornamelijk op de scheidsrechter neer komt. In nagenoeg ieder interview worden voorbeelden gegeven van ouders die niet hun verantwoordelijkheid nemen en bijvoorbeeld schelden of schreeuwen. Bovendien blijkt dat belangrijke wedstrijden extra spanning met zich meebrengen op en rond het veld, bijvoorbeeld wanneer promotie of lijfsbehoud op het spel staat. Op zo'n moment kan ook meer druk ontstaan op de beslissingen van de scheidsrechter. Het onderzoek laat zien dat jonge scheidsrechters eerder worden aangesproken door coaches, ouders en spelers dan een oudere scheidsrechter. Een zelfverzekerde houding van de scheidsrechter zorgt voor overwicht en meer acceptatie van beslissingen. Het is raadzaam om rekening te houden met uitstraling en leeftijd van de scheidsrechters die ingedeeld worden om dergelijke duels te leiden. Zowel ouders, trainers, coaches en verenigingen zouden meer verantwoordelijkheid kunnen nemen. In het zojuist genoemde voorbeeld kan de vereniging extra aandacht besteden aan de indeling bij scheidsrechters rond de ontknoping van de competities. Uit het onderzoek blijkt dat niet alle ouders goed op de hoogte zijn van de regels. Verenigingen kunnen scheidsrechterscursussen of thema avonden organiseren, waar ouders, trainers en coaches (meer) kunnen leren over de regels. Tijdens deze avonden kunnen aanwezigen gestimuleerd worden elkaar aan te spreken op ongewenst gedrag, uit de bevindingen blijkt dat dit nu nog weinig gebeurt. Er kan geprobeerd worden om meer wederzijds begrip te creëren voor de verschillende betrokkenen: van een scheidsrechter die snelle beslissingen moet maken in soms onoverzichtelijke situaties, tot een fanatieke ouder die af en toe een aanwijzing roept maar wel iedere week aanwezig is. Tevens komt in de resultaten naar voren dat de

clubs in dit onderzoek bij het opleiden van trainers, scheidsrechters en coaches voornamelijk aandacht besteden aan hockeytechnische en hockeytactische zaken, terwijl het sociale aspect onderbelicht is. Er zou in de opleiding meer aandacht besteed kunnen worden aan het omgaan met ongewenst gedrag, bijvoorbeeld door voor aanvang van het seizoen duidelijk de afspraken en verwachtingen te communiceren van zowel trainer, coach, spelers en ouders, kan ongewenst gedrag (gedeeltelijk) worden voorkomen. Meer kennis van spelregels en bewustzijn van de verantwoordelijkheden van ouders, kunnen leiden tot een toename van gewenst gedrag, zowel op als rond de velden.

2. Beleid specifiek gericht op ouders

Op beide verenigingen is nauwelijks tot geen beleid specifiek gericht op ouders. In deze paragraaf wordt uitgelegd hoe aandacht kan worden besteed aan de ontvangst van teams die uitspelen en het opheffen van machtsverschillen door een verschil in leeftijd. Uit de resultaten blijkt dat ouders ander gedrag vertonen bij uitwedstrijden dan wanneer een wedstrijd gespeeld wordt op de eigen vereniging. De wijze waarop teams die uitspelen worden ontvangen door de thuisclub blijkt bepalend voor de sfeer, al voor de wedstrijd überhaupt begonnen is. De bevindingen tonen dat er clubs zijn waar niemand aanwezig is om teams te ontvangen. Wellicht kan de KNHB clubs ondersteunen door richtlijnen te ontwikkelen met betrekking tot de ontvangst, op basis van onderzoek naar de behoeften van clubs. De resultaten laten zien dat jongere coaches en scheidsrechters soms te maken hebben met lastige ouders. Op één van de verenigingen wordt een ouder tot teammanager benoemd, de coaches van het betreffende team beslissen wie. Deze ouder fungeert als schakel tussen de ouders en coaches. Door de aanwezigheid van een volwassene kunnen eventuele leeftijdsverschillen tussen jonge coaches of scheidsrechters en ouders en daaruit voortkomende machtsverschillen worden gecompenseerd. Indien nodig kan de manager coaches helpen bij het aanspreken van ouders, wat gemakkelijker kan zijn voor een volwassen manager die ongeveer dezelfde leeftijd heeft als de ouders. Uit het onderzoek blijkt dat zowel positief als negatief gedrag aanstekelijk werkt. Ook hierin kan een manager een rol spelen, door positief en enthousiast aanwezig te zijn en de focus te leggen op plezier in plaats van winst. Een manager kan het goede voorbeeld geven door het hele team positief aan te moedigen, zonder hierbij de rol van de coach over te nemen met tactische aanwijzingen. Een aangename ontvangst en een enthousiaste manager kunnen in positieve zin bijdragen aan de sfeer en gewenst gedrag van ouders tijdens en rond wedstrijden stimuleren. Tenslotte blijkt uit het onderzoek dat vaders zich meer met het spel bemoeien en meer agressie accepteren dan moeders, die zich meer op de achtergrond houden. Clubs kunnen proberen juist vaders te betrekken bij thema-avonden over spelregels, ongewenst gedrag en verantwoordelijkheden van ouders langs de lijn.

3. Meten ernst en verklaren paradox

Dit onderzoek toont hoe mensen met het veld omgaan: wat er wanneer op welke manier gebeurt. Vrijwel iedere respondent is van mening dat het meevalt met het gedrag van ouders langs de lijn. In ieder interview komt echter vaak meer dan één verhaal naar voren waaruit het tegendeel blijkt. Hoe dat komt, wordt in dit onderzoek niet duidelijk. Er zijn nog weinig cijfers bekend over de ernst en frequentie van ongewenst gedrag van ouders. Een mogelijk vervolgonderzoek zou gericht kunnen zijn op het meten van de ernst van het thema en het verklaren van de zojuist genoemde paradox.

11. Bronvermelding

BN de Stem (2010). Nieuwe serie 'Heibel langs de lijn' bij KRO. *BN de Stem*. Geraadpleegd op 4 februari 2014, via: <http://www.bndestem.nl>

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Onderwijs.

Brackenridge, C. (2006). *The Parents' Optimum Zone: Measuring and optimizing parental engagement in youth sport*, pp. 1 – 14. Geraadpleegd op 12 mei 2014, via: <http://bura.brunel.ac.uk/handle/2438/623>

Brackenridge, C. (2006). Healthy sport for healthy girls? The role of parents in preventing sexual abuse in sport. *Sport, Education and Society*, 3 (1), pp. 59-78.

Broersma, M. (2010). De transformatie van het journalistieke veld: discursieve strategieën en journalistieke vormen. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 38 (3), pp. 267-279.

Calhoun, C., Gerteis, J., Moody, J., Pfaff, S. & Virk, I. (2007). *Contemporary Sociological Theory*. Second Edition. Oxford: Blackwell Publishing.

Cassidy, T., Jones, R. & Potrac, P. (2009). Understanding athletes identities. In T. Cassidy, T., R. Jones, R. & P. Potrac (Eds.) *Understanding sports coaching*. London: Routledge.

Centraal Bureau voor de Statistiek CBS (2012). *Verdere groei mobiel internetgebruik*. Geraadpleegd op 2 december 2013, via: <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/45D7ACAF-A2D5-43C4-A893-436B5C5A9AAF/0/pb12n060.pdf>

Claringbould, I. (2013). De rol van ouders. *Sport, bestuur en management*, 15 (4), pp. 16-17.

Coakley, J. (2006). The Good Father: Parental Expectations and Youth Sports, *Leisure studies*, 25 (2), pp. 153-163.

Connell, R. (2009). *Short introductions Gender*. Polity Press, Cambridge.

Coulomb, G. & Rasclé, O. (2006). Team Sports Players' Observed Aggression as a Function of Gender, Competitive Level, and Sport Type. *Journal of Applied Social Psychology*, 36 (8), pp. 1980-2000.

Cox, H., Harlaar, M., Hillhorst, J. & Vries, P., de (2010). *Ouderlijke betrokkenheid in onderwijs en sport*. Geraadpleegd op 30 januari 2014, via: <http://www.nisb.nl/weten/bibliotheek/bibliotheek-detail.html?item=11842>

Deetz, S. (2000). Describing differences in Approaches to Organization Science: Rethinking Burrell and Morgan and Their Legacy. In P. Frost, A. Lewin, & R. Daft, *Talking about Organization Science* (pp. 123-152). London: Sage Publications.

Dijk, W., van, Verheul, I. (2008). *De verleiding weerstaan. Over de noodzaak van het doordacht ontwerpen van opleidingen*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Edwards, A. & Skinner, J. (2009). *Qualitative Research in Sport Management*. Oxford: Elsevier Ltd.

Fredricks, J. & Eccles, J. (2004). Parental Influences on Youth Involvement in Sports. Weiss, M., (Ed.), *Developmental Sport and Exercise Psychology: A Lifespan Perspective* (pp. 145-164). Morgantown: Fitness Information Technology, Inc.

Guivernau, M. & Duda, J. (2002). Moral Atmosphere and Athletic Aggressive Tendencies in Young Soccer Players. *Journal of Moral Education*, 31 (1), pp. 67-85.

Holt, N. L., Tamminen, K. A., Black, D. E., Sehn, Z. L., & Wall, M. P. (2008). Parental involvement in competitive youth sport settings. *Psychology of Sport and Exercise*, 9, pp. 663-685.

Horn, T. (2011). Enhancing Coach-Parent Relationships in Youth Sports: Increasing Harmony and Minimizing Hassle. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 6 (1), pp. 27-31.

Hutter, V. (2012, 24 januari). Boze ouders langs de lijn. [Online forum bijdrage op Sport Knowhow XL]. Geraadpleegd op 3 december 2013, via: <http://www.sportknowhowxl.nl/Werkendewetenschap/6705>

Jenkins, R. (1992). *Key sociologists. Pierre Bourdieu*. Routledge, Taylor & Francis Group.

Kay, T. (2010). Leisure, gender and family: the influence of social policy. *Leisure Studies*, 19 (4), pp. 247-265.

Knight, C. J., Neely, K. C. & Holt, N. L. (2011). Parental behaviors in team sports: How do female athletes want parents to behave? *Journal of Applied Sport Psychology*, 23, pp. 76-92.

Koning, B., de & Scheltema, T. (2014, 28 januari). *Perverse Prikkel*s. Geraadpleegd op 4 februari 2014, via: <http://www.vn.nl/Archief/Samenleving/Artikel-Samenleving/Perverse-prikkel.s.htm>

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (2012). *20130117 DEF Gegevens ledenstatistiek 2012 def*. Nieuwegein: KNHB.

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (2014). *Ledenadministratiesysteem LISA*. Nieuwegein: KNHB.

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (Z.J.). *Meerjarenbeleidsplan 2009-2015*. Nieuwegein: KNHB.

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (Z.J.). *Organisatie*. Geraadpleegd op 2 december 2013, via:

http://www.knhb.nl/knhb/organisatie/cDU818_Organisatie.aspx

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (2011). *Sportiviteit & Respect. Handboek voor verenigingen*. EMP.

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (2014). *Sportiviteit & Respect. Handboek voor verenigingen*. Digitale versie. Nieuwegein: KNHB.

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (2014). *Totaal aantal gegeven gele en rode kaarten seizoen 1996-1997 t/m seizoen 2013-2014*. Nieuwegein: KNHB.

Koninklijke Nederlandse Hockeybond (KNHB). (2014). *Visie 2020*. Digitale versie. Nieuwegein: KNHB. Geraadpleegd op 27 oktober 2014, via: <http://www.knhb-visie2020.nl>

Laberge, S. & Kay, J. (2002). Pierre Bourdieu's Sociocultural Theory and Sport Practice. In Maguire, J. & Young, K. (Eds). *Theory, Sport & Society* (pp. 239-267) Bingley: Emerald Group Publishing Limited.

Lambrechts, J. & Crombrugge, H. van (2013). *Ouders & Clubs: één doel?! Ouderbetrokkenheid stimuleren in de jeugdsport*. Geraadpleegd op 13 mei 2014, via: http://www.hig.be/sites/default/files/publicaties/brochure_sportouders1.pdf

Lavoi, N. & Stellino, M. (2008). The Relation Between Perceived Parent-Created Sport Climate and Competitive Male Youth Hockey Players' Good and Poor Sport Behaviors. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 142 (5), pp. 471-496.

Leff, S. S., & Hoyle, R. H. (1995). Young athletes' perceptions of parental support and pressure. *Journal of Youth and Adolescence*, 24 (2), pp. 187-203.

Loo, H., van der, & Rossum, J., van (1997). *Talentontwikkeling: de thuissituatie van jeugdige sporters*. Arnhem: NOC*NSF.

Meijer, R. (2010, 31 mei). Job Cohen waarschuwt voor sociale tweedeling. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 27 november 2013, via: <http://www.volkskrant.nl>

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). (2008). *De kracht van sport*. Den Haag, VWS.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). (2013). Kamerbrief Betreft Voortgangsrapportage actieplan Naar een Veiliger Sportklimaat. Den Haag: VWS

Mulder, S. (2002). *Wat leeft er in Nederland? Maatschappelijke trends in 2002 verklaard vanuit NIPO's WIN-model*. Amsterdam: nipo consult

Nederlandse Omroep Stichting NOS (2013). *Verga geschorst door eigen club*. Geraadpleegd op 27 november 2013, via: <http://nos.nl/artikel/573913-verga-geschorst-door-eigen-club.html>

Nicholls, J. (1984). Achievement Motivation: Conception of Ability, Subjective Experience, Task Choice, and Performance. *Psychological Review*, 91 (3), pp. 328-346.

Omli, J. & LaVoi, N. M. (2009). Background anger in youth sport: A perfect storm? *Journal of Sport Behavior*, 32 (2), pp. 242-260.

Omli, J. & LaVoi, N. M. (2012). Emotional experiences of youth sport parents I: Anger. *Journal of applied sport psychology*, 24, pp. 10-25.

Omli, J., LaVoi, N. M. & Wiese-Bjornstal, D. (2008). Towards an understanding of parent spectator behavior at youth sport events. *The Journal of Youth Sports*, 3 (2), pp. 30-33.

Pels, D. (1989). *Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip*. Amsterdam: van Gennep.

Rainey, D. (1986). A Gender Difference in Acceptance of Sport Aggression: A Classroom Activity. *Teaching of Psychology*, 13 (3), pp. 138-140.

Rijksoverheid (2013). *Flinke stappen naar een veiliger sportklimaat*. Geraadpleegd op 31 januari 2014, via:
<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2013/11/14/flinke-stappen-naar-een-veiliger-sportklimaat.html>

Rijksoverheid (2011). *Minister Schippers presenteert uitwerking Actieplan veiliger sportklimaat. Zwarte lijst voor wangedrag in sport*. Geraadpleegd op 18 augustus 2014, via:
<http://www.rijksoverheid.nl/nieuws/2011/11/18/minister-schippers-presenteert-uitwerking-actieplan-veiliger-sportklimaat.html>

Romijn, D., Kalmthout, J. van, Breedveld, K. & Lucassen, J. (2013). *VSK-Monitor 2013. Voortgangsrapportage Actieplan "Naar een veiliger sportklimaat"*. Utrecht, Mulier Instituut, in opdracht van Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Sport (VWS).

Rossum, J. H. A. van (1993). Op weg naar de top; ontwikkelingen bij sporttalent. *Richting sportgericht*, 1, 5-12.

Rossum, J., van (2005). *Volhouden of Afhaken? Enkele resultaten van een longitudinaal onderzoek onder jeugdige sporters*. Amsterdam: Stichting Human Quality & Performance.

Schyns, P. & Dekker, P. (2008). Sociale cohesie in de publieke opinie. In: P. Schnabel, R. Bijl & J. De Hart (Eds.), *Betrekkelijke betrokkenheid* (pp. 33-60). Den Haag: SCP.

Smink, K. & Veldhoven, N., van (2012). *Ledental NOC*NSF over 2011*. Arnhem: NOC*NSF.

Smoll, Cumming & Smith (2011). Enhancing coach-parent relationships in youth sports: increasing harmony and minimizing hassle. *International Journal of Sports Science & Coaching* 6 (1), pp. 13-26.

Sportservice Noord-Brabant, Olympisch Netwerk Brabant. (2011). *Kernsportplan Hockey 2011-2016 Provincie Noord Brabant*. Goirle: Sportservice Noord-Brabant, Olympisch Netwerk Brabant.

Stichting Ideële Reclame (SIRE). (2007). SIRE is de campagne 'Geef kinderen hun spel terug' begonnen. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd op 21 januari 2014, via: <http://www.ad.nl>

Stichting Ideële Reclame (SIRE). (2011). *Start campagne 'Geef kinderen hun spel terug'*. Geraadpleegd op 21 januari 2014, via: <http://www.sire.nl/nieuws/start-campagne-geef-kinderen-hun-spel-terug>

Stiphout, R. (2012). De nieuwe volkssport. *Elsevier*, 68 (37). Pp. 28-29.

Tiessen-Raaphorst, A. & Breedveld, K. (2007). *Een gele kaart voor de sport: een quick-scan naar wenselijke en onwenselijke praktijken in en rondom de breedtesport*. Den Haag: SCP.

TNS Nipo (2007). *SIRE start campagne 'Geef kinderen hun spel terug'*. Geraadpleegd op 21 januari 2014, via: <http://www.tns-nipo.com/nieuws/nieuwsberichten/sire-start-campagne-geef-kinderen-hun-spel-terug/>

TNS Nipo (2008). *Veel waardering van ouders langs de lijn voor SIRE campagne*. Geraadpleegd op 21 januari 2014, via: <http://www.tns-nipo.com/nieuws/nieuwsberichten/veel-waardering-van-ouders-langs-de-lijn-voor-sire/>

Totta Research. (2013). *Overkoepelende rapportage: Onderzoek naar positieve aspecten en ergernissen in de sport*. Arnhem: NOC*NSF

Veilig Sportklimaat (VSK). (Z.J.) *Actieplan*. Geraadpleegd op 31 januari 2014, via: <http://www.veiligsportklimaat.nl/overvsk>

Veilig Sportklimaat (VSK). (Z.J.) *Theatervoorstellingen 'Wel winnen hè!' voor ouders*. Geraadpleegd op 13 februari 2014, via: <http://www.veiligsportklimaat.nl/cms/showpage.aspx?id=15293>

VeiligheidNL (2013, oktober). *Fysiek en verbaal geweld in de sport*. Geraadpleegd op 2 december 2013, via: [http://www.veiligheid.nl/csi/veiligheidnl.nsf/content/belangrijke-rol-toeschouwers-bij-geweld-in-de-sport/\\$file/factsheet%20fysiek%20en%20verbaal%20geweld%20in%20de%20sport_def.pdf](http://www.veiligheid.nl/csi/veiligheidnl.nsf/content/belangrijke-rol-toeschouwers-bij-geweld-in-de-sport/$file/factsheet%20fysiek%20en%20verbaal%20geweld%20in%20de%20sport_def.pdf)

Verhue, D., Binnema, H. & Kalmthout, R., van (2008). *Nationaal Vrijheidsonderzoek. Meting 2008. Opiniedeel*. Amsterdam: Veldkamp.

Vloet, L. & Steenberg, J. (2008). Over de regels en de geest. *Lichamelijke Opvoeding* 5, pp. 12-15.

Wakkie, J. (2013, 30 juli). *Hockeybond blijft hameren op sportiviteit en respect*. Geraadpleegd op 31 januari 2014, via:
http://www.knhb.nl/clubs/verenigings+ondersteuning/sportiviteit+respect/DU21336_Hockeybond+blijft+bij+verenigingen+hameren+op+Sportiviteit+Respect.aspx

Weick, K.E. (1995). *Sensemaking in Organizations*. Thousand Oaks, Sage Publications.

Werff, van der, H., & van Kalmthout (2012). *Minder klappen, meer applaus. Beeldvorming Nederlands publiek rondom voorkomen onwenselijk gedrag in de sport, 2011*. Utrecht: Mulier Instituut.

Zwartveld, H. (1995). Met discipline alleen win je geen wedstrijd. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 4 februari 2014, via:
<http://www.volkskrant.nl/>

12. Bijlagen

I: Topiclijst focusgroep

Focusgroep

Woensdag 5 maart 2014

Introductie

- Heel fijn dat jullie er zijn!

Ik ben Annelies, bijna klaar met studeren, laatste: onderzoek. Stage hockeybond. Hockey al 20 jaar. Komende uur ga ik het met jullie hebben over ouders en hun gedrag langs de lijn.

- Anoniem: Naam + vereniging!

- Geluidsopnamen. Ik kan het natuurlijk niet bijhouden om alles wat jullie zeggen op te schrijven. I.v.m. de opnamen is het erg belangrijk dat er maar 1 iemand tegelijk praat. Ben je het met die persoon eens, knik dan 'ja'. Vind je totaal iets anders, schud dan 'nee'. Zo kan ik zien hoe iedereen erover denkt. Waarschijnlijk net als op school.. Wil je graag iets zeggen, steek dan even je hand op. Ik zal knikken als ik het gezien heb, dan kan je hand naar beneden. Jullie gaan zoveel mogelijk vertellen en ik zo min mogelijk.

- Friet vs. pizza. Geen goede of foute antwoorden. Ik ben juist erg benieuwd naar al jullie meningen en verhalen en sta overal voor open!

*Per vraag doorvragen → Wat vindt de rest? Eens? Iemand heel andere ideeën?

1. Voorstelronde

(Naam, team, leeftijd, wat is 'sportief gedrag'/'sportiviteit', voorbeeld 'onsportief gedrag').

Groepsvraag: hoe ontstaat (on)sportiviteit?

2. Steeds meer agressie op en rond de sportvelden. (Fanatieke ouders – SIRE reclame)
Tegenwoordig wordt steeds meer aandacht besteed aan sporten in een veilig klimaat.

- Wat is ongewenst gedrag in sport?

- Is er volgens jou een toename van ongewenst gedrag in sport in het algemeen? → Zo ja, hoe merk je dat?

- Hoe denk je dat dit komt? (/ Waarom is er meer ongewenst gedrag bij het sporten?)

- Hoe merk je dat op deze hockeyvereniging?

- Heb je met hockey wel eens (heel) onsportief gedrag meegemaakt? Vertel: Hoe vond je dat? Hoe ben je daarmee omgegaan?

- Mag je wel eens onsportief zijn? → Wanneer wel en wanneer niet?

- Waaraan denk je bij veiligheid op en rond het hockeyveld? (Sfeer? Je fijn/ op je gemak voelen?)

- Wanneer voel je je veilig op het sportveld? (En qua sfeer) - Wanneer voel je je onveilig?

Filmpje: http://www.youtube.com/watch?v=0qAgQhLid_c

- Herkenbaar? → Is dit iets wat op jullie vereniging/ team/ bij hockey gebeurt?

- Heb je wel eens last gehad van fanatieke ouders? → Hoe, wat, waar, wie, wanneer, etc.

Ouders

In elke sport en op elke vereniging komen wel eens problemen voor. Er is steeds meer aandacht voor de rol van ouders hierin.

- Bij wie komen de ouders wel eens kijken?

- Wat vind je er van als je ouders komen kijken?

- Wat vind je van het gedrag van ouders langs de lijn?

- Wie schaamt zich wel eens voor zijn ouders?

- Is je eigen vader/moeder wel eens lastig langs de kant bij de wedstrijden?
(- Heeft iemand wel eens iets meegemaakt waarbij ouders betrokken waren?)

Incident

Als er iets onsportiefs met ouders naar voren komt:

- Wat gebeurde er precies?
- Wie waren erbij betrokken? / Tegen wie werd onsportief gedaan?
- Hoe werd erop gereageerd?
- Wat vond je hiervan? Hoe voelde dit voor jou?
- Wat doe je als je vindt dat je ouders zich onsportief gedragen?
- Herkennen anderen dit verhaal?

Ideaal

- Hoe vind je dat een ouder zich moet gedragen als zich onsportief/agressief gedrag voordoet?
- Wat vind je dat een... Coach/ Scheidsrechter/ Toeschouwer... moet doen?
- Hoe zou je willen dat je ouders langs de lijn zich gedragen?

Rapportcijferronde

Rapportcijfers geven aan papa en mama (10 schaal). Bij veel verschil, apart!

- Sportief
- Fanatiek
- Prestatiegericht
- Met spel bemoeien

Diversiteit

- Zijn er evenveel vaders als moeders langs de lijn?
- Gedragen moeders en vaders zich hetzelfde langs de lijn? → Zo ja, welk verschil?
- Hoe is de sfeer langs de lijn anders bij wedstrijden van jongens of meisjes?

Prestatie:

- Hoe belangrijk vind je het om te winnen?
- Hoe belangrijk vinden jouw ouders winnen?
- Denk je dat er een verband is tussen onsportief gedrag en of de wedstrijd erg belangrijk is?
→ Zo ja hoe?
(- Is de sfeer langs de lijn anders aan het eind van het seizoen, stel dat je bijv. kampioen kan worden?)

Afsluiting

Wilt je nog graag iets kwijt over dit onderwerp? Heeft iemand nog belangrijke vragen gemist? Allereerst hartelijk dank voor jullie tijd en medewerking aan mijn onderzoek. Evt. van 1 C1-er en 1 uit het andere team e-mailadressen noteren voor evt. verdiepingsvragen.

II: Topiclijst interview ouders

Intro

Master UU: SBSM. Stage KNHB + hockeyachtergrond

- Onderzoek: naar gedrag van ouders in de hockeysport. Hierbij ga ik met verschillende betrokkenen o.a. kijken naar de sfeer rond de velden.

- Opnamen: niet bij te houden om alles mee te schrijven.

- Anonimiteit: alle namen worden geanonimiseerd, zowel van respondenten als van de verenigingen.

- Neutraliteit: geen goed of fout, ik ben erg benieuwd naar uw mening over dit onderwerp. Als interviewer probeer ik me zo neutraal mogelijk op te stellen (oké). Uw antwoord staat centraal.

Er is sprake van een toename in agressie op en rond de sportvelden. (Bijv. Op: Pelle. Rond: Fanatieke ouders – SIRE reclame 'Geef kinderen hun spel terug')

Tegenwoordig wordt steeds meer aandacht besteed aan sporten in een veilig klimaat

- Wat verstaat u onder ongewenst gedrag in de sport?
- Is er volgens u een toename van ongewenst gedrag (sport algemeen)? → Zo ja, hoe merkt u dat?
- Hoe denkt u dat dit komt? (/ Hoe verklaart u de toename van ongewenst gedrag?)
- Hoe merkt u dit op deze hockeyvereniging?

Betekenisgeving

- Wat is volgens u het verschil tussen sportief en onsportief gedrag?
- Waar ligt volgens u de grens tussen een veilig en onveilig sportklimaat?
- Wanneer vindt u dat het uit de hand loopt?
- Wat zijn de consequenties hiervan?
- Hoe ontstaat dit grensoverschrijdende gedrag volgens u? (Oorzaak)
- Heeft u ooit gehoord van de programma's S&R en VSK? → Wat is dat volgens u?
- Wat verstaat u onder sportiviteit en respect/ een veilig sportklimaat?
- Hoe belangrijk vindt u dit thema (sportiviteit en respect, een veilig sportklimaat)?

Beleid

- Wat is X voor vereniging?
- Krijgt u als ouder iets mee van het VSK beleid dat op X gevoerd wordt? → Hoe & Wat? Bij 'Nee': speelt het niet op deze vereniging?
- Is er in het beleid aandacht voor de rol/gedrag van ouders (bij creëren van een veilig sportklimaat?)
- Hoe kunnen ouders volgens u bijdragen aan het creëren van een veilig sportklimaat?
- Hoe zou u aandacht besteden aan een veilig sportklimaat/ sportiviteit/ (gedrag) ouders?
- Hoeveel waarde hecht u aan een veilig sportklimaat?
- Bent u als ouder geïnformeerd over het hoe en wat op deze vereniging? (Bij lid worden (ki))
- Hoe wordt u geattendeerd op sportief gedrag? (Door de coach, club, kind....)

Ouders

- Hoe betrokken bent u bij uw kind(eren)? Doorvragen → In welke hoedanigheden?
- Welke rol heeft u als ouder, vindt u?
- Heeft u wel eens een wedstrijd gefloten? → Krijgt u dan op een andere manier te maken met agressie/ onsportiviteit/ onveiligheid? → Hoe? → Hoe vindt u dat?
(- Wat doet een scheidsrechter om dergelijk gedrag tegen te gaan? → Wat werkt en wat niet?)
- Bent u wel eens coach geweest van een team? → Krijgt u dan op een andere manier te maken met agressie/onsportiviteit/onveiligheid? → Hoe → Hoe vindt u dat?
- Wat doet een coach om dergelijk gedrag tegen te gaan? → Wat werkt en wat niet?
- Hoe vindt u dat een ouder moet handelen als zich onsportief/agressief gedrag voordoet? (Als Coach/ Scheidsrechter/ Toeschouwer?)
- Wat vindt u het belangrijkste wat uw kind ervaart/leert met sport?

Sfeer langs de lijn

- Gaat u wel eens bij de wedstrijden van uw kind kijken? (Thuis- en uitwedstrijden?)
- Hoe typeert u de sfeer langs de lijn bij de jeugdwedstrijden op uw vereniging?
- Hoe beïnvloeden ouders volgens u de sfeer op de vereniging?
- Hoe gedragen ouders zich op uw vereniging langs de lijn? → Anders op andere verenigingen?
- Wat vindt u van het gedrag van andere ouders?
- Hoe vindt u dat de ouder zich zou moeten gedragen om een bijdrage te leveren aan een veilig sportklimaat?

Incidenten

In elke sport en op elke vereniging komen wel eens problemen voor. Er is steeds meer aandacht voor de rol van ouders.

- Heeft u wel eens meegemaakt dat een ouder zich langs de lijn misdroeg?
- Wat gebeurde er precies?
- Wie waren er bij betrokken? Op wie is het gedrag gericht?
- Wat deed u in deze situatie?
- Hoe reageerden omstanders op dit voorval?
- Wat vond u van deze situatie?
- Wat was de oorzaak?
- Hoe heeft het bestuur toen gehandeld? → Wat vond u hiervan? Goede aanpak? Zo nee → Hoe zou u het aanpakken?
- Als een andere ouder zich volgens u ongewenst gedraagt, hoe gaat u hiermee om?
- Heeft u het idee dat het gedrag van ouders langs de lijn door de jaren heen is veranderd? Zo ja, wat is veranderd?
- Hoe vaak komt het (per maand) voor?
- Is dit gedrag hockeyspecifiek? → Doorvragen

Eigen gedrag

- Hoe zou u uzelf/ uw gedrag langs de lijn omschrijven?
(Fanatiek of juist niet? Als Sporter en als supporter. Zelf vs. ten opzichte van kind)
- Hoe zou u zichzelf beoordelen op de volgende punten (10 schaal)
- Sportiviteit
- Fanatisme
- Prestatiegerichtheid
- Met het spel bemoeien

- Roept u dingen? (Ja? Kunt u voorbeelden geven van wat u roept?)
(- Sportachtergrond)

Thuis

- Wat zegt u tegen uw kind voor een wedstrijd? (→ Zegt u iets anders wanneer het om een belangrijke wedstrijd gaat?)
- Wat zegt u na afloop? (→ Als er zich incidenten hebben voorgedaan, bespreekt u dit dan? → Zo ja waar wordt dan over gesproken? Begint uw kind zelf over incidenten die zich hebben voorgedaan?)
- Wordt er thuis wel eens over incidenten of gedrag van ouders gesproken? → Zo ja, wat wordt er dan besproken? Hoe reageert uw kind er op?
- Heeft u van uw kind wel eens commentaar gehad op uw gedrag? Zo ja wat dan? Hoe reageerde het kind? Wat zei u?
- Spreekt uw kind wel eens over gedrag van andere ouders?
- Bespreekt u het thema veiligheid/onsportiviteit wel een smet uw kind? Zo ja, Hoe? (En waarom en hoe reageert uw kind?)

Partner

- Heeft u een partner?
- Hoe is het gesteld met de betrokkenheid van een evt. partner? (Wedstrijden kijken?)
- Hoe is het gedrag van uw partner langs de lijn?
- Hoe beoordeelt u het gedrag van uw partner op de volgende punten (10 schaal: 10 is positief/veel):
 - Sportiviteit
 - Fanatisme
 - Prestatiegerichtheid
 - Met het spel bemoeien

Diversiteit

- Zijn er evenveel vaders als moeders langs de lijn?
- Zit er volgens u verschil in het gedrag van vaders en moeders? → Zo ja, welk verschil?
- Is de sfeer langs de lijn anders bij wedstrijden van jongens dan bij meisjes? → Zo ja, hoe?

Afsluiting

Wilt u nog graag iets kwijt over dit onderwerp? Heeft u belangrijke vragen gemist? Hartelijk dank voor uw tijd en moeite mee te werken aan mijn onderzoek. Mocht nu blijken dat ik in dit interview iets belangrijks ben vergeten, zou ik dan nogmaals contact met u mogen opnemen?

Verder bestaat als u wilt de mogelijkheid een terugkoppeling van het onderzoek te ontvangen, mocht u hierin interesse hebben.

III: Topiclijst interview voorzitters

Topiclijst voor semigestructureerd diepte-interview Voorzitter

Woensdag 5 maart 2014

Intro

Master UU: SBSM. Stage KNHB + hockeyachtergrond

- Onderzoek: naar gedrag van ouders in de hockeysport. Hierbij ga ik met verschillende betrokkenen o.a. kijken naar de sfeer rond de velden.

- Opnamen: niet bij te houden om alles mee te schrijven.

- Anonimiteit: alle namen worden geanonimiseerd, zowel van respondenten als van de verenigingen.

- Neutraliteit: geen goed of fout, ik ben erg benieuwd naar uw mening over dit onderwerp. Als interviewer probeer ik me zo neutraal mogelijk op te stellen ('oké'). Uw antwoord staat centraal.

Er is sprake van een toename in agressie op en rond de sportvelden. (Op: Elleboog Pelle. Rond: Fanatieke ouders: SIRE reclame 'Geef kinderen hun spel terug') Tegenwoordig wordt steeds meer aandacht besteed aan sporten in een veilig klimaat:

- Wat is voor u 'gewenst gedrag' in de sport?

- Hoe omschrijft u ongewenst gedrag?

- Is er volgens u een toename van ongewenst gedrag in sport in het algemeen? → Zo ja, hoe merkt u dat?

- Hoe denkt u dat dit komt?/ Hoe verklaart u de toename van ongewenst gedrag?

- Hoe merkt u dit op deze hockeyvereniging?

Betekenisgeving

- Wat is volgens u het verschil tussen sportief en onsportief gedrag?

- Waar ligt volgens u de grens tussen een veilig en onveilig sportklimaat?

- Wanneer vindt u dat het uit de hand loopt?

- Wat zijn de gevolgen hiervan?

- Hoe ontstaat dit grensoverschrijdende gedrag volgens u? (Oorzaak)

- Heeft u ooit gehoord van de programma's S&R en VSK? (→ Wat is dat volgens u?)

- Wat verstaat u onder sportiviteit en respect/ een veilig sportklimaat?

- Hoe belangrijk vindt u dit thema (sportiviteit en respect, een veilig sportklimaat)?

Beleid

- Wat is X voor vereniging?

- Wordt in het beleid aandacht besteed aan VSK/ sportiviteit? → Doorvragen, ook bij 'Nee': speelt het niet?

- Is er in het beleid aandacht voor de rol/gedrag van ouders (bij creëren van een veilig sportklimaat?)

- Waarom? Wat was voor u de aanleiding om het beleid te richten op... → Doorvragen: Wat? Hoe?

- Hoe kunnen ouders volgens u bijdragen aan het creëren van een veilig sportklimaat?

- Hoe worden ouders geïnformeerd over het hoe en wat op deze vereniging? (Bij lid worden (ki))?

- Hoe worden ouders geattendeerd op sportief gedrag? (Door de coach, club, kind....)

Ouders

- Hoe zijn ouders op uw vereniging betrokken bij hun kind(eren)? (Algemeen/ Vrijwilligers)

- Welke rol heeft een ouder, vindt u? (/ Hoe vindt u dat een ouder moet handelen als zich onsportief/agressief gedrag voordoet? (Als Coach/ Scheidsrechter/ Toeschouwer?))

- Hoe typeert u de sfeer langs de lijn bij de jeugdwedstrijden op uw vereniging? (Gedr oud)

- Hoe beïnvloeden ouders volgens u de sfeer op de vereniging? / Hoe bijdragen aan VSK

In elke sport en op elke vereniging komen wel eens problemen voor. Er is steeds meer aandacht voor de rol van ouders.

- Zijn er op X wel eens problemen geweest waarbij ouders betrokken waren? *Ja?
- Waardoor speelt dit op de ene club meer dan op de andere club?
(- Welke problemen spelen op deze vereniging?)
- Hoe gaat u als bestuur om met onsportiviteit/probleemgevallen? (Staan consequenties in beleid?)
- Heeft u het idee dat het gedrag van ouders langs de lijn door de jaren heen is veranderd? Zo ja, wat is veranderd?
- Is dit gedrag hockeyspecifiek? → Doorvragen

*Bij een incident:

- Was u erbij? → Zo ja, wat deed u? (hoe gaat u om met ongewenst gedrag van ouders?)
→ Als voorzitter en als ouder?)
- Wat gebeurde er precies?
- Wie waren er bij betrokken?/ Op wie was het gedrag gericht?
- Wat was het gevolg hiervan?
- Hoe reageerden omstanders op dit voorval?
- Waardoor wordt dit gedrag volgens u veroorzaakt?
- Wat vond u van dit voorval?
- Hoe vaak komt het voor?

Als de voorzitter ook een kind op de hockeyvereniging heeft...

- Heeft u wel eens een andere rol vervuld dan die van voorzitter? (Coach, scheids, ouder)
- Bent u zelf ook ouder (geweest)? → Heeft u kinderen die bij deze vereniging spelen?
- Hoe is/was dat? (Gaat u wel eens bij de wedstrijden van uw kind kijken? Thuis vs. Uit)
- Heeft u als ouder een ander perspectief dan als voorzitter?
- Wat vindt u het belangrijkste wat uw kind ervaart/leert met sport?

Eigen gedrag

- Hoe zou u uw eigen gedrag langs de lijn omschrijven?
- Hoe beoordeelt u uw eigen gedrag op de volgende punten (10 schaal: 10 is positief/veel):
- Sportiviteit
- Fanatisme
- Prestatiegerichtheid
- Met het spel bemoeien
(*Roept u dingen? (Voorbeelden van wat u roept?)*
(*Sportachtergrond*)

Partner

- Heeft u een partner?
- Hoe is het gesteld met de betrokkenheid van een evt. partner? (Wedstrijden kijken?)
- Hoe is het gedrag van uw partner langs de lijn?
- Hoe beoordeelt u het gedrag van uw partner op de volgende punten (10 schaal: 10 is positief/veel):
- Sportiviteit
- Fanatisme
- Prestatiegerichtheid
- Met het spel bemoeien

Thuis

- Wat zegt u tegen uw kind voor een wedstrijd? → En voor een belangrijke wedstrijd?
- Wat zegt u na afloop?
- Wordt er thuis wel eens over gedrag van ouders gesproken? → Zo ja, wat wordt er dan

besproken? Hoe reageert uw kind er op?

- Heeft u van uw kind wel eens commentaar gehad op uw gedrag? → Zo ja wat dan? Hoe reageerde het kind? Wat zei u?

- Bespreekt u het thema veiligheid/onsportiviteit wel eens met uw kind? → Zo ja, Hoe + wat? (En waarom en hoe reageert uw kind?)

Prestatie

- Hoe verschilt gedrag van ouders bij wedstrijden van selectie- en breedteteams?

- Is de sfeer langs de lijn anders naarmate het einde van de competitie nadert? (Stel dat er bijv. promotie, handhaving of degradatie op het spel staat?)

Diversiteit

- Zijn er evenveel vaders als moeders langs de lijn?

- Zit er verschil in het gedrag van vaders en moeders? → Zo ja, welk verschil?

- Is de sfeer langs de lijn anders bij wedstrijden van jongens en meisjes? → Zo ja, hoe?

Afsluiting

Wilt u nog graag iets kwijt over dit onderwerp? Heeft u belangrijke vragen gemist?

Hartelijk dank voor uw tijd en moeite mee te werken aan mijn onderzoek. Mocht nu blijken dat ik in dit interview iets belangrijks ben vergeten, zou ik dan nogmaals contact met u mogen opnemen?

Verder bestaat als u wilt de mogelijkheid een terugkoppeling van het onderzoek te ontvangen, mocht u hierin interesse hebben.

- Heeft u wel eens een wedstrijd gefloten? → Krijgt u dan op een andere manier te maken met agressie/ onsportiviteit/ onveiligheid? → Hoe? → Hoe vindt u dat?

(- Wat doet u als scheidsrechter/ wat kan een scheidsrechter doen om dergelijk gedrag tegen te gaan? → Wat werkt en wat niet?)

- Bent u wel eens coach geweest van een team? → Krijgt u dan op een andere manier te maken met agressie/onsportiviteit/onveiligheid? → Hoe→ Hoe vindt u dat?

- Wat doet een coach om dergelijk gedrag tegen te gaan? → Wat werkt en wat niet?

IV: Topiclijst interview coaches

Topiclijst (opzet) voor semigestructureerde diepte-interviews

Coaches

1. Intro

- Onderzoek: naar gedrag van ouders in de hockeysport. Hierbij ga ik onder andere kijken naar de sfeer rond de velden.
- Opnamen: heeft u er bezwaar tegen dat dit interview wordt opgenomen, zodat ik het achteraf kan uitschrijven?
- Anonimiteit: alle namen worden geanonimiseerd, zowel van respondenten als van de verenigingen.
- Neutraliteit: er bestaan geen goede of foute antwoorden, ik ben erg benieuwd naar uw mening over dit onderwerp. Als interviewer probeer ik me zo neutraal mogelijk op te stellen ('oké') en zal ik zo min mogelijk vanuit mijn eigen beleving op uw antwoorden ingaan, omdat uw antwoord centraal staat.

Er is sprake van een toename in agressie op en rond de sportvelden. (Op: Elleboog Pelle. Rond: Fanatieke ouders – SIRE reclame 'Geef kinderen hun spel terug') Tegenwoordig wordt steeds meer aandacht besteed aan sporten in een veilig klimaat.

- Wat is gewenst gedrag in sport?
- Wat is ongewenst gedrag?
- Is er volgens jou een toename van ongewenst gedrag in sport in het algemeen? → Ja, hoe merk je dat?
- Hoe denk je dat dit komt?/ Hoe verklaar je de toename van ongewenst gedrag?
- Hoe merk je dit op deze hockeyvereniging?

2. Betekenisgeving

- Wat is volgens jou het verschil tussen sportief en onsportief gedrag?
- Hoe ontstaat volgens jou grensoverschrijdend gedrag? (Oorzaak)
- Heb je ooit gehoord van: S&R? → Wat is dat volgens jou?
- Heb je ooit gehoord van VSK/ Veilig Sportklimaat? → Wat is dat volgens jou?
- Hoe belangrijk vind je VSK/ sportiviteit?
- Hoe zou je de ideale situatie omschrijven?

3. Beleid

- Wat is X voor vereniging?
- Wordt er in de vereniging voldoende aandacht besteed aan VSK/ sportiviteit? → Doorvragen: Hoe & Wat? Bij 'Nee' → Speelt het niet op deze vereniging?
- Wat vind je hiervan? (Belangrijk?)
- Wordt in het beleid aandacht besteed aan de rol/gedrag van ouders? → Hoe?
- Hoe kunnen ouders bijdragen aan VSK?

4. Ouders

- Wat versta je onder de functie 'coach'?
- Hoe betrokken zijn ouders op X bij hun kind(eren)?
- Hoe gedragen ouders zich op X langs de lijn? → Wat is het gevolg hiervan?
- Wat vind je hiervan?

- Hoe zou je de sfeer omschrijven tijdens de wedstrijden die je coacht? (Op het veld vs. Langs de lijn)
- Heb je het idee dat de sfeer in de loop der jaren veranderd is?
- (- Hoe beïnvloeden ouders volgens jou de sfeer op de vereniging?)
- Hoe vind je dat een ouder zich behoort te gedragen?
- Hoe vind je dat een ouder moet handelen als zich onsportief/agressief gedrag voordoet ? (Als Coach/ Scheidsrechter/ Toeschouwer?)
- Wanneer een ouder volgens jou ongewenst gedrag vertoont, wat doe je hier dan aan?
- Hoe vindt u dat ouders een bijdrage kunnen leveren aan het creëren van een veilig sport klimaat?

- Hoe beoordeel je de ouders op de volgende punten (10 schaal: 10 is positief/veel):
- Sportiviteit
- Fanatisme
- Prestatiegerichtheid
- Met het spel bemoeien

*-Heb je als coach een ander perspectief dan als publiek/ supporter langs de lijn?

- Hoe zou je jezelf/ je eigen gedrag langs de lijn omschrijven?
- Hoe beoordeel je je eigen gedrag?
- (Fanatiek of juist niet? Als Sporter en als supporter. Zelf vs. ten opzichte van kind)
- (- Sportachtergrond)
- (- Roept u dingen? (Ja? Kunt u voorbeelden geven van wat u roept?)

In elke sport en op elke vereniging komen wel eens problemen voor. Er is steeds meer aandacht voor de rol van ouders.

- Heb je wel eens meegemaakt dat een ouder zich misdroeg? Kunt je deze situatie beschrijven?
- Wat gebeurde er precies?
- Wie waren er bij betrokken/ Op wie was dit gedrag gericht?
- Wat was het gevolg?
- Hoe reageerden omstanders op dit voorval?
- Hoe heb jij gehandeld toen dit gebeurde?
- Hoe was je gevoel? Wat vond je hiervan?
- Waardoor wordt dit gedrag in jouw optiek veroorzaakt?
- Hoe vaak komt het (per maand) voor?
- Heb je het idee dat het gedrag van ouders langs de lijn door de jaren heen is veranderd? Zo ja, wat is veranderd?
- Is dit gedrag hockeyspecifiek? → Doorvragen

- Waardoor speelt dit op de ene club meer dan op de andere club?
- Welke problemen spelen op deze vereniging?
- Hoe gaat het bestuur om met onsportiviteit/ probleemgevallen? (Is dit opgenomen in het beleid?)

Diversiteit

- Zijn er evenveel vaders als moeders langs de lijn?
- Zit er verschil in het gedrag van vaders en moeders? → Zo ja, welk verschil?

- Is de sfeer langs de lijn anders bij wedstrijden van jongens of meisjes? → Zo ja, hoe? Prestatie
- Is de sfeer langs de lijn anders naarmate het einde van de competitie nadert? (Stel dat er bijv. promotie, handhaving of degradatie op het spel staat?)
- Is er verschil in het gedrag van ouders langs de kant in wedstrijden prestatie vs. breedteteams? → Welke?
- Is er verschil in prestatiegerichtheid tussen ouders: vaders vs. moeders?

Afsluiting:

Wilt u nog graag iets kwijt over dit onderwerp? Heeft u belangrijke vragen gemist? Hartelijk dank voor uw tijd en moeite mee te werken aan mijn onderzoek. Mocht nu blijken dat ik in dit interview iets belangrijks ben vergeten, zou ik dan nogmaals contact met u mogen opnemen? Verder bestaat als u wilt de mogelijkheid een terugkoppeling van het onderzoek te ontvangen, mocht u hierin interesse hebben.

V: Topiclijst interview scheidsrechters

Topiclijst voor semigestructureerd diepte-interview Scheidsrechters

1. Intro

- Onderzoek: naar gedrag van ouders in de hockeysport. Hierbij ga ik onder andere kijken naar de sfeer rond de velden.
- Opnamen: heeft u er bezwaar tegen dat dit interview wordt opgenomen, zodat ik het achteraf kan uitschrijven?
- Anonimiteit: alle namen worden geanonimiseerd, zowel van respondenten als van de verenigingen.
- Neutraliteit: er bestaan geen goede of foute antwoorden, ik ben erg benieuwd naar je mening over dit onderwerp. Als interviewer probeer ik me zo neutraal mogelijk op te stellen ('oke'); jouw antwoord staat centraal.

Er is sprake van een toename in agressie op en rond de sportvelden. (Op: Elleboog Pelle. Rond: Fanatieke ouders – SIRE reclame 'Geef kinderen hun spel terug') Tegenwoordig wordt steeds meer aandacht besteed aan sporten in een veilig klimaat.

- Wat is gewenst gedrag in sport?
- Wat is ongewenst gedrag?
- Is er volgens jou een toename van ongewenst gedrag in sport in het algemeen? → Ja, hoe merk je dat?
- Hoe denk je dat dit komt?/ Hoe verklaar je de toename van ongewenst gedrag?
- Hoe merk je dit op deze hockeyvereniging?

2. Betekenisgeving

- Wat is volgens jou het verschil tussen sportief en onsportief gedrag?
- Hoe ontstaat volgens jou grensoverschrijdend gedrag? (Oorzaak)
- Heb je ooit gehoord van: S&R? → Wat is dat volgens jou?
- Heb je ooit gehoord van VSK/ Veilig Sportklimaat? → Wat is dat volgens jou?
- Hoe belangrijk vind je VSK/ sportiviteit?
- Hoe zou je de ideale situatie omschrijven?

3. Beleid

- Wat is x voor vereniging?
- Wordt er in de vereniging voldoende aandacht besteed aan VSK/ sportiviteit? → Doorvragen: Hoe & Wat? Bij 'Nee' → Speelt het niet op deze vereniging?
- Wat vind je hiervan? (Belangrijk?)
- Wordt in het beleid aandacht besteed aan de rol/gedrag van ouders? → Hoe?
- Hoe kunnen ouders bijdragen aan VSK?

4. Ouders

- Wat versta je onder de functie 'scheidsrechter'?
- Hoe gedragen ouders zich op X langs de lijn? → Wat is het gevolg hiervan?
- Wat vind je hiervan?
- Hoe zou je de sfeer omschrijven tijdens de wedstrijden die je fluit? (Op het veld vs. Langs de lijn)

- Heb je het idee dat de sfeer in de loop der jaren veranderd is?
- Hoe beïnvloeden ouders volgens jou de sfeer op de vereniging?
- Hoe vind je dat een ouder zich behoort te gedragen?
- Wanneer een ouder volgens jou ongewenst gedrag vertoont, wat doet je hier dan aan?
- Hoe betrokken zijn ouders op X bij hun kind(eren)?
- Hoe vind je dat een ouder moet handelen als zich onsportief/agressief gedrag voordoet ?
(Als Coach/ Scheidsrechter/ Toeschouwer?)

-Heb je als scheidsrechter een ander perspectief dan als publiek/ supporter?

- Hoe zou je jezelf/ je eigen gedrag langs de lijn omschrijven?

- Hoe beoordeelt u uw eigen gedrag?

(Fanatiek of juist niet? Als Sporter en als supporter. Zelf vs. ten opzichte van kind)

(- Sportachtergrond)

(- Roept u dingen? (Ja? Kunt u voorbeelden geven van wat u roept?)

- Hoe beoordeel je de ouders op de volgende punten (10 schaal: 10 is positief/veel):
- Sportiviteit
- Fanatisme
- Prestatiegerichtheid
- Met het spel bemoeien

In elke sport en op elke vereniging komen wel eens problemen voor. Er is steeds meer aandacht voor de rol van ouders.

- Heb je wel eens meegemaakt dat een ouder zich misdroeg? Kunt je deze situatie beschrijven?
- Wat gebeurde er precies?
- Wie waren er bij betrokken/ Op wie was dit gedrag gericht?
- Wat was het gevolg?
- Hoe reageerden omstanders op dit voorval?
- Hoe heb jij gehandeld toen dit gebeurde?
- Hoe was je gevoel? Wat vond je hiervan?
- Waardoor wordt dit gedrag in jouw optiek veroorzaakt?
- Hoe vaak komt het (per maand) voor?
- Heb je het idee dat het gedrag van ouders langs de lijn door de jaren heen is veranderd? Zo ja, wat is veranderd?
- Is dit gedrag hockeyspecifiek? → Doorvragen

- Waardoor speelt dit op de ene club meer dan op de andere club?

- Welke problemen spelen op deze vereniging?

- Hoe gaat het bestuur om met onsportiviteit/ probleemgevallen? (Is dit opgenomen in het beleid?)

Diversiteit

- Zijn er evenveel vaders als moeders langs de lijn?

- Zit er verschil in het gedrag van vaders en moeders? → Zo ja, welk verschil?

- Is de sfeer langs de lijn anders bij wedstrijden van jongens of meisjes? → Zo ja, hoe?

Prestatie

- Is de sfeer langs de lijn anders naarmate het einde van de competitie nadert? (Stel dat er bijv. promotie, handhaving of degradatie op het spel staat?)
- Is er verschil in het gedrag van ouders langs de kant in wedstrijden prestatie vs. breedteteams? → Welke?
- Is er verschil in prestatiegerichtheid tussen ouders: vaders vs. moeders?

Afsluiting:

Wil je nog graag iets kwijt over dit onderwerp? Heb je belangrijke vragen gemist?

Hartelijk dank voor je tijd en moeite mee te werken aan mijn onderzoek. Mocht nu blijken dat ik in dit interview iets belangrijks ben vergeten, zou ik dan nogmaals contact mogen opnemen?

Verder bestaat de mogelijkheid een terugkoppeling van het onderzoek te ontvangen, mocht je hierin interesse hebben.

Intro

Master UU: SBSM. Stage KNHB + hockeyachtergrond

- Onderzoek: naar gedrag van ouders met kinderen in de C categorie in de hockeysport. Met verschillende betrokkenen o.a. kijken naar de sfeer op en vooral rond de velden.

- Opnamen: niet bij te houden om alles mee te schrijven.

- Anonimiteit: alle verenigingen en respondenten blijven anoniem, mag ik uw naam wel vermelden?

- Neutraliteit: geen goed of fout, ik ben erg benieuwd naar uw mening over dit onderwerp.

Er is sprake van een toename in agressie op en rond de sportvelden. (Op: Elleboog Pelle. Rond: Fanatieke ouders: SIRE reclame 'Geef kinderen hun spel terug') Tegenwoordig wordt steeds meer aandacht besteed aan sporten in een veilig klimaat:

- Wat is voor u 'gewenst gedrag' in de sport?

- Hoe omschrijft u 'ongewenst gedrag'?

- Is er volgens u een toename van ongewenst gedrag in sport in het algemeen? → Zo ja, hoe merkt u dat?

- Hoe denkt u dat dit komt?/ Hoe verklaart u de toename van ongewenst gedrag?

- Hoe merkt u dit binnen hockeyverenigingen?

Betekenisgeving

- Wat is volgens u het verschil tussen sportief en onsportief gedrag?

- Wat verstaat u onder grensoverschrijdend gedrag?

- Wanneer vindt u dat het escaleert/ uit de hand loopt?

- Wat is hier volgens u de oorzaak van?

- Wat zijn de gevolgen?

- Wat weet u van S&R/ Sportiviteit en Respect → Waar denkt u aan bij S&R?

- Wat weet u van het programma VSK/ Veilig Sportklimaat? → Waar denkt u aan?

- Hoe belangrijk vindt u dit thema (sportiviteit en respect, een veilig sportklimaat)?

Workshops

- Waarom bent u begonnen met uw workshops op sportverenigingen? Doorvragen hoe, etc.

- Wat doet u precies bij uw workshop gericht op ouders?

- Wat hoopt u te bereiken met deze workshops?

- Wat is het belangrijkste dat u hen hoopt bij te brengen?

- Waarom richt u zich op ouders?

- Wat zijn uw ervaringen met hen?

- Wat werkt het best in uw workshops en waarom?

- Hoe gedragen ouders zich tijdens uw workshops? → Wel eens agressie/ongewenst gedrag?

- Hoeveel ouders komen per club gemiddeld af op uw workshops?

- Waarom komen ouders naar workshops?

- Wat voor ouders komen naar de workshop? (Ook 'de probleemgevallen'?)

- Heeft elke club eigen problematiek of is er 1/enkele veelvoorkomende problemen? Oorzaak

- Hoe kunnen ouders volgens u bijdragen aan het creëren van een veilig sportklimaat?

- Welke verschillen bestaan tussen hockeyouders en ouders van andere sporten? (gedrag,..)

Reacties workshop

- Hoe reageren ouders op uw workshop? → Heeft u wel eens negatieve reacties gehad?
- Wat denkt u dat de invloed is van uw workshops op het gedrag van ouders? → (Veel vs. weinig? Korte termijn of blijvend? Checkt u dit? Hoe, etc.)
- Krijgt u namens een vereniging wel eens reactie op uw workshops? Hoe?

Gedrag ouders

- Hoe omschrijft u het gedrag van hockeyouders anno 2014?
- Hoe heeft dit gedrag zich ontwikkeld in het afgelopen decennium?
- Wat is hiervan volgens u de oorzaak?
- Hoe beïnvloeden hockeyouders elkaar langs de lijn? (Versterken? Aanspreken?)
- Op wie is het gedrag voornamelijk gericht? (En op wie nog meer?)
- Welke verschillen ziet u in het gedrag van ouders bij de verschillende leeftijdscategorieën?
- Welke leeftijdsgroep van hockeyverenigingen is in uw optiek het meest problematisch? (Of verschilt dit per vereniging?)
- Wat doet het gedrag van ouders met kinderen
Positief?
Negatief?
- Hoe is het volgens u gesteld met het bewustzijn van deze gedragseffecten bij de ouders?
- Heeft u een idee hoe het gedrag van hockeyouders is buiten de club? (Thuis, onderweg?)

Probleemgevallen

- Welke problemen met ouders spelen er op hockeyverenigingen? → Verschil tussen clubs? Waarom?
- Kunt u voorbeelden noemen? (uiteenlopend of dezelfde problematiek?)
- Wie vertonen dit gedrag?
- Op wie is het gericht?
- Waarom? (Oorzaak?)
- Wat zijn de gevolgen?
- Met welke frequentie komt het in uw optiek voor?

Diversiteit

- Hoe is de vader moeder verhouding (qua opkomst)?
- Wat is volgens u het verschil in gedrag van vaders en moeders?
- Gedragen ouders langs de lijn zich anders bij wedstrijden van jongens dan bij meisjes?

Prestatie

- Wat is het verschil in het gedrag van ouders bij wedstrijden van selectie- en breedteteams?
- Is de sfeer langs de lijn anders naarmate het einde van de competitie nadert? (Stel dat er bijv. promotie, handhaving of degradatie op het spel staat?)

Rollen

- Wat is volgens u de rol van:
Ouder/ toeschouwer
Coach
Scheidsrechter

Bestuur

Kind

- Hoe handelt een ouder/coach/scheidsrechter als ander ouders langs de lijn ongewenst gedrag vertonen?

Hockeyverenigingen

- In hoeverre besteden hockeyverenigingen waar u komt aandacht aan sportiviteit/ een veilig sportklimaat? → Doorvragen: 'Nee': speelt het niet? 'Ja': hoe, wat, waarom, hoelang, etc.

- Bij hoeveel hockeyclubs wordt er in het beleid specifiek aandacht besteed aan de rol/gedrag van ouders (bij creëren van een veilig sportklimaat)?

- Wat is het effect van een dergelijk beleid?

(- Waarom? Wat was volgens u de aanleiding van hockeyverenigingen om het beleid te richten op... → Doorvragen: Wat? Hoe?)

- Hoe worden ouders geïnformeerd over het hoe & wat op hockeyvereniging? (Bij lid worden (ki))? Hoe goed denkt u dat ouders op de hoogte zijn van het beleid? (Sportiviteit?)

(- Hoe worden ouders geattendeerd op sportief gedrag? (Door de coach, club, kind....))

Eigen ervaringen (zelf hockeyouder)

- Hoe zijn ouders op uw vereniging betrokken bij hun kind(eren)? (Algemeen/ Vrijwilligers)

- Hoe typeert u de sfeer langs de lijn bij de jeugdwedstrijden op uw vereniging? (Gedrag oud)

- Hoe beïnvloeden ouders volgens u de sfeer op de vereniging? / Hoe bijdragen aan VSK

In elke sport en op elke vereniging komen wel eens problemen voor. Er is steeds meer aandacht voor de rol van ouders.

- Zijn er op uw club wel eens problemen geweest waarbij ouders betrokken waren? *Ja?

(- Welke problemen spelen op deze vereniging?)

- Waardoor speelt dit op de ene club meer dan op de andere club?

- Hoe gaat het bestuur om met onsportiviteit/probleemgevallen? (Staan consequenties in beleid?)

*Bij een incident:

- Was u erbij? → Zo ja, wat deed u? (hoe gaat u om met ongewenst gedrag van ouders?)

- Wat gebeurde er precies?

- Wie waren er bij betrokken?/ Op wie was het gedrag gericht?

- Wat was het gevolg hiervan?

- Hoe reageerden omstanders op dit voorval?

- Waardoor wordt dit gedrag volgens u veroorzaakt?

- Wat vond u van dit voorval?

- Hoe vaak komt het voor?

Afsluiting

Wilt u nog graag iets kwijt over dit onderwerp? Heeft u belangrijke vragen gemist?

Hartelijk dank voor uw tijd en moeite mee te werken aan mijn onderzoek. Mocht nu blijken dat ik in dit interview iets belangrijks ben vergeten, zou ik dan nogmaals contact met u mogen opnemen? Verder bestaat als u wilt de mogelijkheid een terugkoppeling van het onderzoek te ontvangen, mocht u hierin interesse hebben.

VII: Codeboom

